

Fieldmanager

HET VAKBLAD VOOR SPORTVELDBEHEER

GERARD VERWEIJEN

Over nieuwe ambassadeursrol: 'Ja ik wil'

Dunne-systemen

nu ook ter
discussie

Korrels op de korrel

Nationaal Sportvelden
Congres

Lava in de toplaag

Slim totaalconcept

Quadraplay, Willem Bitter

SISIS Quadraplay

Combineert tot vier bewerkingen in één werkgang

De Quadraplay van de Engelse producent SISIS is lastig in een hokje te stoppen. Het is geen traditionele beluchter, geen kriebeleg, noch een roller. Maar het apparaat kan deze werkzaamheden wel uitvoeren, zelfs tegelijkertijd. De Engelse producent noemt het zelf eenvoudigweg, maar treffend een *single pass maintenance system*.

Het idee achter de Quadraplay is dan ook sterk in zijn eenvoud: een frame waarop tot vier onderhoudstools kunnen worden gemonteerd, waardoor meerdere bewerkingen tegelijkertijd kunnen worden uitgevoerd en velden snel en efficiënt kunnen worden onderhouden. De Quadraplay biedt de snelst mogelijke manier om onderhoud en verzorging van gras en verharde poreuze oppervlakken uit te voeren. Daarbij wordt in één werkgang een vlak en stevig speelveld verkregen, zonder dat het te hard wordt.

Bewerkingen onafhankelijk aanpassen

De machine bestaat uit een universeel frame van 120, 183 of 244 centimeter, dat op elke tractor met driepuntshef past en waaraan diverse werktuigen kunnen worden gemonteerd. Deze kunnen onafhankelijk van elkaar worden ingesteld, waardoor

een bewerking op maat kan worden samengesteld. Als een of meer werktuigen niet ingezet hoeven te worden, is het niet nodig het betreffende werktuig te demonteren, maar kan het eenvoudigweg omhoog worden gedraaid, zodat het het grondoppervlak niet raakt. Dit kan geregeld worden door middel van een schroef aan de bovenzijde van het frame, waarmee de diepte van de werktuigen en daarmee ook de intensiteit van de bewerkingen kan worden ingesteld. Boven op het frame van de Quadraplay bevindt zich tevens een platform voor het mee vervoeren van bijvoorbeeld handgereedschap, graszaad of zand.

Acht verschillende bewerkingen

‘De Quadraplay combineert daarmee verschillende handelingen voor een complete beluchting’, vertelt Ruud de Deugd, vertegenwoordiger bij VGR Groep.

‘In de eerste gang wordt de toplaag opengesneden. In de tweede gang fungeert de machine als kriebeleg en wordt de viltlaag opgehaald. De roller maakt het geheel weer mooi egaal; de borstel zorgt ervoor dat de toplaag weer mooi rul wordt en verwijdert tegelijkertijd algen en mos. Door deze handelingen tegelijkertijd uit te voeren, bespaar je tijd en bijvoorbeeld benzinekosten.’ Er is een uitgebreid assortiment werktuigen leverbaar om de gewenste bewerking te realiseren: een spijkerslitter, rolaspikes, rechte borstel, zigzagborstel en verschillende kriebeleggen.

Preventieve werking

De Quadraplay kan zowel ingezet worden voor een grondige bewerking van intensief bespeelde oppervlaktes, als voor een lichtere bewerking om de aanblik van het veld te verbeteren. Net als

sommige afzonderlijke apparaten kan het tevens preventief worden gebruikt. De Deugd licht toe: 'Als je vaak over een weg rijdt, vormt zich daarop weinig tot geen onkruid. Hetzelfde geldt bij sportvelden. Als je een sportoppervlak flink in beweging en luchtig houdt door verschillende bewerkingen, vindt er geen opbouw van organisch materiaal plaats en kunnen zich dus ook geen schimmels aan het organisch materiaal hechten.' Behalve op voetbalvelden is de Quadraplay ook inzetbaar op golfbanen, hockey-, rugby- en cricketvelden.

Cromstrijen

In november werd een Quadraplay afgeleverd aan de gemeente Cromstrijen. Hier werd gekozen voor een combinatie die volgens De Deugd de meest gangbare is: een spijkerslitter, een fijne kriebeleg, een roller en een brush.

'De oude machines waren aan vervanging toe. We hebben ons georiënteerd op nieuwe machines en kwamen toen deze Quadraplay tegen', vertelt Willem Bitter, interim-bedrijfsleider beheer en onderhoud bij de gemeente. 'Niet alleen de prijs

DE QUADRAPLAY IN HET KORT:

- Kan tot vier handelingen tegelijkertijd uitvoeren
- Voor gebruik op natuur- en kunstgras en harde poreuze oppervlaktes
- Agri-jacks maken zowel lichte als meer agressieve bewerking mogelijk
- Werkbreedte van 120 cm, 183 cm of 244 cm
- Een draagplatform voor het vervoeren van bijvoorbeeld handgereedschap of graszaad
- Kan op elke driepuntshef
- Onderhoudsvriendelijk

De gemeente Sliedrecht schafte eerder dit jaar een Quadraplay aan.

Een Quadraplay in actie.

Door middel van een schroef
kan de intensiteit
van de bewerking worden
ingesteld

was aantrekkelijk. Ook de mogelijkheid om alle benodigde apparaten voor het onderhoud van de velden in één keer op de machine te monteren en in combinatie te gebruiken levert tijdswinst op. Met enige scepsis hebben wij de demonstratie afgewacht, maar deze heeft ons volledig overtuigd. Helaas hebben we de machine nog niet kunnen inzetten, maar dat gaan we vanaf volgend jaar doen op vier velden, verdeeld over twee locaties.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6334

THE GAME CHANGER

FOR **GROUNDS** MAINTENANCE ONLY FROM TORO

NEW
LT-F3000

PRODUCTIVITY
by design

- Productiviteit en een mooi maaibeeld bij kort en lang gras
- Voor speelvelden, wegbermen, parken en ruige terreinen
- Ontworpen om gebieden te beheren met slechts 3 à 4* maaibeurten per jaar
- Productiviteit en veelzijdigheid, met lage onderhoudskosten

GROENTECHNIEK
Jean Heybroek

www.jeanheybroek.com

www.toro.com/LT-F3000

*Dependent on environmental conditions and mowing speed

34 Verbaasd over het opportunisme in de sector

Het lijkt inmiddels een gelopen race: SBR-ingestrooide velden lijken tot het verleden te gaan behoren. Wat allerlei eerdere berichten niet voor elkaar kregen, lukte Zembla in amper dertig minuten. Hoe kijkt onderzoeksjournalist Roelof Bosma van Zembla terug op het resultaat?

COLOFON

Fieldmanager -een uitgave van NWST NeWSTories bv- wordt in een gemiddelde oplage van 1.900 exemplaren verspreid onder sportveldbeheerders in dienst van gemeentes, sportclubs en aannemers. Fieldmanager is het belangrijkste Nederlandse vakblad voor sportveldonderhoud waarbij de praktisch ingestelde vakman centraal staat.

Redactie & commercie

NWST NeWSTories bv
Fransestraat 41
6524 HT Nijmegen
T 024-3602454
F 024-3602464
I www.fieldmanager.nl
M info@fieldmanager.nl

Hoofdredacteur: Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Operationeelmanager: Peter Jansen (peter@nwst.nl)
Redacteuren: Kelly Kuenen (kelly@nwst.nl)
Nino Stuivenberg (stagiaire)
Vormgeving: Marie Cecile Oosterhout
en Tessa Benders (StudioBont)
Advertenties: Alberto Palsgraaf
(alberto@nwst.nl)
Rik Groenewegen
(rik@nwst.nl)
Sales support: Lieke van der Weijde
(lieke@nwst.nl)

Abonnementen

€77,- per jaar. De abonnementsperiode loopt van 1 januari tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is.

ISSN: 2212-4314

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Greenkeeper c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Greenkeeper wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.

24 Verticuteren zonder schade met stille maaier

In de derde week van november hield Milati Grass Machines demo's van de Fleet Line Marking en Allett machines bij Heerenveen, AZ, De Toekomst (de trainingsfaciliteit van Ajax), FC Utrecht en bij FC Twente. Over het algemeen werden de machines goed ontvangen. Bij FC Twente werden in dezelfde week twee exemplaren van de Allett C34 geleverd.

54 'De rentmeester ontzorgt in alles, ook in de communicatie met clubs'

Op de Nationale Grasdag 2014 kwamen Kybys contracting en Bras Fijnaart voor het eerst naar buiten met hun samenwerking op het gebied van rentmeesterschap: het compleet overnemen van beheer en onderhoud van sportaccommodaties van opdrachtgevers. 'Alles, van sloot tot sloot en van hekwerk tot hekwerk, kan men in het rentmeesterschap aan onze zorg toevertrouwen', aldus directeur-eigenaar Goof Rijndorp van Bras Fijnaart.

Korrels op de korrel tijdens jubileumeditie congres

Op donderdag 1 december organiseerde vakblad Fieldmanager voor de tiende keer het Nationaal Sportvelden Congres. Gesprek van de dag tijdens deze jubileumeditie was de discussie rondom SBR-infill. 's Avonds werd voor de zevende keer de Fieldmanager of the Year Award uitgereikt. Dit jaar ging Gerard Verweijen, uitvoerder bij het Zevenaarse sportbedrijf Ataro, er met de eer vandoor.

80

Lava in de toplaag opnieuw uitgevonden als onderdeel van slim totaalconcept

Op woensdag 23 november hielden de initiatiefnemers van het O2-Natuurgrasconcept Kybys en DCM, samen met veldpartner Bras Fijnaart, een studiedag bij Bras Fijnaart. In het O2-Natuurgrasconcept garanderen de conceptpartners tien jaar lang een goede bespeelbaarheid door aanleg en onderhoud voor deze complete periode op zich te nemen.

VOLG ONS

twitter.com/fieldmanagement

facebook.com/bladfieldmanager

MIX
Papier van
verantwoorde harkkomst
FSC® C092667
www.fsc.org

- 8 Nieuws
- 12 NOS spreekt voor haar beurt in SBR-onderzoek
- 16 Duidelijk geen eendagsvlieg
- 20 Wat je allemaal met algen kunt doen
- 23 Grasgids leidend bij mengselkeuze sportvelden
- 30 Jonge sportveldbeheerder ambieert medezeggenschap op beleidsniveau
- 36 Lekker je slag slaan op spiksplinternieuw softbalveld met vijf meter uitbreiding
- 41 Na SBR-systemen nu ook dunne systemen ter discussie
- 44 50 jaar normen voor de aanleg van grassportvelden
- 49 Slaan we niet te ver door met kunstgras?
- 50 Oud-clubvoorzitter Linstra: 'Geldbesparing én kwaliteitsverbetering; wat wil een club nog meer?'
- 64 Maar alles, echt alles valt of staat met een goed fundament
- 68 Revival van hybride- en natuurgrasvelden in het betaald voetbal in aantocht?
- 72 Shake-up in kunstgrasland
- 76 'Iedere BVO zou op natuurgras moeten spelen'
- 84 Verweijen over nieuwe ambassadeursrol: 'Ja, ik wil'
- 94 SBR lijkt passé wat zijn de alternatieven
- 98 Hoofredactioneel

Nieuwe hybride toe- passing: Fusion Grass

Domo Sports Grass heeft een nieuw type veld aan het assortiment toegevoegd: Fusion Grass. Fusion Grass is een hybride grassysteem. Het hybridegras is ontworpen met behulp van Heliflex-technologie en een geavanceerde bodemmix. Fusion Grass maakt gebruik van meerdere soorten graszaden. Die combinatie maakt het hybridegras veerkrachtig, maar zorgt ook voor een strakke uitstraling. Domo claimt met de mat 'het beste van beide werelden' in huis te hebben: de hoge speelbaarheid van kunstgras en het gevoel en spelcomfort van natuurgras.

Volgens Domo is de hybridemat zo'n 800 tot 1000 uur per jaar speelbaar; een behoorlijk verschil met de normale duur van 300 tot 400 uur. Ook zou de mat een stuk minder speelschade hebben dan natuurgras, zelfs bij maximaal gebruik. Het verschil met andere hybridevelden zit in het onderhoud: met de Domo-mat kan daar flexibeler mee omgegaan worden. Het normale onderhoud (maaïen, voeden en irrigatie) is hetzelfde als bij natuurgras. Bovendien zijn met dit systeem ook verticuteren en beluchten (met pinnen) geen probleem. Dit resulteert in een betere groei van de wortel, wat op zijn beurt zorgt voor een langere levensduur van het totale systeem.

Inmiddels is het eerste veld met Domo Fusion Grass al aangelegd. De Engelse Premier League-club AFC Bournemouth had de primeur: bij hen werd 18.000 vierkante meter trainingsvelden vervangen. De aanleg van het hybrideveld gebeurt met hetzelfde materiaal als bij natuurgras. Als het veld ter plaatse wordt ingezaaid, is het ongeveer twee à drie maanden na de inzaai speelbaar. De aanleg duurt circa twee weken.

Ten Cate verkoopt belang in Edel Grass

Ten Cate gaat zijn 50 procent belang in Edel Grass verkopen aan Oranjewoud Realisatie Holding B.V., de holding waarvan ook Antea Group deel uitmaakt. Het was een publiek geheim dat beide partijen afscheid van elkaar wilden nemen, maar geen van de partijen wilde hierover ooit publiekelijk uitspraken doen. Volgens het persbericht van 4 november 2016 is het te verwachten dat de transactie voor het eind van het jaar zal hebben plaatsgevonden. Er worden geen uitspraken gedaan over het bedrag van de transactie. Ten Cate is actief op het gebied van de productie van kunstgrasvezels en heeft daarnaast twee merken waarmee het actief is op de markt van kunstgrasconstructies: Tiger Turf en Greenfields.

Lozeman vanaf heden dealer Belrobotics

Lozeman Tuinmachines is sinds oktober dealer van Belrobotics. In de filialen Smilde, Aalsmeerderburg en Lottum zijn onder meer de grote Bigmow-maaïers van de Belgische producent te verkrijgen. Deze maaier heeft vijf maaikoppen en een capaciteit tot 20.000 m², en is daarmee geschikt voor grote terreinen zoals voetbalvelden en golfbanen. Naast deze maaier levert Lozeman natuurlijk ook andere producten van het merk, zoals de kleinere maaïers en balrapers.

Vos Capelle verkoopt Melspring Farmers House

Onlangs heeft Melspring International B.V. de Farmers House-fabriek in Rogat overgenomen. Melspring is in de afgelopen 80 jaar getransformeerd van een handelsonderneming naar een productiebedrijf met zijn eigen DNA. Omdat de focus bij Melspring ligt op productie en niet op de verkoop aan eindgebruikers, neemt Vos Capelle vanaf 21 november 2016 alle verkoopactiviteiten voor de Nederlandse hoveniers- en kwekersmarkt van het oude Farmers House over. Bij Farmers House was Wim van der Welle als vertegenwoordiger verantwoordelijk voor de verkoop van de Farmers House- en Marathon-meststoffen, onder andere aan tuincentra, hoveniers en kwekers. Wim van der Welle treedt op 21 november in dienst bij Vos Capelle en zal in die functie bestaande klanten bezoeken voor de verkoop van onder andere Farmers House- en Marathon-meststoffen. Bart van Kollenburg, salesmanager openbaar groen, golfbanen en sportvelden: 'Wij zijn van mening dat we met deze overname een mooie groei bewerkstelligen, die volop kansen biedt voor de toekomst. De samenwerking met Melspring gaat ruim vijftien jaar terug. Deze lange relatie biedt een goede basis om de samenwerking te intensiveren.'

GRAS GROEN
ADVIES RECREATIE
SPORT

**ONDERHOUDS
CONTRACTEN
OPSTELLEN?**

GRAS ADVIES IS
ONDERDEEL VAN **dagnl**
de adviesgroep
natuur

074 2020 258
www.grasadvies.nl

Melspring feliciteert!

Gerard Verweijen

melspring

www.olmix.com/plant-care

Utrecht zet spreuwen in tegen engerlingen en emelten

De gemeente Utrecht wil spreuwen inzetten tegen engerlingen en emelten. Dat zegt Marcel Bouwmans, projectleider sportaccommodaties en cultuurtechniek van de gemeente Utrecht, tegen Stad & Groen. Bouwmans wil in het kader van de Green Deal voor sportvelden circa 40 spreuwen-kasten ophangen in bomen en palen rondom Sportpark Zuilen. De gemeente is over het project in gesprek met de Vogelbescherming en Camiel van den Boogaard. Van den Boogaard heeft een spreuwenkast ontwikkeld die speciaal geschikt is voor gebruik in stedelijke gebieden. Met de proef wil de gemeente Utrecht proberen engerlingen en emelten te bestrijden in het natuurgras op het sportpark. De Vogelbescherming heeft al een soortgelijk project uitgerold op de golfbaan van de Edese Golfclub.

Jacobsen en Textron Specialized Vehicles in één bedrijf

Jacobsen en Textron Specialized Vehicles zijn allebei onderdeel van het Amerikaanse Textron-concern. Jacobsen is in Nederland bekend van de Jacobsen-golfmachines, Textron Specialized Vehicles van de E-Z-GO-golfkarren. Dit is echter maar het halve verhaal. Jacobsen is daarnaast ook verantwoordelijk voor Dixie Chopper en Ransomes. Textron Specialized Vehicles heeft naast E-Z-GO ook de merken Cushman, Bad Boy en Douglas in zijn merkportfolio. De beide bedrijven worden eind 2017 samengevoegd, zo maakt Kevin Holleran, president en CEO van Textron Specialized Vehicles, bekend. Als onderdeel van de integratie van beide bedrijven zullen de activiteiten van Jacobsen in Charlotte (VS) worden overgebracht naar de

Fieldmanager of the year!

2017

melspring

www.olmix.com/plant-care

fabriek van Textron Specialized Vehicles in Augusta in de staat Georgia. Importeur C. v.d. Pols en Zn. in Zuidland is al enige tijd op de hoogte van de integratie van de beide bedrijven. Volgens verkoopleider Marc Reuter wordt de nieuwe Textron Specialized Vehicles-fabriek uitgebreid met de modernste productiemethoden voor Jacobsen-machines. Volgens Reuter gaat het om een productiefaciliteit die ongeveer twee keer zo groot wordt als eerst. De integratie heeft als voordeel dat alle kennis samenkomt op één locatie.

Nieuw model Ferrari: K105 Easy Drive

Als Ferrari-importeur heeft Lozeman Tuinmachines een flink assortiment aan tractoren van dat merk. Daar is onlangs het nieuwste model, de K105 Easy Drive, aan toegevoegd. Het nieuwe model Ferrari K105 maakt gebruik van de nieuwste motoren-techniek, zoals de elektronisch bediende Stage IIIB-motor, die voldoet aan de strengste Europese normen voor emissiebeperking. De transmissie kan worden uitgerust met de elektronisch bediende omkeerinrichting, de Easy Drive. Met de hendel aan de linkerzijde van het stuurwiel kan de bestuurder de rijrichting omkeren zonder de handen van het stuur te halen en zonder gebruik te maken van het koppelpedaal.

Keep up the good work!

melspring

www.olmix.com/plant-care

Er is goed
en er is beter

Ekote.

Hoogwaardige gecontroleerd vrijkomende meststoffen

Speciaal voor professionele golfterreinen en voetbalvelden hebben we gecontroleerd vrijkomende meststoffen in een fijne korrel met hoge kwaliteit coating ontwikkeld. Hiermee bent u verzekerd van een betere en egalere verspreiding en een continue mineralenafgifte tot 6 maanden. Ekote levert alle ingrediënten voor een gezonde en dichte zode, het hele seizoen lang.

Voor meer informatie: www.ekompany.eu

 ekompany

Onderdeel van:
 Kíngenta
金正大国际

HET JAAR ROND
EEN DICHTER GRASMAT!

**GEVAAR
STRAATGRAS**

**Voorkom
straatgras!**
Zai nu met:

Super Over Seeding

- Voorkomt onkruiden zoals straatgras!
- Doorzaaien bij lage temperaturen.
- Supersnel herstel in het voor- en najaar.
- Meer spelenuren.
- Herstelt kale plekken.

 BARENBRUG

Groot in Gras

www.barenbrug.nl/sos • www.barenbrug.nl/straatgras

Barenbrug is Nijmeegse Onderneming van het Jaar

De Koninklijke Barenbrug Groep mocht op 18 november de titel Nijmeegse Onderneming van het Jaar 2016 in ontvangst nemen. Barenbrug, dat is opgericht in 1904, groeide uit tot een wereldwijd opererend familiebedrijf met zijn hoofdvestiging in de Gelderse stad. 'Barenbrug levert met zijn graszaden een substantiële bijdrage aan het oplossen van het wereldvoedselprobleem. Daarnaast zorgt Barenbrug voor duurzame en perfect bespeelbare sportvelden en golfbanen, waarbij aandacht is voor vermindering van de CO₂-uitstoot en een zuinig gebruik van kostbaar water', zo meldt het persbericht over de wedstrijd. De jury sprak haar lof uit over de bijzondere bijdragen van Barenbrug aan belangrijke wereldwijde maatschappelijke thema's. Bastiaan Barenbrug, die leiding geeft aan het bedrijf, ontving de award uit handen van Antoine Driessen, directievoorzitter van Rabobank Rijk van Nijmegen.

Kurk voor kunstgrasveld JSV Nieuwegein

De aanleg van het kunstgrasveld voor JSV Nieuwegein is voltooid. Na de keuring is inmiddels de eerste wedstrijd op het met kurk ingestrooide veld gespeeld. Aannemingsbedrijf Jos Scholman was verantwoordelijk voor de sporttechnische laag, de aankleding en de complete coördinatie. Domo Sports Grass leverde de kunstgrasmatten en zorgde voor de installatie. Eerder werd door Jos Scholman de onderbouw gerealiseerd, waarna de matten werden gelegd. Vervolgens werd de eerste invulling – het zand voor de stabiliteit – aangebracht. De tweede laag bestaat uit een invulstelsel met sliding- en schokabsorberende eigenschappen. Bij het kunstgrasveld van JSV Nieuwegein is hiervoor kurk toegepast. Het zogenaamde Naturafill van Domo Sports Grass bevat geen additieven en wordt niet gemengd met andere materialen, waardoor de speltechnische eigenschappen niet verminderen, maar behouden blijven. 'De volledig natuurlijke kunstgrasinvulling is geurloos en bezit bovendien door zijn cellulaire structuur een lage thermische geleidbaarheid. Hierdoor zal het terrein koeler blijven en beduidend minder snel opwarmen in vergelijking met velden die zijn voorzien van rubberinvulling', zo laten de partijen weten.

FIELDRAIN®

De innovatieve basis voor kunstgras hockey watervelden en tennisbanen, ook voor padelbanen.

FIELDRAIN LR

Recycling Lava-Rubber bij renovatie.

E-mail; info@fielddrain.com
Website; www.fielddrain.com

SMITS
LEADING WATER SOLUTIONS
50 JAAR
www.smitsveldhoven.nl

NOS spreekt voor haar beurt in SBR-onderzoek

In het land der blinden denkt een oog koning te zijn

De koude oorlog omtrent SBR-granulaat woedt nog altijd voort. 'Relatief veel kankerverwekkende stoffen' kopte de NOS onlangs. Niet waar!, schreeuwde het persbericht van de VACO als reactie. Ondertussen hult de door iedereen geaccepteerd scheidsrechter, het RIVM, zich nog altijd in stilzwijgen.

Auteur: Guy Oldenkotte

Welkom in de wondere wereld van de journalistiek. Het is een prachtig beroep, maar wel een met heel dunne scheidslijnen. Wie door de ene journalist als een 'terrorist' wordt beschouwd, kan door de andere worden gezien als een 'vrijheidsstrijder'. Met deze standaardboodschap worden medewerkers in de media er regelmatig aan herinnerd hoe belangrijk het is dat ze correct en volledig informeren en proberen te voorkomen dat ze voor hun beurt spreken.

Journalistiek is in feite verslag doen van nieuws. Daarbij dienen journalisten de feiten zo neutraal en objectief mogelijk door te geven of ze juist duidelijk te voorzien van commentaar. Veel media

die aandacht hebben besteed aan de commotie omtrent SBR-granulaat, schijnen die uitgangspunten plotseling te zijn vergeten. De NOS is nu de laatste in de rij van media die de journalistieke basisprincipes met voeten treedt. Onder de ronkende kop 'Eerste kunstgrasonderzoeken: relatief veel kankerverwekkende stoffen' plaatste de Nederlandse Omroep Stichting een artikel op haar eigen website waarin beschreven werd hoe men de uitslagen had mogen inzien van 50 onderzoeken die waren uitgevoerd door de branchevereniging VACO. De NOS had deze uitslagen vervolgens vergeleken met die van tien andere onderzoeken op voetbalvelden in de omgeving van Oss en Eindhoven. Van de acht aantoonbaar kankerver-

wekkende stoffen waarop werd onderzocht, waren er vier op veel velden in hogere concentraties aangetroffen dan de normen voor consumentenproducten toestaan. De NOS kwam tot de conclusie dat 58 van de 60 onderzochte velden dus kankerverwekkende stoffen bevatten. Alle grote media namen het artikel gretig over en het vuur omtrent SBR-granulaat werd zo nog verder opgestookt. Maar vanuit het RIVM bleef het stil.

Oud nieuws

Om tot de conclusie te komen dat SBR-granulaat stoffen bevat die mogelijk kankerverwekkend zijn, hoeven u en ik eigenlijk ons bed niet eens uit te komen. We weten dat al jaren. Het SBR-dossier op

5 min. leestijd

ACTUEEL

Eric van den Burg

niet meer stoffen in de korrels aangetroffen dan verwacht', schreef de VACO in haar persbericht. 'Het is al tientallen jaren bekend dat polycyclische aromatische koolwaterstoffen (paks) voorkomen in autobanden en dus ook in rubbergranulaat van autobanden. Ook is al jaren bekend welke dit zijn en in welke concentraties.' Ook wees de VACO er fijntjes op 'dat de NOS schrijft dat de onderzochte velden hogere concentraties kankerverwekkende stoffen hebben dan is toegestaan in consumentenproducten. De rubberkorrels zijn echter geen consumentenproducten.' Het rubbergranulaat is namelijk door de Europese Commissie in de REACH-wetgeving als mengsel geclassificeerd. 'De concentraties paks die in het rubbergranulaat zijn aangetroffen, zijn ruim tien keer lager dan de maximale voor mengsels toegestane norm', zo verklaarde de VACO in haar verklaring.

De toon is gezet

Het is onbekend of het bericht van de NOS het laatste zetje in de rug was bij de beslissing van de gemeente Amsterdam, maar wethouder Eric van den Burg liet drie dagen later in een spoeddebat weten dat de gemeente géén nieuwe kunstgrasvelden met rubberkorrels wil hebben. Amsterdam is daarover duidelijk, maar er zijn meer gemeenten die dit besluit willen nemen of inmiddels hebben genomen. Uit die reactie blijkt eens te meer hoe opportunistisch politici kunnen zijn in deze (verkiezings)tijd. Het RIVM heeft zijn bevindingen nog altijd niet gepubliceerd, maar sommige gemeenten willen niet langer op dat oordeel wachten. 'Er is geen vertrouwen meer in het granulaat', zegt de wethouder sport wiens stad onderdak biedt aan een van de grootste producenten van het granulaat. Een risicoanalyse schijnt de stad te zijn vergeten. De enige reden waarom Van den Burg nog uitkijkt naar de conclusies van het RIVM, is dat die informatie bepalend kan zijn bij de vraag wat er moet gebeuren met het granulaat op de huidige velden. Mocht er aanleiding zijn om dat te vervangen, dan zou dat de gemeente Amsterdam zo'n 23 miljoen euro kunnen kosten.

Zoals gezegd hadden Van den Burg en co al jaren geleden kunnen weten dat SBR-granulaat stoffen bevat waarvan de aanwezigheid als onwenselijk kon worden beschouwd. Toen maalde er niemand om en was de lage prijs van het kunstgrasveld bepalend; nu heeft het er alle schijn van dat een bericht van de NOS voldoende is voor een spoeddebat en een overhaaste beslissing in Amsterdam. Wie er besloten heeft om de uitslag van de testen op vijftig velden met de NOS te delen, is onbekend. Maar het geeft te denken dat deze infor-

matie vlak voor de publicatie van de bevindingen van het RIVM aan de NOS is doorgegeven. Hierbij moet men zich afvragen waarom er besloten is om deze uitslagen met een televisieomroep te delen, en waarom nagelaten is de juiste context hierbij te geven. In mijn artikel 'Kunstgras 3.0', dat in de vorige editie van Fieldmanager verscheen, merkte ik al op dat Zembla halve waarheden verkondigde door de voice-over iets anders te laten zeggen dan wat vermeld stond in de documenten waaruit werd 'geciteerd'. Met haar artikel 'Eerste kunstgrasonderzoeken: relatief veel kankerverwekkende stoffen' gaat ook de NOS mee in de waan van de dag en doet de omroep journalistieke principes geweld aan ten faveure van de heersende mening. Het is dus niet verwonderlijk dat het ministerie van Volksgezondheid, de KNVB en de Vereniging Sport en Gemeenten niet wilde reageren op de bevindingen. Ze wachten het onderzoek van het RIVM af, zo lieten ze de NOS weten.

Alle grote media namen het artikel gretig over en het vuur omtrent SBR-granulaat werd zo nog eens verder opgestookt

Duidelijkheid voorop

Het is niet voor het eerst dat SBR ter discussie staat. In 2006 ontstond er commotie toen de vrees werd uitgesproken dat SBR schadelijk zou zijn voor het grondwater. Veel van de schadelijke stoffen die destijds in SBR voorkwamen, zouden kunnen uitloggen in het grondwater, waardoor het besmet zou worden met zware metalen. Besloten werd om het granulaat te onderwerpen aan de eisen van het Bouwstoffenbesluit. Aanvankelijk waren de resultaten van dat onderzoek negatief. De uitloging werd getest met een laagdikte van 20 cm granulaat. Dat was conform de eisen van het Bouwstoffenbesluit. SBR faalde in die test jammerlijk, maar omdat het granulaat in een laag van maximaal 5 centimeter op kunstgrasvelden wordt aangebracht, werd besloten de testmethode aan te passen naar een

de website van Fieldmanager bevat momenteel al bijna dertig nationale en internationale studies waarin stuk voor stuk de aanwezigheid van kankerverwekkend materiaal in SBR wordt gemeld. Wat momenteel centraal staat is niet de vraag óf het materiaal erin zit, maar in welke mate de aanwezigheid wenselijk is en op basis van welke norm we dat bepalen. Natuurlijk was de VACO er als de kippen bij om de claims van de NOS te weerleggen. 'De conclusie van de NOS dat er sprake is van "relatief veel kankerverwekkende stoffen" is onjuist. Anders dan deze kop doet vermoeden, zijn er

KYBYS & Sport

Buitensport. Daar weten we bij KYBYS alles van. We vertalen wensen doelgericht in beleid, haalbare plannen en uiteindelijk in de realisatie en het beheer van accommodaties voor sport en recreatie. Van kwaliteitsbeoordelingen en effectief onderhoud hebben we daarbij nog eens extra verstand. Diverse prof- en amateur-sportclubs kunnen dat beamen.

**KYBYS,
...voor ingenieu[r]s advies.**

KYBYS is actief op het gebied van :
Sport > Natuur en water > Stedelijk gebied > Begraafplaatsen

KYBYS
ingenieurs en adviseurs
info@kybys.nl - www.kybys.nl

> **Vestiging Boxtel**
Bosscheweg 107-8
Postbus 371 - 5280 AJ Boxtel
+31 (0)411 678 055

> **Vestiging Heemstede**
Herenweg 115
2105 MG Heemstede
+31 (0)411 678 055

> **Vestiging Meppel**
Gasgracht 3a
7941 KG Meppel
+31 (0)522 247 477

PROGRASS
Professional Grass Service

PROGRASS
Academy

Gras, daar zijn wij goed in!

***Al 25 jaar de specialist
1991 - 2016***

Of men er ditmaal mee wegblijft door de regels op te rekken, valt te betwijfelen

reëlere situatie. Het resultaat was dat SBR alsnog slaagde. Of men er ditmaal mee wegblijft door de regels op te rekken, valt te betwijfelen. Daarvoor is de angst onder de bevolking te groot.

RIVM in een lastig parket

'Er zijn geen milieu- of gezondheidsregels waaraan SBR of enig ander granulaat moet voldoen', zo werd onlangs opgemerkt. Het enige waarop de

materialen worden getest, is of ze de taak vervullen die ze geacht worden te vervullen in een kunstgrassysteem. Zolang SBR aantoonbaar bijdraagt aan de sporttechnische en speltechnische eigenschappen van een kunstgrasvoetbalveld, mag het dus worden toegepast. Als het aan de sportveldebouwers ligt, dan zal daar geen verandering in komen. 'Mits SBR veilig is voor mens en milieu, is het het beste instrooigranulaat dat verkrijgbaar is. Het is namelijk goedkoop en draagt bij aan de sporttechnische eigenschappen van kunstgras-systemen, zonder dat deze snel slijten', merkte een sportveldebouwer onlangs op.

De algemene verwachting is dat het RIVM zal concluderen dat SBR-granulaat stoffen kan bevatten die niet wenselijk zijn voor de volksgezondheid of het milieu, maar dat het juridisch kader ontbreekt om het granulaat werkelijk te verbieden. Het RIVM zal naar verwachting meer tijd nodig hebben om een definitief oordeel te vellen. Hopelijk zal de focus van dat aanvullende onderzoek de juridische eisen zijn waaraan SBR-granulaat en alle overige granulaten moeten voldoen. Dan is er duidelijkheid en zijn toekomstige discussies overbodig. Het is ook maar de vraag in hoeverre die noodzakelijk zijn. Sinds 2010 mogen er in Europa geen

autobanden of materialen meer worden verkocht waarin stoffen voorkomen die schadelijk kunnen zijn voor de volksgezondheid of het milieu als ze op een andere manier worden hergebruikt. Een 'natuurlijke' oplossing van het probleem lijkt dus al in de maak.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6328

Duidelijk geen eendagsvlieg

Met de aanschaf van een TDR rotary gang mower 20000 was Delfzijl in 2008 een van de eerste gemeentelijke klanten van Major Equipment op het Europese vasteland. Nu, acht jaar later, is deze ingeruild voor twee nieuwe Swift-machines van deze Ierse fabrikant. 'Ze zijn betrouwbaar en solide en je bespaart echt op onderhoudskosten', vindt Anko Visser, werkvoorbereider en beheerder sportaccommodaties.

Auteur: Sylvia de Witt

Het Ierse familiebedrijf Major Equipment International Ltd bestaat dit jaar veertig jaar en is voor het tiende jaar actief in Nederland. In die tijd zijn er hier honderden machines verkocht en de verkoop bevindt zich volgens Johannes Ballast, Major-salesmanager mainland Europe, nog steeds in een stijgende lijn.

In juli 2017 vertegenwoordigt Ballast de Ierse fabrikant tien jaar in Nederland en Duitsland. Mede door de 'niet lullen maar poetsen-mentaliteit' en de 'wat je belooft, kom je na-instelling' van deze salesmanager wist Major flink terrein te winnen op het Europese vasteland. In de loop der tijd kwamen er andere Duitstalige landen bij, evenals

België en Italië. 'Een man een man, een woord een woord', vindt Ballast. 'We zijn ook voor onze dealers een betrouwbare partner, niet alleen op de korte termijn, maar juist ook op de lange termijn; dat is heel belangrijk. En als er ergens een probleem is, moet je er niet voor weglopen, maar samen tot een snelle oplossing zien te komen.'

4 min. leestijd

toekomst.'

De roller mowers, dus de maaimachines voor park en sport, doen het volgens hem behoorlijk goed in Europa. 'De echte topper op dit moment is de Swift Range. Deze sluit het beste aan bij de behoefte die gemeentes nu hebben.'

Alle machines van Major zijn degelijk gebouwd met het oog op een lange levensduur. Als marktleider op het gebied van tractoraangedreven cirkelmaaimachines hecht Major veel waarde aan het ontwikkelen van betrouwbare, robuuste en probleemloze grasmaaiers.

Ballast: 'Met een beetje onderhoud is tien jaar gebruik totaal geen probleem. Het zijn eenvoudige, duurzame machines die een perfect maaibeeld geven. Deze combinatie is voor gemeentes vaak doorslaggevend.'

Sinds vier jaar is Zonna in Beilen importeur voor Nederland, en wat het dealernetwerk betreft heeft Major een goede dekking in Nederland. Er is echter nog altijd ruimte voor nieuwe dealers, om een nog betere dekking te krijgen, meent Ballast. 'Vrij recent is er nog een nieuwe dealer bij gekomen: Van Velthuysen Groentechniek in Doorn. Die wil ook in het centrum van Nederland actief machines gaan verkopen.'

Geringe onderhoudskosten en lage aanschafprijs

Voor de komst van de Tri-Deck mower TDR20000 van Major, acht jaar geleden, werkte de gemeente Delfzijl hoofdzakelijk met kooimaaiers. Kooimaaiers geven immers een heel mooi maaibeeld; reden

ACHTERGROND

'Hetzelfde maaibeeld voor een geringe aanschafprijs en lagere onderhoudskosten'

waarom vele gemeentes dit type maaier kiezen boven cirkelmaaiers. 'Maar in gemeenteland wordt natuurlijk altijd gekeken of aankopen kunnen worden gedaan tegen een geringere kostprijs', zegt Anko Visser, werkvoorbereider en beheerder sportaccommodaties van de gemeente Delfzijl. 'En onze ervaring is dat kooimaaiers toch relatief duur en onderhoudsgevoeliger zijn. We zochten dus een machine die nagenoeg hetzelfde maaibeeld zou geven op onze sportvelden en kwamen toen bij Major uit. Kijk, je moet een veld bespeelbaar houden, en of je nu met een kooimaaiër knipt of met een cirkelmaaier scheert, beide methoden zijn goed. Alleen het maaibeeld verschilt. Bij de Swift zijn de snelheid van de messen en de zuigende werking echter zo hoog, dat het beeld goed te vergelijken is met dat van een kooimaaiër. Voeg

Vóór deze tien jaar deed Major nagenoeg niets in Europa. Maar de klanten die vanaf het eerste moment gebruiker waren – diverse gemeentes en aannemers in het openbaar groen – schaften daarna opnieuw een Major-machine aan, simpelweg omdat ze er zeer tevreden over waren.

Ballast: 'Hiermee hebben we bewezen geen eensdagsvlug te zijn. Met onze cirkelmaaimachines voor het openbaar groen en voor sportvelden, dus voor al het gras dat je niet oogst, zeg ik altijd, zijn we nu echt een constante in de markt.'

Nog altijd ruimte voor nieuwe dealers

Momenteel is Major ook behoorlijk actief in enkele Scandinavische landen, die vanuit het moederbedrijf in Ierland worden bediend. Ook Frankrijk is erbij gekomen, maar voor dat land is een andere verkoper aangesteld omdat Ballast de Franse taal niet machtig is. 'En aangezien Europa groot genoeg is met die andere landen, heb ik Frankrijk ook niet nodig. Hier kan ik nog genoeg groei halen in de

Johannes Ballast

NIEUW
ISEKI TG 6000 SMARTGEAR

Dát zit
wel goed.

37 / 67 PK

8-TRAPS
POWERSHIFT

SEMI-
AUTOMAAT

AFTAKAS
MANAGEMENT

smart-gear

De Elzenhof 7 G, 4191 PA Geldermalsen
0345 - 788 104, info@vanderhaeghe.nl

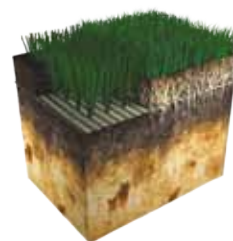
ISEKI
www.iseki.nl

HOFMEIJER

CIVIEL- EN CULTUURTECHNIEK B.V.

+1.0575.50.22.77 | WWW.HOFMEIJERVOORST.NL

Natuurlijk Geweven
Hybride Gras
Xtreme Grass

**Volledig
recyclebaar**

**Eenvoudige
installatie**

**Betere stabiliteit
en grip**

**Optimale wortel
ontwikkeling**

**Duurzaam en
meer speeluren**

**Uniformiteit
en vlakheid**

**Eenvoudig te
herstellen**

**Normaal
onderhoud**

Rethink what to do
with your old turf

Re-Match A/S
HI-Park 415
7400 Herning
Denmark

+45 7734 6734
info@re-match.dk
www.re-match.dk

GRASMEESTERS
meesters in grasmanagement

www.grasmeesters.nl
info@grasmeesters.nl
tel: +31 6 22 52 19 14

Anko Visser

‘Samen met onze dealer Niestijl in Siddeburen en Major hebben we de machine aangepast. Zo kregen we een machine die we naar eigen hand hadden gezet’

daarbij de geringe onderhoudskosten en de lage aanschafprijs en we kwamen hierop uit. Na een demo van een week was het wel duidelijk dat dit een geschikte machine voor ons was.’

Aanpassingen standaard bij nieuwe machine

Gedurende het gebruik zijn wel enkele aanpassingen verricht aan de TDR 20000. Zo zijn de achterste rollen verdwenen; daarvoor in de plaats kwamen zwenkwielen voor een betere grasspreiding op het gazon.

Visscher: ‘Samen met onze dealer Niestijl in Siddeburen en Major hebben we de machine

aangepast. Zo kregen we een machine die we naar eigen hand hadden gezet. Wij zitten hier op kleigrond, waardoor we vaak te maken hebben met wat vetter gras en andere grassoorten die ook weer bepaalde eigenschappen hebben. Het ging ons vooral om de gelijkmatige spreiding van het gras, zodat je weinig vlokken krijgt en er geen overlast is. Door de aanpassing aan de machine hadden we dit grotendeels opgelost. En hij beviel zo goed, dat we na acht jaar besloten opnieuw een machine van Major aan te schaffen. De nieuwe machine had standaard al de aanpassingen die wij destijds hadden doorgevoerd. Nu zitten er standaard zwenkwielen achter en geen rol.’

Helpt van het aantal velden

Met zijn werkbreedte van 6,1 meter kon de Tri-Deck mower TDR20000 makkelijk zo'n zes hectare per uur maaien bij een rijsnelheid van 11 km per uur. Daarbij waren de onderhoudskosten laag. Delfzijl heeft deze machine dit jaar ingeruild en er twee machines voor teruggekocht, een Swift MJ70-410 met een werkbreedte van 4,10 meter

en een Swift MJ70-320 met een werkbreedte van 3,20 meter, omdat er veel minder sportvelden te maaien zijn.

‘Veel sportvelden zijn namelijk geprivatiseerd; andere hebben nu kunstgras’, zo verklaart Visscher deze keuze. ‘We hebben nu nog maar de helft van het aantal velden dat we eerst hadden. Met de Swift 4,10 worden er nu vijftien velden gemaaid, terwijl we tot twee jaar terug nog dertig velden hadden. Nu zetten we de Swift 4,10 cirkelmaaier alleen in voor de vijftien sportvelden; de Swift 3,20 cirkelmaaier wordt gebruikt in parken en op andere grote groene oppervlakken in de openbare ruimte. Ze hebben nu één seizoen gedraaid en bevallen zeer goed. Het was wederom een goede keuze.’

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6352

Wat je allemaal met algen kunt doen

Melspring viert 80-jarig jubileum met congres in Amsterdam

Melspring hield afgelopen november in Amsterdam zijn jaarlijkse Breizh Algea Tour. Ongeveer 350 klanten en relaties van Melspring kwamen bij elkaar om te praten, te discussiëren en te confereren over wat je met algen kunt doen, en in één moeite door werd het 80-jarig jubileum van Melspring gevierd. Melspring is – zeker in Nederland – groot geworden door kippenshit, maar door de kennis van moederbedrijf Olmix maakt het bedrijf een draai van bijna 360 graden en komt het in hoog tempo met producten die afkomstig zijn uit het groene goud van Bretagne, waar Olmix is gevestigd: algen. Onderdeel van het programma was een bezoek aan de Arena.

Professionele cirkelmaaiers

De nieuwe Major Swift Rollermower is een professionele maaimachine voor park en sport. Leverbaar in diverse uitvoeringen.

Werkbreedtes van 1,90m tot 5,50m.

De maaimachines die lage kosten combineren met hoge capaciteit!

Zonna B.V., Markt 12, 9411 KP Beilen
Tel: 0593 582 444
E: info@zonna.nl www.zonna.nl

Bel vandaag nog voor een demonstratie!

ahvrij
Groen, Grond en Infra

Het beste uit drie werelden

Groen, grond en infra zijn de drie terreinen waarop AH Vrij zich in ruim vijftig jaar heeft ontwikkeld tot een betrouwbare partner van onder meer gemeenten, provincies, verenigingen, ingenieursbureaus en aannemers. Bij onderhoud van halfverhardingen met een fractiegrootte van 0 tot 60 mm biedt AH Vrij:

- Alle werkzaamheden - frezen, profileren en verdichten - in één werkgang
- Geen vermenging van de toplaag met de onderbouw
- Wegen en paden na onderhoud direct begaanbaar
- Geen aanvulling van nieuw materiaal nodig
- Effectieve, complete en voordelige onderhoudsmethode

Stoelmatter 41
2292 JM Wateringen
0174 712 555
info@ahvrij.nl
www.ahvrij.nl

Jur van der Veen van de gemeente Rotterdam is duidelijk in zijn uitspraak: natuurgras zou veel beter tot zijn recht kunnen komen. Hij beseft echter ook dat menige club te maken heeft met te beperkte onderhoudsbudgetten. En daar wringt de schoen. In Rotterdam heeft Van der Veen nog voldoende mogelijkheden, en dan zie je dat er op een natuurgrasveld met gemak 350 à 400 uur gehaald kan worden.

Auteur: Hendrik Nagelhoud, Dlf, namens Plantum

Grasgids leidend bij mengselkeuze sportvelden

‘Natuurgras zou veel beter tot zijn recht kunnen komen’

KNVB-norm te laag

De huidige norm van de KNVB staat voor natuurgrasvelden nog steeds op 250 uur. Volgens Van der Veen is dat te laag. In de praktijk kunnen er gemakkelijker meer uren op een natuurgrasveld gemaakt worden, mits men het onderhoud van de velden serieus neemt. Daarom is Van der Veen ook een groot voorstander van de normering van sportvelden, waaraan momenteel gewerkt wordt. De kwaliteit van de velden zal hierdoor zeker toenemen. Vakmanschap van de fieldmanagers en een goed onderhoudsbudget zijn de sleutelwoorden. Kleinere gemeentes zouden kunnen samenwerken om de graskennis van hun mensen op peil te houden. Rotterdam werkt met een onderhoudsbudget van ca. 12.000 euro per veld; daarmee kun je natuurgras prima onderhouden en ervoor zorgen dat op een mooie mat gespeeld wordt, aldus Van der Veen.

Grasgids leidend

De Grasgids is de basis voor Jur van der Veen's grasmengselkeuze. Vooral bestendigheid tegen betreding is een belangrijke eigenschap. Wel ziet hij dat het de laatste jaren soms moeilijker is om de grasmat altijd in goede staat te houden. We krijgen in ons land steeds meer te maken met andere weersomstandigheden. Herstelvermogen en standvastigheid zijn dan ook belangrijke criteria bij zijn keuze voor het juiste grasras. Onderzoek onder Nederlandse omstandigheden blijft daarbij voor hem de leidraad. Hybridevelden bieden zeker mogelijkheden. De laatste maanden was de gemeente Rotterdam in het nieuws omdat ze de hybridevelden gaat vervangen door kunstgrasvelden. Jammer, volgens Jur van der Veen, want hybridevelden vormen juist de ideale oplossing voor verenigingen die te weinig speeluren hebben voor een kunstgrasmat. Maar ook hier geldt: het juiste product combineren

met het juiste onderhoud. Als dat niet gebeurt, zijn er soms teleurstellingen en dat is zeker niet nodig. Iedereen speelt toch het liefst op een mooie geurende natuurgrasmat. Menig Nederlandse topvoetballer is hier groot mee geworden en elders in Europa zien we kunstgras ook niet terugkomen.

Kortere periode groot onderhoud

In de zomer wordt de periode van het groot onderhoud steeds korter. Dit vergt de nodige creativiteit van de fieldmanager. De snelheid van de opkomst vormt hierbij het criterium voor de juiste keuzes. Soms moet er na acht weken alweer een volwaardige mat liggen. Als fieldmanager moet je dan ook altijd goed om je heen kijken om de juiste keuzes te maken voor aanleg en onderhoud.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6330

Verticuteren zonder schade met stille maaier

In de derde week van november hield Milati Grass Machines demo's van de Fleet Line Marking en Allett machines bij Heerenveen, AZ, De Toekomst (de trainingsfaciliteit van Ajax), FC Utrecht en bij FC Twente. Over het algemeen werden de machines goed ontvangen. Bij FC Twente werden in dezelfde week twee exemplaren van de Allett C34 geleverd.

Auteur: Sylvia de Witt

5 min. leestijd

Af en toe laat de zon zich aarzelend zien in het stadion van FC Twente, waar de twee Allett C34-kooimaaiers keurig naast elkaar op de grasmat staan. Dave Allett geeft enthousiast antwoord op alle vragen van hoofdgrondsman Henry de Weert over deze nieuwe aankopen, die zijn ontworpen om te draaien op een laag motortoerental en stil en zuinig in het gebruik zijn. Ook dealer Tom Koop van H. Koop BV De Lutte luistert vol belangstelling. Iets verderop staan twee Engelsen te wachten bij de Beamrider, een belijningsmachine van Fleet, waarmee ze straks een demonstratie zullen geven.

Turf Rake

Voor Milati is dit de eerste levering van de Allett C34 aan een *premier league*-stadion. De 'C' van de Allett C 34 staat voor cassette en het moge duidelijk zijn dat '34' staat voor inch; deze grasmaaier heeft dus een werkbreedte van 86 centimeter. Ook heeft hij een hoge flexibiliteit en productiviteit. De machine is leverbaar met een zes- of achtmessige snijcilindercassette, verticuteer-cassette, *scarifier*-cassette, beluchtingsrolcassette, borstel- en Turf Rake-cassette.

'Tijdens de demo's deze week bij de andere clubs werd hij als zeer wendbaar gezien', vertelt Arjen Spek van Milati. 'Ook was iedereen onder de indruk van de Turf Rake, een cassette met harkjes die je zodanig afstelt dat hij boven de grond blijft, maar wel door het gras harkt. Daardoor harkt je alle rommel die tussen de grasplantjes zou kunnen zitten en de dode grasplantjes eruit. Hierdoor wordt de grasmat veel opener en dus gezonder. Normaal krijg je door verticuteren schade aan het veld. Dat is niet het geval met de Turf Rake. Hierin is Allett uniek; deze optie heeft geen enkele andere machine.'

Henry de Weert

Stille grasmaaier

Veel groundsmen vonden het ook prettig dat de motor van de Allett C34 niet met een vol toerental hoeft te draaien. Als je normaliter met een kooimaaiër heel snel rijdt, heb je meer kans dat een grasplantje niet wordt geknipt. De Allett heeft een *fixed clipping rate*, of je nu met een hoog of een laag toerental draait; dat maakt niet uit. Hij heeft altijd een vast aantal afsnijdingen per meter. 'Bij collega-producten moet je een zo hoog mogelijk toerental draaien om zo veel mogelijk afsnijdingen te krijgen', verduidelijkt Spek. 'Dan heb je een luidruchtige motor. Je hebt mensen met lange en korte benen. Iemand met korte benen zet hem lager om hem bij te kunnen houden, maar dan is de afsnijding automatisch minder goed.' Tijdens de demonstraties gaven veel mensen aan dat de Allett C34 mooi stil is. Milati liet in die week nog een ander groot voordeel zien: zodra je bij andere maaiers de koppeling loslaat, gaat hij ineens rijden en komt de machine met zijn voorrol van de grond af. Bij de Allett C34 kun je, net als in je auto, geleidelijk de voet van het pedaal omhoog laten komen en er heel geleidelijk mee wegrijden. 'Je rijdt dus niet abrupt weg. Dat werd als heel positief ervaren.'

Eerste indruk is goed

H. Koop BV De Lutte levert alle machines aan FC Twente, zowel voor verkoop als verhuur. De kooimaaiers van FC Twente waren inmiddels dertien en zestien jaar oud, dus aan vervanging toe. Dealer Tom Koop: 'Er is gekeken wat het beste paste bij de omstandigheden in dit stadion. We kwamen uit bij de Allett C34 van Milati. Die kwam er kwalitatief goed uit.'

Dave Allett

ACTUEEL

De machine moest er vooral aan bijdragen dat het veld continu schoon blijft van dood organisch materiaal. Hoofdgrondsman Henry de Weert had de Allett C34 al wel een paar keer zien werken, maar hem niet zelf op proef gehad. 'Het voordeel van deze machine is dat je er al het organisch materiaal mee uithaalt. En het is mooi dat de cassettes verwisselbaar zijn; hij is dus multifunctioneel. Dat is ook makkelijk bij het onderhoud. Manchester City had er al ervaring mee en ik vroeg de groundsman daar hoe het beviel, want dit is toch een machine die je in Nederland nog niet zo veel ziet. Bij Manchester City waren ze zeer positief en ik ben afgegaan op hun ervaring. Mijn eigen eerste indruk is in ieder geval goed.' 'We hadden eerst machines van een ander merk waarin je ook cassettes kon wisselen, maar die waren gewoon op. De opvolger van die machines is bijna identiek aan de oude; er zat niet zo veel ontwikkeling in. Ik ben benieuwd naar deze machines.'

Beamrider van Fleet

'FC Twente heeft als eerste club de Allett C34 aangeschaft, en wie weet volgen er gauw meer na de demonstraties bij Heerenveen, AZ, De Toekomst en FC Utrecht. Daar liet Milati ook een prototype elektrische stadionmaaier zien. Hierop werd feedback gegeven, waarmee we weer verder kunnen qua ontwikkeling. Bij FC Twente was er helaas geen tijd meer om dit prototype te demonstreren', zegt Arjen Spek. Behalve dat daar twee Allett C34-maaiers werden geleverd, werd ook de Beamrider van Fleet gedemonstreerd, een lasergestuurde belijningsmachine. Milati is sinds een jaar ook de officiële importeur voor het Engelse belijningsproduct Fleet Line Marking.

Arjen Spek

EUROGRASS

**EUROGRASS
kwaliteitsmengsels**

EUROGRASS mengsels staan voor kwaliteit. Met ons label voor Integrated Quality staat DSV zaden garant voor kwaliteit van research tot veredeling en van productie tot advies.

- Innovatieve toepassingen
- Hoogwaardige genetica
- Uitgebalanceerde mengsels
- Eerlijk advies

DSV zaden heeft met EUROGRASS kwaliteitsmengsels alles in huis voor een perfecte grasmant.

Wij zijn GRAS!

**Groei door
innovatie**

www.dsv-zaden.nl

Jos Scholman

Jos Scholman zoekt aanvullend talent m/v

www.joscholman.nl/vacatures

Vakmensen gevraagd!

Aanleg, onderhoud en renovatie van vele verschillende buitensportaccommodaties is de letterlijke tak van sport waar we al jaren actief in zijn. Vanwege onze groei binnen deze discipline zijn we op zoek naar vakmensen die ons verder kunnen gaan helpen bij de realisatie van de diverse Sportprojecten.

Kijk snel op www.joscholman.nl/vacatures voor de complete functieomschrijvingen en stuur ons je motivatie + CV.

VOLG ONS OOK OP:

joscholman.nl

Ian Courage van Fleet geeft uitleg over de Maqa.

Hoewel lasergestuurde belijningsmachines al zo'n tien jaar op de markt zijn, werd hij volgens Arjen Spek overal zeer goed ontvangen. 'Zeven à acht uur voor een voetbalwedstrijd moeten er al mensen aanwezig zijn om alle voorbereidingen te treffen. Goed belijnen kost al snel een paar uur. Met zo'n Beamrider doe je dat in je uppie in 45 minuten. Nu wordt dat vaak nog gedaan met een lijntje dat van de ene naar de andere kant wordt gespannen. Dat is minder snel en minder nauwkeurig. Met deze Beamrider kun je gewoon rennen, want zodra je uit de laser gaat,

stopt hij meteen. Ook achteruit lopen is mogelijk. Je kunt dus nooit "buiten de lijntjes kleuren". Vooral de achterlijn moet recht zijn. Menigeen vond dat echt werelds.'

Fleet Maqa

Een andere belijningsmachine die deze week werd gedemonstreerd, is de gps-gestuurde Fleet Maqa. Deze machine wordt pas volgend jaar maart in productie genomen. Henry de Weert vindt het mooie techniek, hoewel die alleen geschikt is voor trainingsvelden. 'Door het hoge dak in stadions krijg je het gps-sigitaal niet overal binnen. We gebruiken hem wel in het stadion als we de belijning uitzetten na de zomer, als er opnieuw ingezaaid moet worden, maar dan zijn we wel een paar uur bezig om alle punten te krijgen. Als je iedere week moet belijnen, zit je daar niet op te wachten. Maar als je er eenmaal gps in hebt staan voor buitenvelden zonder overdekte tribunes, dan kan het wel heel snel werken.' Tijdens de demo kwamen er bij de verschillende clubs wel een paar verbeterpunten naar voren voor de software. Er is dus nog wel werk aan de winkel wat betreft finetunen.

Arjen Spek: 'Hier zal aan worden gewerkt, maar dan werkt hij ook prima. Als de punten goed zijn uitgezet, kom je met de Maqa naar iedere hoek van het veld waar hoekpalen staan, bevestig je de info van die hoekpunten op de tablet en geeft je dit bestand een naam. Je kunt iedere lijn aantikken, en wanneer je met de machine naar een bepaalde lijn loopt, gaat hij automatisch belijnen. Als je dus na een jaar of bij renovatie opnieuw moet belijnen, kom je daar weer terug en herkent de machine dat. Mensen waren er erg van gecharmeerd.'

Verhuur

Heerenveen heeft veel trainingsvelden die drie keer per week worden belijnd. Hiervoor lopen de groundsman dagelijks zo'n tien kilometer. Ook hier is de Fleet Maqa gedemonstreerd. Ieder jaar gaan die velden op de schop en moeten ze opnieuw uitgemeten worden. Als je een of twee keer per jaar zo'n belijningsmachine laat komen, scheelt dat enorm veel werk. 'Ook hier werd hij goed ontvangen. Maar we denken niet zozeer meteen aan verkoop van deze machine, maar meer aan een andere constructie, bijvoorbeeld verhuur, om de klant toch te kunnen bedienen', zo besluit Arjen Spek.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6331

Demonstratie van de belijningsmachine.

De display van de maqa waar je exact het veld kunt zien en wat je moet belijnen.

Test de Bigmow 6 weken voor 600 € op uw eigen veld

Surf naar

www.belrobotics.com/voetbal

en vul het formulier in met

promocode: test6weken

VOETBAL | KORFBAL | TENNIS | HANDBAL | BASKETBAL | BADMINTON | MIDGETGOLF | RUGBY | HOCKEY | VOLLEYBAL

**PLUIM &
SPORTS bv**

WWW.PLUIMSPORTS.NL

TENNISbouw *nederland b.v.*

WWW.TENNISBOUW.NL

PARTNER IN HET: ONTWERPEN | ADVISEREN | BEGELEIDEN | AANLEGGEN EN RENOVEREN VAN DIVERSE TYPE TENNISBANEN
ONDERHOUD VAN TENNISBANEN | LEVERING VAN INRICHTINGSMATERIALEN

Diepertseweg 40 5424 TA Elsendorp T 0492 - 35 91 11 F 0492 - 35 91 07
E info@pluimensports.nl I www.pluimensports.nl E info@tennisbouw.nl I www.tennisbouw.nl

HOE GROEN IS UW GRAS

14e Nationale Grasdag op 1 februari a.s. in Utrecht

Of het nu linksom of rechtsom is, we zullen met een groener sportveldbeheer uiteindelijk een duurzame sportomgeving moeten creëren.

Maar hoe realiseren we sportvelden die maatschappelijk verantwoord zijn aangelegd en worden onderhouden, zonder uiteraard afbreuk te doen aan de speelkwaliteit en veiligheid? Nationale Grasdag reikt u op 1 februari a.s. in Stadion Galgenwaard praktische kennis en oplossingen aan.

Schrijf vandaag nog in op www.nationalegrasdag.nl.

Onder het motto 'Hoe groen is uw gras' nemen inleiders uit de advisering, onderwijs en het bedrijfsleven u mee in het planmatig en technisch verduurzamen van het beheer van onze sportvelden. Een eerste vraag die daarbij centraal staat is hoe we afgesproken doelstellingen binnen de Green Deal 2020 gaan realiseren en wat we van andere sectoren kunnen leren.

Totaalbenadering

Een primeur op de Nationale Grasdag is het drieluik over de aanleg en het onderhoud van natuurgras vanuit een totaalbenadering. Bundeling van verschillende expertises in een meerjarig commitment – waarbij speeluren, duurzaam onderhoud en budget gegarandeerd zijn – voorkomt miscommunicatie en kan zorgen over de topklaagconstructie en exploitatie wegnemen.

Weerbaar gras

Ook als het gaat om de botanische samenstelling van de grasmatten zijn komende jaren stappen te maken. Op 500 natuurgrasvelden is inmiddels bewust gekozen voor méér veldbeemd omwille van de zodedichtheid, bespelingscapaciteit én

duurzaamheid. Nationale Grasdag deelt graag de ervaringen en bevindingen. Verder een interessant inkijkje in afweer- en bodemmechanismen. Belangrijk, want door slimme bemesting kunnen we gras weerbaarder maken, een must met het oog op het wegvallen van de gewasbescherming.

Youri Mulder

'Special guest' op deze 14e editie van de Nationale Grasdag is voetbalanalist Youri Mulder, bekend om zijn scherpe uiteenzettingen op televisie. Vanuit zijn rijke carrière als commentator, speler en assistent-trainer verzorgt hij een inspirerend optreden.

nationale
Grasdag
Stadion Galgenwaard 1 februari 2017

SCHRIJF VANDAAG NOG IN!

U kunt zich aanmelden voor de Nationale Grasdag via www.nationalegrasdag.nl. De plenaire bijeenkomst wordt onderbroken door een uniek bezoek aan het hoofdveld van FC Utrecht onder leiding van de field managers Arno Harmsen en Jan Gijzen. Nationale Grasdag is een initiatief van Advanta, DCM, Eurofins Agro, Kybys, Bras Fijnaart en HASHogeschool met medewerking van de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6332

Jonge sportveldbeheerder ambieert medezeggenschap op beleidsniveau

Joop Schinkel (35) is de sportveldbeheerder van Castricum en geeft leiding aan twee fulltimers, twee parttimers en vrijwilligers bij de clubs.

Hij heeft 33 velden onder zijn hoede, verspreid over zeven sportcomplexen. Hij heeft een uitgesproken mening over alles wat met zijn vak te maken heeft. Hij ziet de sportaccommodaties als *zijn* terrein en wil meepraten over het beleid. 'Beleid moet gemaakt worden door mensen die daadwerkelijk bij de clubs en op de velden komen.'

Auteur: Santi Raats

In 2010 interviewde vakblad Fieldmanager Schinkel voor het eerst. Hij was toen nog 28 jaar, maar zijn talent en enthousiasme voor het vak straalde er al vanaf. De destijds afzwaaiende sportveldbeheerder van de gemeente Rotterdam, Bernard van den Bosch, won dat jaar de eerste Fieldmanager of the Year-titel. Zes jaar later laat Schinkel zien dat de tijd niet bepaald heeft stilge- staan: hij zit tijdens het interview enigszins op hete kolen, omdat zijn vrouw elk moment kan bevallen van hun eerste kindje. Ook heeft Schinkel bergen werkervaring opgedaan en een nieuwe uitdaging bij Castricum lijkt voor de deur te staan.

Onderhoud in eigen beheer

Wat bijzonder is aan Schinkel, is dat hij het hele onderhoud van de sportvelden – maar liefst 33 in totaal – in eigen beheer heeft, met uitzondering van het vertidrainen en doorzaaien. Schinkel zorgt voor het hele proces: van budgettering tot regulier onderhoud, maar ook specialistisch onderhoud en renovaties, die jaarlijks in de zomer gebeuren. Dit is opvallend, want steeds meer gemeenten besteden het onderhoud van hun sportvelden uit.

Groot onderhoud

Schinkel geeft al twaalf jaar alles wat hij heeft om de sportvelden op orde te krijgen. 'Wij onderhouden de velden voor de clubs tegen een lage prijs. Bovendien zijn de clubs tevreden met hoe wij het onderhoud uitvoeren', zo trapt Schinkel af. 'Aan het einde van het seizoen, wanneer de sportvel-

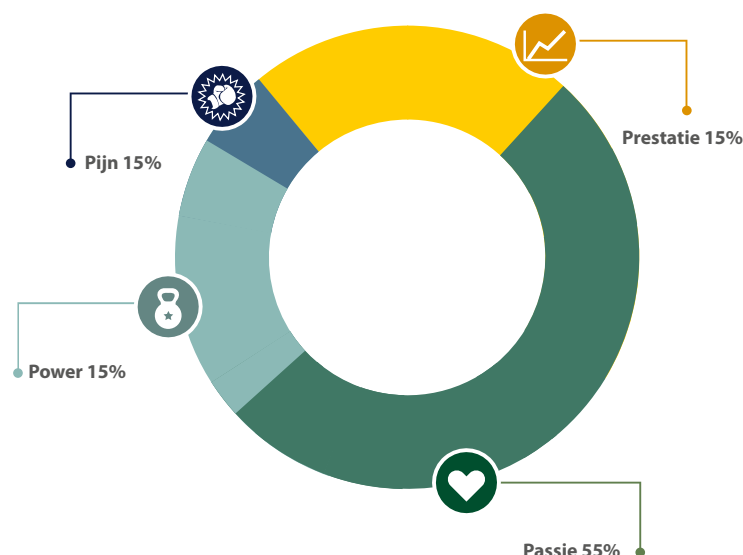

De toekomst van groen in Nederland hangt voor een groot deel af van de passie van de

jonge mensen die in de sector werkzaam zijn. Daarom heeft de redactie van NWST – bijgestaan door een uitgebreide jury het afgelopen half jaar 22 groene professionals geselecteerd, geïnterviewd en gefotografeerd die 35 jaar of jonger zijn en die zich ondanks hun jeugdige leeftijd al hebben bewezen. Alle interviews zullen later dit jaar worden verzameld in één boek.

den een grote onderhoudsbeurt krijgen, ontdoen we de top laag van oud organisch materiaal met de wiedeg. Het gras maaien we vervolgens heel kort, om de grasgroei aan te moedigen. Dan egaliseren we de velden grof handmatig met grond. Daarna strooien we zand over de velden om ze zo schraal mogelijk te maken. Tegen het ontstaan van onkruid en ongewenste grassen 'slitteren' we de grond met messen, om bovengrondse, breedbladige onkruiden te beschadigen en om op zo'n 10 centimeter diepte ook de penwortels van onkruiden af te snijden. Ten slotte vertidrainen we het veld met holle pennen, zodat lucht en water goed de bodem in kunnen komen. De vrijgekomen grond slepen we

Ambitie kan langs veel wegen vorm krijgen. De ene keer zit het tegen; dan komt doorzettingsvermogen om de hoek kijken. De andere keer krijgt passie alle ruimte, omdat je in een flow zit. Wij vroegen alle kandidaten hun inspanningen af te zetten langs de meetlat van de vier P's: power (slagkracht), pijn (doorzettingsvermogen), passie en prestatie (strategisch inzicht). Dit is de meetlat van Joop Schinkel:

NAAM	Joop Schinkel
LEEFTIJD	35 jaar
GEBOORTEPLAATS	Emmeloord
BURGERLIJKE STAAT	Getrouwd
FUNCTIE	Sportveldbeheerder
BEDRIJF	Gemeente Castricum
HOBBY'S	Motorrijden, golfen, films kijken
OPLEIDINGEN	Boekhoudkundig medewerker, kaderfunctio- naris, terreinmeester, beheerder sportvelden, management sportaccommodaties
WILDE VROEGER WORDEN	Accountant

Sinds jaren de solide basis voor al uw installaties!

Alveosport:

- Optimale sportprestaties
- Verlengt de levensduur en prestaties van uw kunstgrasveld
- Eenvoudige en snelle installatie
- Uitstekende te hergebruiken

wij kijken ernaar uit om u te ondersteunen in de ontwikkeling van uw kunstgras systeem.

Uw contactpersoon:

Frenk Stoop
+31(0) 345 53 39 39
fst@sekisui-alveo.com
www.Alveosport.com

GEEF UW KUNSTGRASVELD EEN TWEEDE KANS!

Vaak worden complete kunstgrasvelden vervangen, terwijl slechts een **klein deel** van het veld versleten is, of omdat het veld niet meer aan de huidige **normen** voldoet. Wij zijn van mening dat ieder veld een tweede kans verdient. Met een relatief **kleine investering** kunnen wij uw veld opwaarderen volgens de KNVB en FIFA normen en de **gebruiksdur** van uw veld met **3 tot 5 jaar verlengen!**

Waarom zou u een heel veld vervangen als alleen de doelgebieden versleten zijn. Wij kunnen, geheel naar uw wensen, een deel van het penalty gebied vervangen met nieuw kunstgras dat geschikt is voor de renovatie van kunstgrasvoetbalvelden.

Transplantatie is ook een mogelijkheid. Vaak is het veld namelijk versleten rond de penaltystip en in de doelgebieden, terwijl het kunstgras van de achteruitlopen nauwelijks versleten is. Het kunstgras van het doelgebied wordt dan omgeruild met het kunstgras uit de achteruitlopen. Op deze manier zal het gehele speelveld bestaan uit hetzelfde kunstgras en ontstaat er ook geen kleurverschil.

Uiteraard kunnen er ook **kwaliteitsverbeteringen** worden toegepast, zoals het verven van velden van uw huidige zand en rubber infill. Hierdoor worden er weer betere speleigenschappen gecreëerd. Daarnaast neemt ook de kans op blessures af en neemt het spelcomfort toe.

Door het toepassen van één van bovenstaande revitaliserings komen de speleigenschappen van het bestaande veld ook weer dicht bij de speleigenschappen van uw nieuwe velden te liggen. Daarbij zal een opgeknapt veld weer vaker bespeeld worden, waardoor een betere spreiding van het gebruik van de velden ontstaat.

J&E SPORTS
AANLEG | ONDERHOUD | LANDSCAPING

WWW.JENESPORTS.COM

Spaanderstraat 30 | 5348 LA Oss | (0412) 64 79 37 | info@jenesports.com

INTERESSE?
Vraag dan onze folder aan of neem contact met ons op voor een geheel vrijblijvende offerte.

Thuis op uw terrein

Oude Heijningsedijk 30, Heijningen.

Telefoon: (0168) 46 28 56.

E-mail: info@gbf-bras.com www.gbf-bras.com

BRAS FIJNAART
CULTUURTECHNIEK

met een betonmat gelijkmatig over het veld en daarna zaaien we door met nieuw graszaad. Met een beregeningsronde kan het graszaad zich goed settelen in de grond en binnen een week wordt de eerste bemestingsbeurt gegeven.'

Van boekhouder tot groenwerker

Wie dit zo leest, zou nooit denken dat Schinkel is opgeleid tot boekhouder! 'Dat wilde ik vroeger worden, maar wat weet je nu eigenlijk als je zestien bent? Mijn ouders werken in de zakelijke sfeer en dat heeft mijn eerste beroepskeuze beïnvloed. Een maand heb ik als boekhouder gewerkt, maar ik was er al snel klaar mee.'

Schinkel dist een prachtige anekdote op van een voorval dat zijn leven een wending gaf: 'Hoveniers kwamen de binnentuin doen en toen ik hen bezig zag, dacht ik: ja, dat wil ik doen! Dan maar minder salaris, maar ik moet wel plezier hebben in mijn werk.'

Opleidingen

Helemaal vreemd was werken in het groen niet voor de jongeling. Toen hij nog op school zat, werkte hij in de vakanties al bij de gemeente op sportvelden. Als bijbaan mocht hij het dagelijks onderhoud uitvoeren, zoals maaien met de hand-maaiër, prikken, slepen, rollen, heggen knippen en beregenen. Schinkel liet zich omscholen en ging in 2004 aan de slag bij de gemeente Castricum als sportveldbeheerder. Inmiddels heeft hij de diploma's kaderfunctionaris bouw en infra, ter-

reinmeester en de hbo-opleiding beheerder sportvelden management sportaccommodaties op zak. Daarnaast geeft hij alweer twaalf jaar leiding aan een team dat dagelijks flink de handen uit de mouwen steekt op de velden in Castricum, Limmen en Akersloot. 'De opleiding tot boekhouder komt mij elke dag van pas', lacht Schinkel. 'Ik ben dagelijks bezig met de budgetten en administratie. Ik durf de stelling aan dat wij het geld op een juiste manier uitgeven. Ik heb namelijk kennis over datgene waar ik het aan spendeer. Sommige gemeenten geven geld uit omdat de aannemer bepaalde bedragen vraagt, maar weten niet precies hoe de vork in de steel zit. Het voordeel van onderhoud in eigen beheer is dat het geld besteed wordt waar het nodig is.'

Eén aanspreekpunt na ambtelijke fusie

De 35-jarige beheerder barst van de ambitie. Per 1 januari gaat Castricum ambtelijk fuseren met omliggende gemeenten. Als het aan Schinkel ligt, komen de sportaccommodaties uit die gemeenten bij zijn pakket. 'Sommige van die gemeenten hebben het onderhoud uitbesteed, dus het is de vraag of ik die velden mag gaan doen. Ik zal me er in elk geval wel hard voor maken. Ik sta te springen om die velden op dezelfde kwaliteit te brengen als mijn eigen velden, maar ook om een goed communicatienetwerk met de clubs op te zetten. Het is beter als ik het enige aanspreekpunt word, anders wil straks iedereen wat over de sportvelden zeggen. Dat komt de kwaliteit van de velden uiteindelijk niet ten goede.'

Zich profileren

Schinkel is momenteel aan het leren om zich te profileren. 'Ik wil op zijn minst medezeggenschap hebben over alles binnen het hekwerk van een sportaccommodatie. Dat is mijn terrein en dat zijn mijn velden; zo zie ik dat. Ik wil met beleids mensen kunnen meepraten, bijvoorbeeld wanneer het gaat over afspraken maken met clubs. In dit soort communicatie valt veel te winnen. Mensen die beslissen, moeten namelijk weten wat er speelt en moeten daarnaast kundig zijn, al dan niet ingefluisterd door iemand zoals ik. Sinds twee jaar probeer ik ervoor te zorgen dat mensen niet om mij heen kunnen, door mijn meerwaarde te laten gelden. In mijn team, bij de verenigingen, maar ook bij de gemeente, waar beslissingen over meerdere schijven gaan. Om te kunnen sturen, is het belangrijk dat je als sportveldbeheerder regelmatig contact hebt met collega's in het gemeentehuis. Bij de vorige wethouder zat ik regelmatig bij de overleggen als het sportvelden betrof. Omdat er nu veel tijd en energie naar de fusie gaat, is er nog

geen vaste communicatiestructuur ontstaan met de nieuwe wethouder. Maar dat komt nog wel. De eerste gesprekken waren er al: over het mogelijke gevaar van rubbergranulaat in kunstgrasvelden. Bij dat nieuws hing ik overigens de vlag uit', glimlacht de sportveldbeheerder, die vanwege zijn afkeer van kunstgras en liefde voor natuurgras standaard artikelen over kunstgras in vakbladen mijdt. Hoe pakt Schinkel zijn profilering aan? 'Ik geef niet meteen commentaar wanneer er iets achter mijn rug om wordt besloten, bijvoorbeeld vanuit het beleid. Later geef ik dan feedback en stel hardop vragen, zoals: was dit werkelijk de goedkoopste optie, of: weten jullie wat er allemaal mogelijk is op dit gebied? Ik wil dat op den duur iedereen naar mij toe komt, omdat ze weten dat ik de specialist ben.'

De 4 P's

Wanneer Schinkel zijn werkdrijf moet verdelen over de vier P's van power (daadkracht), pijn (doorzettingsvermogen na tegenslag), prestatie en passie, concludeert hij: 'Ik presteer de hele dag door en verzet meer arbeid dan er uren in een reguliere werkweek zitten. Geen negen-tot-vijfmentaliteit dus. Maar bij elke leuke uitdaging komt passie om de hoek kijken. Vorig jaar kwam het All Blacks-rugbyteam uit Nieuw-Zeeland spelen op onze velden. Ik heb toen onder andere extra ijzer gespoten, aanvullend bemest, heel secuur evenwijdige banen gemaaid zoals op televisie, een gedetailleerd beregeningsprogramma gehanteerd en op de dagen van de training was ik aanwezig om speelschade te herstellen en te prikken. De spelers gaven me complimenten en dat was echt te gek. Maar als je geen passie voor je vak hebt, ga je dit soort uitdagingen niet aan. Want ik kreeg geen extra tijd of budget, dus heb daar zelf in geïnvesteerd. Daadkracht heb ik ook genoeg. Ik doe wat ik zeg, pak problemen aan en laat zaken niet versloffen. Pijn heb ik niet zo snel. Maar soms keren vervelende situaties met regelmaat terug. Bijvoorbeeld wanneer een consul, ondanks het bestaan van Buienradar, weer laat doorspelen wanneer het weer eigenlijk te slecht is, waardoor keer op keer een veld gesloopt wordt. In dergelijke situaties zakt de moed me wel eens in de schoenen, maar omdat ik daarna snel weer doorpak en een oplossing zoek, is mijn daadkracht een goede tegenhanger van de pijn.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6333

Verbaasd over het opportunisme in de sector

Roelof Bosma: de man die de Nederlandse kunstgraswereld op de knieën dwong

Het lijkt inmiddels een gelopen race: SBR-ingestrooide velden lijken tot het verleden te gaan behoren. Wat allerlei eerdere berichten niet voor elkaar kregen, lukte Zembla in amper dertig minuten. Hoe kijkt onderzoeksjournalist Roelof Bosma van Zembla terug op het resultaat?

Auteur: Hein van Iersel

We kennen allemaal het verhaal. Op 5 oktober 2016 zond Zembla een aflevering uit over kunstgras. De vraag: is er een verband tussen de gerecyclede autobanden die als infill op de velden worden gebruikt en het vóórkomen van kanker? De uitzending sloeg in als een bom, hoewel feitelijk alleen werd aangetoond dat er vraagtekens te zetten zijn bij het toxicologisch onderzoek naar de relatie tussen kanker en SBR-rubber. Het effect van

de uitzending werd nog eens versterkt door een programma van de NOS, waarin toxicoloog Martin van den Berg zegt dat SBR-rubber weliswaar voldoet aan de technische industriestandaard, maar dat dit weinig zegt over het risico. Volgens Van den Berg zou dit rubber beoordeeld moeten worden aan de hand van de veel strengere consumentenstandaard. Het verschil tussen de consumentenstandaard en de industriestandaard is *grosso modo* een factor

duizend. De meeste deskundigen in de branche zijn van mening dat SBR nu tien tot honderd keer de hoeveelheid schadelijke stoffen bevat volgens de consumentenstandaard.

Hoe kijkt Roelof Bosma nu terug op de uitzending, en vooral: hoe kijkt hij naar de sector?

'Ik heb natuurlijk vaker uitzendingen gemaakt die voor ophef zorgden, bijvoorbeeld over de baby-

3 min. leestijd

handel en over tbs-inrichting De Rooyse Wissel. Het verschil met de uitzending over kunstgras is dat dit iedereen raakt. Iedereen kent wel iemand die op kunstgras voetbalt. En als je voetbalt, kun je dit ook niet vermijden. Je kunt beslissen om niet te roken, maar je kunt als voetballer eigenlijk niet beslissen dat je bij een uitwedstrijd niet op kunstgras wilt spelen.'

'Door dit zo massaal en ondoordacht te doen, loop je de kans in een tweede infill debacle te belanden'

Evengoed is ook voor Bosma het effect ongekend. Bosma verbaasd zich in dit verband vooral over het opportunisme van de sector: 'Misschien ben ik te idealistisch, maar ik kan niet snappen dat een sector die eerst massaal SBR-velden heeft geadviseerd en geïnstalleerd nu massaal overstapt op de alternatieven. Dat aannemers die eerst volledig voor SBR gingen, nu even makkelijk overstappen

op alternatieven zoals kurk.' Bosma waarschuwt de branche zelfs: 'Door dit zo massaal en ondoordacht te doen, loop je de kans in een tweede infill debacle te belanden.'

'Ik verbaas mij ook enorm over de vele telefoontjes en mailtjes die wij krijgen van leveranciers, met de vraag of wij de volgende keer een van hun producten willen meenemen in het programma. Je moet toch snappen dat dat zo niet werkt? Wij zijn strikt onafhankelijk.'

En hoe kijkt hij naar de gemeentes?

'Wat je ziet, is dat bij gemeentes een schrikbarend gebrek aan kennis heerst, waardoor zij blind afgaan op de conclusies van hun adviseurs. Dat is logisch omdat zij over zo veel zaken moeten beslissen, maar als het vervolgens moeilijk wordt, blijken die adviseurs het ook niet te weten.' De lokale politiek kijkt volgens Bosma vooral naar het kortetermijnbelang van kunstgras. 'Wethouders maken goede sier met een kunstgrasmat. Terwijl niemand zich afvraagt of een kunstgrasveld echt wel nodig is. Ik schrok van de presentatie van Ben Demmer van de gemeente Borne tijdens het Nationaal Sportvelden Congres, dat er dure kunstgrasvelden worden aangelegd op plekken waar dat helemaal niet nodig is.'

INTERVIEW

Hoe waren de reacties van de sector?

'Van sommige partijen zoals het RIVM kregen we het compliment dat we een goed journalistiek onderzoek hebben verricht. Zelfs Genan, een groot internationaal opererend rubberrecyclingbedrijf, gaf ons een compliment over de uitzending, maar we hebben natuurlijk niet alleen maar vrienden gemaakt. Vooral de reactie van Vaco en Recybem heeft ons verbaasd en vond ik niet bijzonder professioneel. Zij proberen ons echt zwart te maken.'

Hoe sta jij in de Reach-discussie?

'Reach gaat uit van intensief huidcontact. Vaco en Recybem zijn van mening dat er geen sprake is van intensief huidcontact op een veld, maar ik hoor nu van ambtenaren van het ministerie dat zij zich niet gerealiseerd hebben hoe intensief het gebruik is. Ik ben zelf leider van een jeugdelftal en zie ook dat kinderen in de rust of als ze reserve staan op het veld zitten en spelen. Daarnaast worden veel kunstgrasvelden ook gebruikt voor bso (buitenschoolse opvang, red.). Het gebruik gaat dus veel verder dan alleen maar voetballen.'

Veel kritiek op jullie uitzending richt zich op het feit dat jullie je pijlen alleen maar op de ondeugdelijkheid van het Industox-onderzoek hebben gericht.

'Dat is niet terecht. Het klopt dat kritiek op het Industox-onderzoek belangrijk is in onze uitzending, maar het gaat wel om een onderzoek waar de industrie zelf constant naar verwijst, om aan te tonen dat er niets aan de hand is. We hadden daarnaast graag gemeentes aan het woord gelaten met een duidelijk verhaal over waarom zij voor SBR hebben gekozen, maar deze wilden niet reageren.'

Jij laat je eigen zoontje voetballen op kunstgras?

Ja, onze clubs heeft 4 velden, allemaal kunstgras met SBR. Ik denk niet dat je meteen ziek wordt van de korrels, maar ik wil niet dat hij langdurig blootgesteld wordt. Ik maak me zorgen over de gevolgen op lange termijn als hier de rest van z'n jeugd op speelt.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6353

Lekker je slag slaan op spiksplinternieuw softbalveld met vijf meter uitbreiding

Het softbalveld van honkbal- en softbalvereniging (HSV) Zwijndrecht op sportpark Bakestein wordt nu, tijdens de winterstop, compleet gerenoveerd. Als toplaag is gekozen voor het nog niet zo bekende 'Halverood' van LMB Sports BV. 'Met deze renovatie gaan we echt naar een inrichting die past bij deze tijd', zegt Ad van de Luijngaarden, adviseur en accountmanager buitensportaccommodaties van de gemeente Zwijndrecht.

Auteur: Sylvia de Witt

Het softbalveld van HSV Zwijndrecht dateerde al uit de jaren 70 en was zowel bovengronds als ondergronds aan renovatie toe. Zo moest er onder meer nieuwe drainage in het veld en een nieuwe opbouw in de halfverharding. Er is gekozen voor 'Halverood', een ongebonden mijnsteen van LMB Sports BV. Deze onderneming bestaat weliswaar pas enkele maanden, maar heeft volgens bedrijfsleider Arthur Bink dankzij het moederbedrijf Limburgse Mineraal Brekerij (LMB) al meer dan 35 jaar ervaring in de markt. 'Ons moederbedrijf heeft een groeve, waar de ongebonden mijnsteen wordt gedolven', legt hij uit. 'Dit materiaal wordt vervolgens getransporteerd naar Echt, onze productie-locatie. Daar wordt het Halverood samengesteld, gebroken en gezeefd tot een fractie van 0-4 millimeter. Het is officieel door de KNBSB erkend; er zit dan ook een Kiwa ISA Sport-keur op. "Halverood" is een productnaam geworden en is qua hardheid, wateropname en hoge slijtvastheid een ideale toplaag voor honk- en softbal.'

Gravelgedeelte softbalveld ook vijf meter uitbreiden

Opdrachtgever voor het beheer, het onderhoud en de renovatie van alle sportvelden in Zwijndrecht en Heerjansdam is de gemeente Zwijndrecht. Voor de renovatie van het softbalveld van HSV Zwijndrecht werden meerdere aannemers ingehuurd, waaronder AH Vrij, voor het aanbrengen van het Halverood.

'Hiertoe hebben we eerst de oude situatie helemaal afgebroken', vertelt projectleider Henk Slootweg van AH Vrij. 'Een andere aannemer heeft de hekken afgebroken en weer een andere heeft de bestrating opgebroken en is begonnen met de nieuwbouw. Wij begonnen tegelijkertijd met het aanleggen van de drainage; daarna zijn we het veld gaan profileren en hebben we het cunet opnieuw uitgegraven.'

De maten van het softbalveld bleken niet meer

geschikt om er ook aspirant-honkbal op te spelen. De jeugdgroep aspiranten speelt op een bepaalde honkafstand en dat werd op het softbalveld gedaan. Dat is volgens HSV Zwijndrecht-voorzitter Gerard Vaandrager dus niet optimaal, want dan ga je als honkloper over het gras heen en dat is eigenlijk niet de bedoeling. 'Vanuit de vereniging kwam de suggestie: als we nu toch gaan renoveren, laten we de pitch van het softbalveld dan ook vijf meter uitbreiden. Hierdoor kunnen we de aspirantengroep honkbal helemaal op gravel laten spelen. De honklopers lopen vanaf het eerste honk; dat is een gravelbaan. Maar als ze daarna van het tweede naar het derde honk lopen, moeten ze over het gras. Dus er was ons wel wat aan gelegen om die groep helemaal op gravel te laten spelen.'

Zettingsgevoelig gebied

De velden van HSV Zwijndrecht zijn volgens Ad van de Luitgaarden niet bepaald gemakkelijk om te renoveren.

'Allereerst omdat je in het najaar zit, dus in de natte en koude periode. Honk- en softbal zijn zomersporten, dus dan kun je de velden niet renoveren. Daarnaast zitten we hier ook nog eens in een zettingsgevoelig gebied. Behalve met de natuurproducten gras en kleigrond heb je in deze velden ook te maken met meerdere bouwstoffen, zoals een zandlaag, lava en gravel. Het is dan ook vrij complex om dat allemaal mooi op elkaar te laten aansluiten.'

Van de Luitgaarden begon al vorig jaar december alles goed in kaart te brengen en betrok landschapsontworpster Sanne Verbeek van Azzurro ontwerp & advies bij de plannen. HSV Zwijndrecht gaf daarbij aan hoe men als vereniging de renovatie van het veld voor ogen had. In januari werd een programma van eisen samengesteld met de vereniging erbij. Hiermee sloeg Sanne Verbeek aan het tekenen, waarna er een mooi schetsontwerp kwam.

ACTUEEL

Omsloten door watergangen

Begin maart zaten de ontwerpster, de gemeente en de vereniging weer samen om de tafel, want ook de hele omgeving moest erbij worden betrokken: waar komt de fietsenstalling, waar komt de terreinafstering, waar komen de toegangspoortjes voor het publiek, en ook het pupillenveld voor de allerkleinsten moest een iets andere inrichting krijgen.

Van de Luitgaarden: 'Na het bespreken van het schetsontwerp zochten we contact met de Koninklijke Nederlandse Baseball en Softbalbond, met de vraag of de maatvoering zo in orde was. Het veld is omsloten door watergangen, dus er is geen ruimte om het veld te verleggen of om er een paar meter meer bij te betrekken. In juni was de tekening definitief en werd door Gerrit de Koe van Sportadvies Amsterdam een bestek opgesteld voor een meervoudige onderhandse aanbesteding. Hieraan deden drie aannemers mee. AH Vrij was uiteindelijk de gelukkigste.'

Sturen op proces

De regie in eigen hand houden, dat was voor Van de Luitgaarden de belangrijkste voorwaarde in het gehele proces.

'Als je de hele planvoorbereiding onderbrengt bij een bureau, dan geef je de regie uit handen. Je kunt kwaliteit nu eenmaal niet alleen borgen in het uitvoeringsbestek. Als opdrachtgever vind ik het belangrijk om te sturen op het proces, want daarop kun je invloed uitoefenen; dan komt het resultaat vanzelf. Tijdens de planvoorbereiding huur ik meerdere specialisten in. Mensen laten doen waar ze sterk in zijn, dat is het motto! Afgelopen voorjaar was Mick Higgins uit Engeland bereid om naar Zwijndrecht te komen om het softbalveld te bekijken. Mick Higgins is technical manager en adviseert sportclubs van het hoogste niveau in Europa bij het renoveren en onderhouden van sportvelden.

Henk Slootweg

Arthur Bink

Ad van de Luitgaarden

Daarnaast kies ik ervoor om de inkoop van alle producten in eigen hand te houden. Hiermee stuur je op kwaliteit. Dat verdien je terug bij de aanleg en later in het beheer en onderhoud.'

Het renovatieproces

Nadat op zondag 3 oktober de laatste bal werd gespeeld, begon een andere aannemer met de sloop van het hekwerk. AH Vrij startte later die week met het ontgraven van de oude pitches. Hans Stolk, de vaste medewerker voor het onderhoud van sportvelden bij de gemeente, wist Henk Slootweg gelukkig precies te vertellen waar de veenlagen zaten in het veld, want voor het aanleggen van de drainage moest alle halfverharding en lava eruit.

Slootweg: 'We hebben de drainage aangelegd, maar het gras hebben we nog even het gras gelaten. Het grasveld was de norm waar AH Vrij naartoe moest werken met de hoogte van het zand, de hoogte van de lava laag en de laag Halverood. Het zand is 25 centimeter dik, de lava laag is 10 centimeter dik en er gaat uiteindelijk 5 centimeter (verdicht) Halverood op.'

'Maar wij brengen 7 centimeter aan', vervolgt Slootweg, 'want het materiaal klinkt 2 centimeter in. Halverood werkt hetzelfde als gravel, net zo prettig. Er zit geen verschil in. We hebben het al eerder toegepast in een softbalveld in Rijswijk en daar ligt het nog hartstikke netjes.'

Weersomstandigheden

Ben je net lekker op dreef, komt er een kink in de kabel: het weer. AH Vrij was net klaar met het aanleggen van de drainage toen het begon te regenen, en niet zo'n beetje ook.

'In één weekend viel er 34 millimeter', vertelt de projectleider. 'Wij zijn uiteraard niet stil gaan zitten, maar alvast begonnen met de junioren pitch aan de achterkant. Daar moest al het materiaal heen

dat we uit de oude pitch verwijderd hadden. Alle lava is weer netjes teruggegaan in de junior-pitch. Omdat we weinig tot geen afvoerkosten hebben gehad, is dit een duurzaam project. Daarnaast keken we elke dag na twaalfen of we zouden kunnen beginnen met egaliseren. Die klei heeft een vervelende eigenschap: je kunt er heel goed mee naar de kleuteropvang gaan, want je kunt er perfect poppetjes van maken, maar je kunt er moeilijk een veld mee maken! Zodra het egaliseerbord over dat veld heen reed, trok het zichzelf vol en moesten we het met een schop leegsteken.'

Uiteindelijk werden de weersomstandigheden beter en kon het veld worden geëgaliseerd. Vervolgens moest ook het grasveld gerenoveerd worden met zand, gips en voorraadbemesting, wat allemaal netjes moest worden gemengd. Daarna gingen de graszoden erop en kon een planning worden gemaakt. Dit was bij de verdere aanleg van de pitches ideaal om de dieptes van de te ontgraven laag te bepalen. Op de dag van dit interview is het Halverood nog niet aangebracht.

'Het duurt een aantal dagen om het zand erin te brengen', zegt Slootweg. 'Daarna komt Kiwa ISA Sport elke laag apart keuren. Als het zand goedgekeurd is, kan de lava worden aangebracht. Als dat gereed is, komt Kiwa ISA Sport opnieuw keuren. Als laatste wordt het Halverood aangebracht en ook deze laag wordt na het aanbrengen gekeurd door KIWA ISA Sport. Wij maken een cultuurtechnisch product; zo'n gecombineerd werk moet je bij goede weersomstandigheden uitvoeren. Je kunt het maar één keer goed doen. Wat je bij de aanleg niet goed doet, krijg je met onderhoud ook niet meer goed.'

Meer naamsbekendheid

Volgens LMB Sports is de halfverharding Halverood voor honk- en softbalaccommodaties het geëigende materiaal voor de loopbanen tussen de honken,

de pitchersheuvel en de warning track. Waarom koos de gemeente Zwijndrecht voor Halverood? Van de Luijtgarden: 'Er is in kaart gebracht wat de vereniging kan en wil. Je zit natuurlijk met een bepaald budget en dit was wel erg krap. Dan ga je zoeken waarop je kunt bezuinigen. Wat laat je weg en wat niet? En wat je niet kunt weglaten, kan dat dan misschien goedkoper? Door die zoektocht kwam ik uit bij het product Halverood. Het gravel dat standaard wordt gebruikt, heeft veel meer bekendheid dan het nog vrij onbekende Halverood. Met meer budget zouden we misschien eerder daarvoor hebben gekozen.'

LMB Sports is pas in september opgericht. 'Er is inderdaad nog een hoop werk aan de winkel om dit product naamsbekendheid te geven', erkent Arthur Bink van LMB Sports. 'Maar daar zijn we volop mee bezig. Halverood voldoet aan exact dezelfde normen als andere producten en de aannemer heeft er goede ervaringen mee.'

'Een beperkt budget houdt je scherp', meent Van de Luijtgarden. 'Omdat ik vooraf wilde weten wat voor bedrijf achter het product Halverood staat, heb ik eerst een bezoek gebracht aan de mine-raalbrekerij in Echt. Op het honkbalveld ligt nog standaard-gravel en op het softbalveld komt dus Halverood. We zijn benieuwd hoe het wordt en hoe het er over een aantal jaren uitziet. Rondom het natuurgrasveld komt nu ook een 4,60 meter brede warning track van Halverood. Zoiets lag er voorheen niet; toen lag er gewoon gras tot aan het hekwerk. Ook het slagveld is nu uitgebreid, zodat ook de jeugdhonkbalteams hier kunnen spelen. Met de renovatie van het softbalveld gaan we echt naar een inrichting die past bij deze tijd.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6335

Sanne Verbeek

Kans op hoofdletsel? Meten is weten!

HIC-meter belangrijk bij
valproef op sportondergronden

Wireless Value levert sinds jaren een draadloze HIC-meter voor het meten van valondergronden bij speeltoestellen. Met dit instrument wordt de hardheid van de ondergrond gemeten. Inmiddels wordt het ook op sportvelden gebruikt.

De HIC-meting vindt zijn oorsprong in botsproeven in de medische en de automotive-sector. HIC staat voor *head injury criterion*; de waarde zegt iets over de mate van hoofdletsel. Bij een valproef vanaf de maximale valhoogte van een toestel zal deze HIC-waarde niet hoger dan 1000 zijn. Toestellen, valondergronden en HIC-meter zijn omschreven in de normen EN1176 en EN1177. Met name de norm EN1177 omschrijft waaraan een HIC-meter moet voldoen en hoe de testen moeten worden uitgevoerd.

De draadloze HIC-meter voldoet volledig aan deze norm en wordt bediend door middel van een smartphone. De meetgegevens worden op de telefoon opgeslagen en kunnen later gesynchroniseerd worden met computer of laptop, waarvoor Wireless Value een speciaal softwareprogramma heeft geschreven. De HIC-meter wordt gebruikt door gemeenten, inspectiebedrijven, laboratoria en door bedrijven die speeltoestellen installeren en ondergronden en sportvelden aanleggen.

Aanvankelijk was Nederland de belangrijkste thuismarkt, maar ondertussen is de HIC-meter voor het meten van valondergrond door heel Europa te vinden. Anderhalf jaar geleden werd een belangrijke noviteit doorgevoerd, waardoor de meter nu ook gebruikt kan worden voor het uitvoeren van botsproeven met schommels e.d. Door de bestaande HIC-meter hardwarematig aan te passen en een keuzemenu toe te voegen, is het mogelijk om twee functies in één apparaat te combineren.

Sportvelden

De draadloze HIC-meter werd aanvankelijk alleen gebruikt voor het meten van valondergronden van speeltoestellen, maar ondertussen wordt hij ook op sportvelden ingezet. Enige jaren geleden heeft de International Rugby Board een testmethode ingevoerd om rugbyvelden te keuren op basis van de metingen met een HIC-meetinstrument. Bij het rugbyspel gaan de spelers meerdere malen op een ongecontroleerde manier tegen de grond. Om blijvend hersenletsel te voorkomen, moeten rugbyvelden voldoen aan HIC-eisen. Van Engeland tot Nieuw-Zeeland en van Japan tot Chili worden de HIC-meters gebruikt voor het meten van sportvelden. Zo werden tijdens het WK van 2015 in Engeland alle rugbyvelden al een jaar voor aanvang van het toernooi gemonitord en gecontroleerd met behulp van de HIC-meters van Wireless Value. Het bedrijf is inmiddels een gewaardeerde partner voor verschillende sportkeuringsinstituten in binnen- en buitenland.

Meter bij FIFA-normering

Dankzij de eenvoudige werking van het draadloze concept kwam drie jaar geleden het verzoek om een draadloze AAA-meter te maken. Dit apparaat wordt gebruikt voor de FIFA-normering van voetbalvelden en meet de schokabsorptie, verticale deformatie en energierestitutie. Het vindt niet alleen zijn weg naar sportkeuringsinstanties; ook leveranciers van kunstgrasvelden schaffen het product aan voor interne testen en bij oplevering van velden.

Over Wireless Value

Wireless Value is een *design center* voor draadloze producten. Behalve voor de ontwikkeling en productie van draadloze meet- en regelsystemen, zet het bedrijf zijn expertise in voor zeer uiteenlopende draadloze producten. Doordat Wireless Value continu in gesprek blijft met relevante partijen en alle disciplines zelf in huis heeft (softwareontwikkeling, antennetechniek, hardware-design), staan er nog meer ontwikkelingen op stapel om op draadloze wijze impact te meten.

onkruidbestrijding
MET 100%
HEET WATER

Chemievrij

**Alles zit erop.
Nu u nog!**

De duurzame en chemievrije oplossing
voor onkruidbestrijding

- Milieuvriendelijke onkruidbestrijding
- Sensor gestuurd dus zeer effectief en efficiënt
- Veilig en schadevrij werken
- Laagste TCO in de markt!

WAVE WEED CONTROL

0318 - 469 799 | info@waveonkruidbestrijding.nl
www.waveonkruidbestrijding.nl

All things considered the best in weed control.

MP SERIE 3-DELIGE CIRKELMAAIERS

Laagste brandstofgebruik door licht gewicht (Domex®)

Grootste werkbreedte (300, 330 Of 350 cm)

Hoogste motorvermogen (49 - 65pk Kubota® Commonrail turbodiesel)

Smalste transportbreedte (1.65 meter transportbreedte)

Luxe cabine met airco

RANSOMES
A Textron Company

Pols Groep | +31 (0) 181 45 88 45 | info@pols.nl | www.pols.nl

Blaast uw kunstgras nieuw leven in!

silicanova

onderhoud | revitalisatie | demontage

Onderhoud kunstgras

Wij zijn gespecialiseerd in het onderhouden van alle soorten kunstgrasvelden. Van tennisbaan tot hockeyveld en van korfbal- tot voetbalveld.

Revitalisatie kunstgras

Revitalisatie is een goede oplossing als de technische eigenschappen van uw kunstgrasveld zijn afgenomen. Door het veld te revitaliseren kan het weer 3 tot 5 jaar mee.

Demontage kunstgras

Wilt u uw kunstgrasveld verplaatsen of ontdoen van het vulmateriaal (infill)? Bijvoorbeeld voor verplaatsing of recycling. Dan nemen wij dit proces graag voor u uit handen.

T. 0525-621223 | www.silicanova.nl

Na SBR-systemen nu ook dunne systemen ter discussie

Mat op dunne systemen zou snel plooien

Net op het moment dat dunne kunstgrassystemen de toekomst van het kunstgras voor voetbal moeten redden, steken geruchten de kop op dat deze systemen hun eigen problemen hebben. De mat op deze kortpolige lichtgewicht kunstgrasvoetbalsystemen zou een verhoogd risico hebben om te gaan plooien en daardoor sneller te slijten.

Auteur: Guy Oldenkotte

Kunstgrasvoetbalsystemen die ingevuld zijn met alternatieve granulaten, zouden gouden tijden wachten nu de SBR-velden ter discussie staan. Elders in deze editie kunt u lezen wat die alternatieven zijn, maar kortgezegd komt het erop neer dat ze allemaal schoner zouden zijn dan SBR-granulaat. In tegenstelling tot SBR zouden ze geen aanleiding moeten geven tot vrees voor grondwaterbesmetting of gezondheidsproblemen. Het manco van die alternatieven is echter dat ze stuk voor stuk duurder zijn in aanschaf dan SBR. In een markt waar de goedkoopste prijs leidend is, bieden ze dus eigenlijk geen alternatief. De sportveldenbouwers denken dit te hebben opgelost door een andere benadering te kiezen. Door een speciale elastische laag onder het veld aan te brengen, kan de laagdikte van het granulaat beduidend worden teruggebracht. Dankzij deze elastische laag is het

granulaat alleen nog van belang om het mogelijk maken de noppen van de schoenen in het veld te plaatsen en om de vezels overeind te houden.

Minder gewicht

Die dunnere laag betekent ook minder gewicht op het veld. Een SBR-veld wordt ingestrooid met zo'n 10 tot 15 kg/m², zo'n 100.000 kilogram op een veld, terwijl de dunne systemen worden ingestrooid met een laag die een veel lager gewicht heeft. In veel gevallen scheelt dat meer dan de helft. Beweerd wordt nu dat de mat onder invloed van horizontale krachten, zoals slidings, kan gaan plooien door de afwezigheid van extra gewicht. De mat kan zo sneller gaan slijten en zelfs gaan scheuren, zo wordt gezegd. 'Dat lijkt me sterk en ik ben het eerlijk gezegd ook nog niet tegengekomen', zegt Henk Mink van testinstituut Kiwa ISA

Sport. Mink test jaarlijks de kwaliteit van tientallen kunstgrasvoetbalvelden. 'Kunstgrasmatten hebben juist een zandlaag onder in de mat die de mat op zijn plaats moeten houden. Er is nauwelijks verschil tussen de dikte van die zandlaag in een dun systeem en in een normaal systeem.' Die zandlaag weegt zo'n 15 kg/m². Een gemiddeld veld van 9.000 m² wordt dus door 136.000 kg zand op zijn plaats gehouden.

Ook de andere testinstituten zeggen dit probleem niet te hebben ervaren op kunstgrasvoetbalvelden. 'Voor mij is het helemaal nieuw. Ik heb het nog niet gezien', zegt Peter Verhoeven van SGS-Intron. En ook Yannik Peij van Sportslab stelt dat hij dit nergens heeft gezien, al merkt hij op dat hij wel velden heeft getest zonder zand, waar alleen SBR in zat. Daar zorgde die 15 kg/m² voor voldoende

Peter Verhoeven

gewicht. 'Maar zonder zand verliest de mat wel zijn stabiliteit', zo is zijn ervaring. Volgens Peij blijft de laagdikte van een kunstgrasveld met een combinatie van zand en SBR langer voldoen aan de norm.

Dikkere backing

Henk Mink wijst erop dat het gewicht en de kwaliteit van de backing een grote rol speelt. 'Het gewicht van de backing zorgt er zeker voor dat de mat op zijn plaats blijft liggen.' Ook Gosewin Bos van Antea Group sluit zich bij die zienswijze aan. 'Mochten we tijdens het ontwikkelen van een nieuw kunstgrassysteem zien dat het risico bestaat dat dit gaat plooiën, dan kiezen we vaak voor een zwaardere backing. Dan wordt het ook opgelost.' Bos begrijpt dan ook niet dat een dergelijk systeem geïnstalleerd zou kunnen zijn, ervan uitgaande dat de bewering waar is. 'Het komt weleens voor dat er plooiën zichtbaar zijn bij de aanleg van een veld,

wanneer de mat net is uitgerold. De veldenbouwer trekt en schuift dan wat aan de mat totdat deze helemaal glad ligt.' Vervolgens gaat men ervan uit dat de mat zo blijft liggen. 'Het is niet toegestaan om de mat te verlijmen of op een andere manier vast te zetten op de ondergrond', merkt Henk Mink op. 'Mocht je de mat vast willen maken, dan lijkt een klemgoot mij de enige oplossing. Die worden ook gebruikt bij kunstgras voor hockey.' Ook Gosewin Bos denkt daaraan. 'Dat zie ik ook als enige oplossing om een kunstgrasmat voor voetbal vast te leggen, wanneer dat nodig zou zijn. Maar nogmaals, ik heb nog nooit een dergelijk probleem ervaren.'

Henk Mink

Rob Oude Luttikhuis

Het manco van die alternatieven is echter dat ze stuk voor stuk duurder in aanschaf zijn dan SBR

Voer voor discussie?

Toch bestaat de vrees voor plooiende kunstgrasvelden voor voetbal al langer. Dat plooiën is niet zozeer het gevolg van een gebrek aan gewicht dat de mat op zijn plaats houdt of van extreme dimensionale krachten, maar meer van slecht onderhoud. 'Dan praat je over linedancen, omdat plooiën in een kunstgrasveld alleen kunnen ontstaan bij de aanleg van een veld. De sportveldenbouwers weten die er doorgaans wel uit te krijgen', zegt Rob Oude Luttikhuis van Rolugro. 'De lijnen liggen dan niet langer kaarsrecht, omdat ze op sommige stukken een klein beetje zijn verschoven.' Dat verschuiven kan het gevolg zijn van onderhoudsmachines die te snel over het kunstgrasveld rijden. 'Als je met een decompacteermachine een lichtgewicht veld behandelt, is de kans groot dat je de lijnen een paar centimeter verplaatst als dat stapvoets wordt gedaan. Bij het slepen van een kunstgrasveld is het belangrijk dat er langzaam wordt gereden en dat de snelheid wordt aangepast als men een draai

Gosewin Bos

Rob Heusinkveld

5 min. leestijd

ACTUEEL

Een zwaardere backing zou problemen kunnen voorkomen.

Maar zonder zand verliest de mat wel zijn stabiliteit

maakt. Doet men dat niet, dan zou de mat dus kunnen gaan schuiven, wat vervolgens zichtbaar is bij de lijn. Het borstelen daarentegen kan wel op snelheid worden gedaan.' Oude Luttikhuis benadrukt dat het onderhoudsmaterieel wel juist moet worden afgesteld. 'De bandendruk van de tractor luistert heel nauw. Is die druk niet goed, dan kan dat een negatieve uitwerking hebben op de kunstgrasmat.' De uitkomst van de rekensom voor de bandendruk moet 0,8 kg druk op het veld per vierkante centimeter band zijn, zo doceert Oude Luttikhuis.

Het zand in de kunstgrasmat moet voldoende gewicht hebben om plooiing of verschuiven te voorkomen.

Nieuwe kansen

Rob Heusinkveld van FieldTurf Benelux laat zich in ieder geval niet tegenhouden door vrees voor plooiende matten. Heusinkveld probeert juist een nieuw soort instrooi granulaat aan de man te brengen. 'Promax wordt gemaakt van polyethyleen. Dat is dezelfde grondstof die gebruikt wordt voor kunstgrasvezels. Door de mat en het instrooi granulaat van hetzelfde materiaal te maken, zou het hele systeem straks beter recyclebaar moeten zijn, omdat het niet hoeft te worden gescheiden.' Net als alle andere alternatieve granulaten is ook Promax duurder dan SBR-granulaat, maar de laagdikte bij Promax is maar de helft van die bij TPE of EPDM. 'Onder die laag wordt zo'n 20 kg zand per vierkante meter aangebracht.' Ook Heusinkveld herkent de bewering van plooiende kunstgrasmaten voor voetbal niet. 'Als je voldoende instrooi zand aanbrengt, zit er voldoende gewicht in de mat', is zijn stellige reactie. 'Dit zien we al jaren in Duitsland, waar 100 mm- en 40 mm-systemen met een zand-rubbercombinatie liggen, die geen problemen geven. Het is wel belangrijk om de laagdikte op peil te houden.'

De testinstituten hebben het nog nooit gezien, en ook de veldenbouwers zeggen zich niet te herkennen in de bewering dat kunstgrasmaten voor dunne voetbalsystemen een verhoogd risico hebben om te gaan plooiën en dus sneller te slijten. Is het dan toch een poging om, na de SBR-kunstgrasvelden, nu ook de alternatieven in een kwaad daglicht te stellen?

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6336

Playing conditions of grass sports fields

A. L. M. van Wijk

50 jaar normen voor de aanleg van grassportvelden

Aad van Wijk: 'Nederland loopt met aanlegnormen al een halve eeuw op België voor!'

De afgelopen tien jaar publiceerde dr. ir. Aad van Wijk aan de lopende band artikelen in vakblad Fieldmanager. Medio september 2016 meldt dr. ir. Aad van Wijk zich opnieuw bij de redactie in Nijmegen, zwaaiend met een kopie uit het Handboek Grasvelden van NOC*NSF/KNVB. 'Ik las in de afgelopen Fieldmanager-editie dat België vooroploopt met een aanlegnorm voor natuurgrasvelden. Maar in Nederland hadden wij vijftig jaar geleden al aanlegnormen op papier staan!' De redactie laat zich de oren wassen en staat stil bij het vijftigjarig jubileum van de aanlegnorm voor sportvelden.

Auteur: Santi Raats

Homo ludens

Van Wijk vertelt over de jaren zestig, toen de lonen stegen en de vrije tijd toenam. 'Nadat Nederland was drooggelegd, werd het Nederlandse landschap toen in rap tempo door Heidemij, Grontmij en Oranjewoud vormgegeven op het gebied van recreatie en sport. 'Begin jaren zestig van de vorige eeuw nam de politiek twee ingrijpende maatregelen met een sterk vliegwieleffect', legt Van Wijk uit. 'De geleide loonontwikkeling tijdens de naoorlogse wederopbouwjaren werd vervangen door vrije loonontwikkeling. Dit leidde al snel tot een toename van het besteedbaar inkomen. Ook de inkomens van de overheidsdienaren, op flinke achterstand geraakt tijdens de wederopbouwjaren, werden in enkele jaren fors verhoogd. De tweede maatregel met een grote reikwijdte, tezelfdertijd genomen, was de invoering van de vrije zaterdag. Meer besteedbaar inkomen, meer vrije tijd

en daarbij meer aandacht voor bewegen en een hogere mobiliteit leidden tot de geboorte van *homo ludens*: de mens die speelt, sport en recreert en hiervoor ruimte en voorzieningen vraagt. Deze kwamen er ook. In hoog tempo werden sportvelden en kampeerterreinen aangelegd en zandwinplassen ingericht met speelweiden voor dagrecreatie.'

Tabel 1 laat deze ontwikkeling zien voor de toentertijd vier grootste veldsporten. In twaalf jaar tijd neemt het aantal georganiseerde sporters toe met 85-90 % en het aantal voetbal- en hockeyvelden met zo'n 80 %. Er komen in die periode gemiddeld maar liefst 294 voetbalvelden per jaar bij!

Normen van Klaar (1966)

Gemeenten wilden overall waar ruimte was, sport- en recreatievelden aanleggen. Vooral bij de 'grote drie' rezen vragen over hoe je goed functionerende

	Aantal georganiseerde sporters			Aantal velden		
	1963	1969	1975	1963	1969	1975
Voetbal						
Korfbal	487 515	618 850 (27%)	900 000 (85%)	4 543	6 293 (39%)	8 076 (78%)
Hockey	40 853	56 170 (37%)	74 477 (83%)	563	715 (27%)	844 (50%)
Handbal	35 142	46 090 (31%)	66 884 (90%)	468	673 (44%)	879 (88%)
	37 566	51 515 (37%)	72 327 (93%)	211	397 (88%)	681 (222%)

Tabel 1: Groei van aantal georganiseerde sporters en aantal velden voor voetbal, korfbal, hockey en handbal tussen 1963 en 1975. (..) geeft aan de groei ten opzichte van 1963 (naar Van Wijk, 1980).

'De tweede maatregel met een grote reikwijdte, tezelfdertijd genomen, was de invoering van de vrije zaterdag'

Voor zijn pensioen reisde Aad van Wijk als ingenieur van ICW (Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding – de voorloper van Alterra) de hele wereld rond en woonde hij onder meer in Indonesië. Na zijn afzwaaien ging hij door als zelfstandige onder de naam Van Wijk Bodem & Water Advies Sportaccommodaties. Hij ontwikkelde onder meer medio jaren negentig de bodemopbouw en drainage van de Amsterdam Arena, de schuifvelden in het Gelredome en andere stadions, werkte samen met Rob de Heer van Sports Pitch Engineering bij grote voetbalclubs in Turkije, maar hij adviseert ook nog steeds gemeenten en bedrijven bij de aanleg en probleemoplossingen van natuurgrasvelden.

grasvelden aanlegt, onder uiteenlopende omstandigheden wat betreft bodem en waterhuishouding, voor verschillende vormen van bodemgebruik, zoals diverse sporten, gazons, speelweiden en kampeertreinen. Men besefte bijvoorbeeld dat recreatieterreinen minder eisen stelden dan sportvelden. Op dat moment ontstond de cultuurtechniek: men begon na te denken over oplossingen binnen deze discipline. Feitelijk zijn wij het enige land ter wereld dat cultuurtechniek als specialisme heeft. De andere landen leggen sportvelden aan vanuit de civiele techniek. Ingenieur L.E.M. Klaar, werkzaam bij Grontmij, beschreef voor het eerst normen voor de aanleg van sportvelden met als doel bespeelbaarheid (niet te verwarren met een norm voor sporttechnische eigenschappen, waaraan vandaag de dag behoefte lijkt te bestaan), maar ook van gazons, speelweiden en kampeertreinen. Immers, sport werd nog gezien als onlosmakelijk van recreatie; men was nog onbekend met het fenomeen topsport. Van Wijk: 'In het boek staat de praktijkkennis en ervaring betreffende de aanleg van sportvelden, speelweiden, gazons en kampeertreinen, zoals die toen bij de grote cultuurmaatschappijen aanwezig was. Behalve uit eigen kennis en ervaring putte Klaar ook uit die van collega's. Het boek geeft de state of the art van hoe cultuurtechnici toen dachten grasvelden voor diverse bestemmingen te moeten aanleggen.' In 1980 onderbouwde Aad van Wijk de aanlegnormen voor sportvelden in zijn proefschrift *Playing conditions of grass sports fields*. Hij kent de normen van Klaar dan ook op zijn duimpje en lepelt ze achter elkaar op.

Gebruikseisen natuurgrassportvelden

Voor grassportvelden formuleert Klaar de volgende gebruikseisen:

- vlak, voldoende draagkrachtig en stroef oppervlak
- geen plassen
- sterke, veer- en groeikrachtige grasmatten
- bespeelbaarheid en herstellingsvermogen belangrijker dan fraai uiterlijk van de grasmatten

Om aan deze gebruikseisen te kunnen voldoen, geeft Klaar de volgende normen voor aanleg:

• Toplaag

- › op te bouwen uit niet te grof zand, minder dan 30% van de korrels > 200 µm
- › organische stof 3-5%
- › lutum/klei (deeltjes < 2 µm) enige procenten
- › leem (deeltjes < 50 µm) < 10 %
- › minimale dikte 20 cm

Normen van Klaar

• Drainage/ontwatering

- › grondwaterstand ≥ 50 cm –mv bij maatgevende drainafvoer van 15 mm/dag
- › diepte drainage 80-120 cm-mv

Norm drainage natuurgrassportvelden

Omdat het gebruik van grassportvelden samenvalt met het natte deel van het jaar, is een intensiever drainagesysteem nodig. Klaar geeft daarom als norm een drainagecriterium dat tweemaal zo hoog is als gebruikelijk bij drainage van bouwland.

Norm voor zand

In 1970 wordt door een werkgroep van NSF en Heidemaatschappij de norm voor zand verijnd: $130 < M_{50} < 230$ µm en deeltjes < 20 µm < 10 % en organische stof 2-5%. De ondergrens van 130 µm kan een pragmatische keuze zijn. In Oost- en Noord-Nederland komt nagenoeg uitsluitend fijn zand voor.

Onderbouwing van aanlegnormen sportvelden (1970-1980)

In de jaren zeventig verrichtte Van Wijk als onderzoeker bij het ICW (Instituut voor Cultuurtechniek en Waterhuishouding) een studie naar de bespeelbaarheid van natuurgrassportvelden. 'Ik koos voor een bodemfysische, een grondmechanische en een hydrologische benadering van de bespeelbaarheid, waarbij de mechanische sterkte c.q. draagkracht van de toplaag centraal stond', vertelt de nestor. 'Drie jaar lang heb ik op zeven voetbalvelden op verschillende bodems tweewekelijks metingen verricht van grasbedekking, draagkracht, vochtverdeling in toplaag en ondergrond, grondwaterstand en zuurstofgehalte op verschillende diepten. Ook heb ik met regelmaat de dichtheid van de toplaag en beworteling gemeten. Hiernaast verrichtte ik laboratoriumonderzoek naar het effect van volumedichtheid, vochtgehalte, vochtspanning, organischestof- en kleigehalte en zandgrofheid op verdichtbaarheid en mechanische sterkte

van zanden, die als toplaagmateriaal worden gebruikt. Tevens mat ik de bijdrage van graswortels aan de mechanische sterkte van de toplaag. Met behulp van een simulatiemodel heb ik, met gebruikmaking van lange, werkelijk voorgekomen neerslagreeksen, de vochtomstandigheden in de toplaag berekend voor wisselende combinaties van toplaag/ondergrond/draindiepte en -afstand. Hieruit is afgeleid wat de invloed is van toplaag-samenstelling en dichtheid, van het onderliggend bodemprofiel en van de diepte en intensiteit van het drainagesysteem op de vochtcondities in de toplaag en daarmee op de bespeelbaarheid.'

Publicaties Van Wijk over bespeelbaarheid

De resultaten van deze studie zijn te vinden in het boek van Van Wijks proefschrift *Playing conditions of grass sports fields*, maar ook in artikelen, waaronder acht in Fieldmanager. Toch zullen de meeste ingenieursbureaus die natuurgrasprojecten uitvoeren – bijna geen aanleg meer, wel renovaties – eerder de NOC*NSF/KNVB-normen voor de aanleg van sportvelden aanhouden dan Van Wijks boek lezen. De NOC*NSF/KNVB-aanlegnorm is feitelijk een samenvatting van Van Wijks werk. 'De resultaten kunnen worden gebruikt om normen voor de aanleg van grassportvelden verder te specificeren en van een wetenschappelijke basis te voorzien.'

Van Wijks hieronder beschreven inzichten en onderzoeksresultaten zijn bij de laatste herziening van de NOC/NSF-KNVB-normen voor grassportvelden (rond 2002) gebruikt om de normen verder te specificeren, zodat ook de invloed van het bodemprofiel of de onderbouw en de drainage wordt meegenomen bij het afleiden van de best passende toplaag voor een specifieke locatie.

Onderzoeksresultaten Van Wijk

Toplaag

- Draagkracht - bespeelbaarheid
 - › intensief bespeelde delen
penetrometerweerstand $\geq 1,4$ MPa
 - › extensief bespeelde delen
penetrometerweerstand $\geq 1,0$ Mpa
 - › veld te hard bij penetrometerweerstand $\geq 3,0$ Mpa
- Samenstelling zand
 - › $180 < M50 < 260 \mu m$
 - › naarmate zand in toplaagzand grover is (hogere M50), mogen organische stof-, leem- en lutumgehalte hoger zijn
 - › organische stof 2-6 %

Aad van Wijk

- › trainingsvelden 2-3 %
- › wedstrijdvelden op minder goed doorlatende en natte gronden 2-3 %
- › alle andere gevallen 4-6 %
- › lutum/klei (deeltjes $< 2 \mu m$) $\leq 5\%$
- › leem (deeltjes $< 50 \mu m$) $\leq 10\%$

Bodemprofiel

- bodemprofiel cruciaal voor vochtcondities in toplaag
- toplaag afstemmen op het bodemprofiel
- bodem zwaarder, minder doorlatend, watertransport langzamer, toplaag natter toplaag schraler en dikker maken
- op beter/goed doorlatende gronden toplaag minder schraal: organische stof 4-6%, leem $\leq 10\%$, lutum ≤ 5
- op dun of ondiep ontwaterd bodemprofiel, toplaag nat, toplaag schraler en dikker maken

Drainage - ontwatering

- voor beheersing vochtcondities in toplaag is draindiepte effectiever dan drainafstand
- grotere draindiepte, diepere grondwaterstand, grotere vochtspanningsgradiënt en waterberging, gronden met diepere waterstanden drogen sneller en tot lagere vochtgehalten uit na regen
- norm voor grondwaterstand ≥ 50 cm -mv
- op slecht doorlatende gronden: draindiepte 0,60-0,70 m-mv; drainafstanden van 4-5 m + drainsleufopvulling

	Homogene toplaag		Geaggregeerde toplaag					
	Aggregaten < 10%		Aggregaten 10-20%		Aggregaten 20-30%		Aggregaten > 30%	
M ₀ 190-230	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6
M ₀ 231-260	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6	OS 2-4	OS 4,1-6
Leem 0-3,5	Leem 3,5-7,5	Leem 7,5-10						
Lutum 0-2			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 2,1-4			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 4,1-6			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 6,1-8			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 8,1-10			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 10,1-12			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 12,1-14			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 14,1-16			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 16,1-18			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 18,1-20			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 20,1-22			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 22,1-24			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 24,1-26			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 26,1-28			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 28,1-30			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 30,1-32			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 32,1-34			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 34,1-36			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 36,1-38			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 38,1-40			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 40,1-42			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 42,1-44			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 44,1-46			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 46,1-48			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 48,1-50			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 50,1-52			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 52,1-54			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 54,1-56			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 56,1-58			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 58,1-60			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 60,1-62			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 62,1-64			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 64,1-66			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 66,1-68			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 68,1-70			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 70,1-72			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 72,1-74			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 74,1-76			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 76,1-78			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 78,1-80			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 80,1-82			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 82,1-84			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 84,1-86			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 86,1-88			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 88,1-90			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 90,1-92			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 92,1-94			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 94,1-96			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 96,1-98			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T
Lutum 98,1-100			W+T	W+T	W+T	W+T	W+T	W+T

NOC*NSF/KNVB-normen voor toplaag van natuurgrasvelden met wedstrijd- en trainingsgebruik (kopie uit Handboek Grasvelden)

- op beter/goed doorlatende gronden: draindiepte 1,00–1,20 m-mv; drainafstanden van 6-8 m
- drainsleufopvulling op beter doorlatende gronden (zavel, lichte klei, niet te lemig zand) niet functioneel

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6337

Product range:

Vitagro heeft permanente focus op innovatie en duurzaamheid centraal staan in haar marktbenadering. Dit resultaat willen we met de volgende producten bereiken.

- + Meststoffen
- + Graszaden
- + Bodemverbeterende producten
- + Biologisch gewasbestrijding
- + Bodem- en wateranalyses

Nieuw in 2017

Vitagro komt in 2017 met een DSV mengsel 75% toplassen veldbeemd en 25% toplassen engels raaigras voor DDS doorzaaimachine bekijk onze website voor meer informatie
www.vitagro.nl

Het Vitagro-team

Benieuwd naar wat Vitagro voor u kan betekenen?

Doet u mee met onze groene (r)evolutie? Bezoek onze website en neem contact met ons op. Onze adviseurs komen graag bij u langs voor een vrijblijvend gesprek. Kijk voor meer informatie op onze website of bel ons.

onderdeel van

astrobot

de allereerste kunstgras onderhoudsrobot

Sta ik binnenkort op jouw kunstgrasveld te glimmen?

www.astrobot.nl

Slaan we niet te ver door met kunstgras?

De huidige situatie zal op termijn
de doodsteek zijn voor
kleinere clubs

Kunstgras is hot: steeds meer Nederlandse voetbalverenigingen stappen over op de kunstmatige vezels om hun capaciteit te verhogen. Meer capaciteit betekent namelijk meer leden, zodat voetbalclubs nóg verder kunnen uitbreiden. Een goede zaak, zou je denken. In de praktijk ligt dat toch anders. Het zijn namelijk vooral de grote voetbalverenigingen die meer kunstgrasvelden aanleggen. Niet één of twee, nee, soms wel vier of vijf kunstgrasvelden. Het probleem van de wachtlijsten wordt daarmee meteen opgelost. Er zijn immers genoeg velden om op te spelen en trainen, waardoor het mogelijk is om een extra elftal in te zetten.

Toch moeten die extra spelers ergens vandaan komen, en daar gaat het mis. De nieuwe leden komen namelijk vooral bij de kleinere verenigingen vandaan, waar leegloop optreedt. Die clubs hebben vervolgens moeite om het hoofd boven water te houden of verdwijnen zelfs helemaal. Er komen dus minder clubs, die steeds groter worden. Is dat een probleem? Ik denk van wel. Een grote voetbalvereniging met veel leden betekent namelijk veel jeugdelftallen. Jongeren komen dan te spelen in het vierde of vijfde onder 19-elftal van de club, waar nauwelijks naar ze omgekeken wordt. Aan het eind van de rit, wanneer de jeugdopleiding erop zit, haken ze af, omdat de kans op speeltijd in de selectie van de club nihil is. De studie gaat voor en aangezien er toch al minder binding is met de club, is de keuze snel gemaakt. Er is geen clubcultuur, dus zijn spelers minder snel geneigd om na vertrek nog eens terug te keren. Het aantal leden neemt zo wel toe, maar er worden op de lange termijn niet meer voetballers opgeleid.

Hoe anders is dat bij kleinere verenigingen die één of twee onder 19-elftallen hebben. De spelers daar maken een reële kans op selectie in het eerste of tweede elftal en zullen dan ook sneller de stap naar de senioren maken. De uitdaging is groter en er is meer binding met de club. Dit voorkomt een platte piramide zoals we die in het hockey al zien: veel jeugd, maar nauwelijks seniorenteams. Begrijp me niet verkeerd: ik heb niets tegen kunstgras, maar we moeten het wel binnen de perken houden. De huidige situatie zal op de langere termijn de doodsteek zijn voor kleinere clubs en dat moeten we niet willen. Kleine clubs zijn namelijk nog altijd een prima springplank naar de top, al druist die gedachte enigszins in tegen de regio-opleidingen die BVO's tegenwoordig massaal aan het opzetten zijn. Kijk maar eens naar Arjen Robben (VV Bedum) en Ruud van Nistelrooij (Nooit Gedacht Geffen): ook zij hebben de top gehaald. Het wordt tijd dat er een eind komt aan de massale aanleg van kunstgras op de Nederlandse amateurvelden. Nogmaals: één of twee is prima, maar sla er niet te ver in door. Als een voetbalvereniging vertrekt uit een kleine gemeenschap of buurt, zal er weinig sociale binding overblijven.

Met vriendelijke groet,
Jan Willem Boon
Gras Advies

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6338

Inzet van robotmaaier bespaart voetbalclub een veldrenovatie

Oud-clubvoorzitter Linstra: 'Geldbesparing én kwaliteitsverbetering; wat wil een club nog meer?'

V.v. ODV in Wijnjewoude is een kleine club in Friesland, die financieel moet roeien met de riemen die hij heeft. Door het gebruik van een robotmaaier, de afgelopen jaren, hoefde de vereniging een veld gelukkig niet te renoveren, wat veel geld bespaarde.

Auteur: Santi Raats

4 min. leestijd

ACHTERGROND

exemplaar, en kwam erachter dat er alleen een rondreed op de velden in Nistelrode: een grote, met een werkbreedte van 1,05 meter. Linstra: 'Ik ben daar gaan kijken en was meteen enthousiast.' Met een van de gemeente-werkers daalde de voorzitter een paar dagen later wederom vanuit Friesland af naar het Brabantse Nistelrode.

Early adopter

De gemeente ging niet over één nacht ijs bij de aanschaf van de robotmaaier; kennelijk gold het spreekwoord onbekend maakt onbemind. Maar Linstra zette door. Hij vertelt: 'Op de fractie-vergadering heb ik iedereen voorzien van informatie over de robotmaaier. Het voorstel tot de aanschaf van de robotmaaier is vervolgens in de raad gekomen en aangenomen. Het heeft in totaal een half jaar geduurd voordat de kogel door de kerk was.' De gemeente huurde in 2012 hetzelfde merk en type robotmaaier als Linstra had gezien op de velden in Nistelrode bij Vitaro, en was daarmee de tweede partij in Nederland die op sportvelden aan de slag met zo'n maaier. Inmiddels heeft de gemeente de robotmaaier in eigendom.

Veldrenovatie van de baan

'De robotmaaier bespaarde vanaf het begin een boel geld, doordat hij stukken goedkoper maait dan wanneer de gemeente het zelf moet doen. Maar er was een bijkomend voordeel dat we niet hadden voorzien: door de robot hoefden we een veldrenovatie, die al enige tijd op de planning stond, niet uit te voeren!'

Linstra legt uit: 'Een van onze velden had een helft die altijd nat was. Die veldhelft was helemaal ver-

dicht, doordat de gemeente er met zware tractoren overheen reed tijdens het maaien en vegen. Aan die zware belasting kwam een einde vanaf het moment dat de robotmaaier begon te rijden. De renovatie die op de planning stond, heeft nooit hoeven plaatsvinden! We rijden nu nog maar één keer per jaar over het veld om te beluchten en rijden er af en toe met een klein maaierje overheen om te slepen.'

**De robotmaaier
versmeert en verdicht niet,
hij zorgt voor stikstof en
bespaart manuren**

Beter bodemleven

Niet alleen is de grond minder verdicht; als resultaat daarvan is er ook een beter bodemleven ontstaan. 'Er komt nu meer zuurstof in de bodem en dat is goed voor het bodemleven', verklaart Linstra. 'Door het rijkere bodemleven is de grasmat van hogere kwaliteit. Af en toe verticureren we met pennen van 30 tot 35 centimeter. Het maaisel zorgt ook voor de nodige voeding voor de grasmat. Omdat het slechts kleine snippertjes zijn, worden ze snel verteerd en opgenomen door de grasplanten. Het andere voordeel van de kleine

Vier of vijf maanden geleden stopte Eize Linstra als bestuursvoorzitter bij ODV, een club met zo'n 225 leden in een Zuid-Fries dorpje van 2200 inwoners. Omdat hij het welletjes vond na vijftien jaar, maar ook omdat hij zag dat hij de club nu met een gerust hart kon verlaten. De robotmaaier was daar direct debet aan.

Bezuinigingen op onderhoud

Door bezuinigingen rond 2011 bij de gemeente, die de velden beheerde en onderhield, was het een tijd lang spannend of de kwaliteit van de twee wedstrijdelden en het trainingsveld op de zandgronden van Wijnjewoude op niveau gehouden konden worden. Het budget voor onderhoud ging naar beneden en ook kreeg de club meer verantwoordelijkheden toegewezen. Linstra realiseerde zich dat zijn club de knowhow en vrijwilligers mist om het onderhoud op hoog niveau te houden en zag de oplossing voor zijn club direct in een robotmaaier. Hij zocht stad en land af naar een geschikt

Eize Linstra, voormalig bestuursvoorzitter van ODV en eigenaar van Handelsonderneming Linstra.

KG
Reiniger

KG Reiniger is het product voor milieuvriendelijk en duurzaam terreinbeheer

**100% biologisch product op basis van enzymen
voor het reinigen van kunstgras etc.**

- KG Reiniger voor het bestrijden van algen en atmosferische vervuiling.
- KG Reiniger zorgt er voor dat de velden er weer zo goed als nieuw uitzien.
- KG Reiniger bevordert de waterdoorlaatbaarheid.
- KG Reiniger optimaliseert de speleeigenschappen.
- KG Reiniger kan toegepast worden op alle soorten kunstgras, gravel tennisbanen, atletiekbanen etc.
- KG Reiniger kan opgebracht worden d.m.v. doseerpomp, spuitmachine etc.
- KG Reiniger voor preventief onderhoud door wekelijks gebruik via doseerpomp.

kgreiniger.nl

Voor informatie: KG Reiniger, Vlotlaan 186, 2681 TV Monster
T 06-51189906, info@kgreiniger.nl, www.kgreiniger.nl

WE CARE FOR GRASS

Milati Grass Machines BV
Buitendijks 49
3356 LX Papendrecht
T: +31 78 641 56 54

Sport & Pro
**Vraag bij ons een gratis demonstratie
aan van de Allett C34**

www.milati.nl

Oud-voorzitter Linstra: 'Vanaf mijn vakantieadres in Portugal stuurde ik de robotmaaier aan'

snippertjes is dat voetballers geen gras mee naar binnen nemen. Ze hoeven hun schoenen niet meer te vegen als ze van het veld komen. De robot helpt de schoonmakers, omdat er schijven onder zitten. Die herstellen kleine wedstrijdshade. Dat is een geweldige ontzorging voor de vrijwilligers. Alleen diepe of forse speelschade moeten ze nog zelf herstellen.'

Kosten en afschrijving

Fieldmanager of the Year Gerard Verweijen, werkzaam als sportveldbeheerder bij Ataro in Zevenaar, is dealer van de Bigmow van Belrobotics, die ook op Papendal en bij Ajax rondrijdt. 'De aanschaf van een grote robotmaaier kost 15.000 euro. Je kunt hem in tien jaar afschrijven, dus hij kost 1500 euro per jaar. Hij maait 20.000 vierkante meter per seizoen. Als je zo'n oppervlak traditioneel laat maaien, bedragen de kosten 3500 euro per veld, in elk geval minimaal 6000 euro in totaal. Aan deze rekensom zie je direct hoeveel goedkoper je met een robotmaaier uit bent.'

Performance

Dat is nog afgezien van de performance-voordelen die de robotmaaier heeft. 'De mat is een stuk dikker en heeft geen last meer van verdichting. Het scheelt een bar in vergelijking met de normale belasting door tractoren. De robotmaaier rijdt ook bij regen, omdat hij zo licht is dat hij niets versmeert of verdicht. En er staat minder onkruid op de mat, omdat het gras sneller aangroeit en het onkruid dus weg concurreert', aldus Verweijen. De jury van de Fieldmanager of the Year Award, met name Aad van Wijk, was voor het bezoek aan Gerard Verweijen in Zevenaar sceptisch over de robotmaaier. Maar tijdens het bezoek werd Van Wijk blij verrast. 'Zien is geloven', verklaart Verweijen. 'Deze uitspraak is echt van toepassing op robotmaaiers. Er doen veel verhalen de ronde, maar wie er een bezig ziet, gelooft onmiddellijk in zijn nut. Ik ben dan ook niet verbaasd om te horen dat v.v. ODV met zijn robotmaaier zulke resultaten behaalt.'

Kinderziektes eruit

Samen met Vitaro heeft Linstra de robotmaaier geperfectioneerd. 'In het begin konden we de robotmaaier niet naar een bepaald veld sturen. Hij reed maar één enkele route, namelijk van veld één naar veld twee. Tussendoor ging hij zichzelf opladen bij het oplaadstation. We hebben hem, samen met Belrobotics, zodanig doorontwikkeld dat hij nu meerdere malen achter elkaar op een bepaald veld geprogrammeerd kan worden. Als er een wedstrijd is op veld A, blijft hij weg van

dat veld. Dan rijdt hij op het B-veld, totdat hij het commando krijgt om weer terug te gaan naar het A-veld. De robot is overal aan te sturen, want dat kan per telefoon. Toen ik nog voorzitter was, kon ik hem opdrachten geven vanaf mijn vakantieadres in Portugal!'

Open dag Friese clubs

Als voorzitter hield Linstra eenmaal per jaar een robotmaaier-opendag voor alle Friese verenigingen, die altijd graag kwamen kijken. Op die dagen liet hij onder meer zien wat er aan onderhoud bij komt kijken: eenmaal in de week schoonmaken (vooral wanneer het regent plakt het gras eraan vast) en maaiemessen vervangen. Alleen in de winter gaat de robot voor onderhoud naar Vitaro. 'Ik denk dat ik de leverancier aan menig klant heb geholpen', glimlacht Linstra. Zelf is hij enige tijd geleden een handelsonderneming begonnen die handelt in allerlei toebehoren voor sportvelden, waaronder de robotmaaier van Vitaro.

Fieldmanager of the Year Gerard Verweijen.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6339

‘De rentmeester ontzorgt in alles, ook in de communicatie met clubs’

Rentmeesterschap van hekwerk tot hekwerk

Op de Nationale Grasdag 2014 kwamen Kybys contracting en Bras Fijnaart voor het eerst naar buiten met hun samenwerking op het gebied van rentmeesterschap: het compleet overnemen van beheer en onderhoud van sportaccommodaties van opdrachtgevers. ‘Alles, van sloot tot sloot en van hekwerk tot hekwerk, kan men in het rentmeesterschap aan onze zorg toevertrouwen’, aldus directeur-eigenaar Goof Rijndorp van Bras Fijnaart.

Auteur: Santi Raats

‘Kybys contracting en wij zochten samenwerking omdat we allebei waarnamen dat er bij gemeenten sprake is van kennisverlies, taakversnippering en kapitaalvernietiging, maar ook dat ze behoefte hebben aan privatisering en het leggen van meer verantwoordelijkheden bij clubs’, vertelt Rijndorp.

‘Omdat clubs vaak ook niet over deze kennis beschikken, leidt deze trend uiteindelijk vaak tot kwaliteitsverlies van de velden. Als oplossing hebben we het concept “rentmeesterschap op sportaccommodaties” ontwikkeld.’

Pilot

Met de gemeente Moerdijk gingen Bras Fijnaart en Kybys begin 2015 hun eerste pilot aan voor een rentmeesterschap van vijf jaar voor alle dertien sportaccommodaties in de gemeente Moerdijk. Inmiddels liggen er drie concrete aanvragen.

5 min. leestijd

rentmeester liep rond met een grote sleutelbos die overal op het beheerterrein toegang bood. Ook vandaag de dag komen op allerlei gebieden rentmeesterschap en andere ontzorgingsconcepten voor het beheer van de openbare ruimte voor. Zo heeft Kybys een leidende rol in de uitvoering van operationele taken op diverse begraafplaatsen. Daarbij verzorgt het bedrijf de informatieverstrekking, administratie en communicatie met onder andere nabestaanden, zodat de houder van de begraafplaats totaal ontzorgd wordt. Feitelijk is rentmeesterschap een algemeen begrip, waarbij het erom draait dat een derde partij het onroerend goed van een eigenaar van A tot Z beheert.

Rolverdeling

Seth van der Wielen van ingenieursbureau Kybys vertelt over de rolverdeling: 'Binnen het rentmeesterschap stellen we samen met Bras Fijnaart een integrale onderhoudsplanung op. Bras informeert de verenigingen tijdens een kick-off-bespreking en neemt de uitvoering in zijn rayon voor zijn rekening. Bras zorgt doorlopend voor het afstemmen van de planning met de gemeente en de sportverenigingen. Kybys contracting zorgt voor een nulmeting, het opstellen van contracten, waaronder een prestatiecontract op basis van de UAV-GC, en voert frequente kwaliteitsbeoordelingen uit. De rentmeester maakt daarbij gebruik van een eigen beeldcatalogus, die uitgebreider en specifiek is dan de RAW-beeldcatalogus.'

Landelijke dekking

De overige partners in het land moeten dezelfde bloedgroep hebben als Bras Fijnaart en Kybys; dat is een hoofdvoorwaarde voor samenwerking. Van der Wielen: 'We zoeken een goede dekking in het land, maar partners moeten vooral betrouwbaar zijn en net als wij streven naar goede kwaliteit, slimme oplossingen en tevreden klanten. Als er een probleem is, moet de rentmeester er zeker van zijn dat de partner dit probleem oplost.' Regie, maar geen inhoudelijke inspanningen. Voorafgaand aan het sluiten van het contract met een gemeente of sportvereniging vindt er een vooronderzoek plaats. Geïnterviewd wordt wat de kwaliteitswensen en behoeften zijn. Ook wordt de huidige kwaliteit in beeld gebracht. Op basis hiervan wordt bepaald of een rentmeesterschap haalbaar is. Hierna kan het contract worden opgesteld. De twee partners binnen het rentmeesterschap werken met een prestatiecontract. De contracthouder bij de gemeente kan ieder moment inloggen op het bijhorende digitale platform en daar de actuele status van de sportcomplexen en het huidige kwaliteitsniveau inzien.

Bovendien merken Kybys contracting en Bras Fijnaart dat er op kennisdagen, congressen en beurzen veel interesse voor rentmeesterschap bestaat. 'In totaal lopen er nu een compleet rentmeesterschap bij de gemeente Moerdijk, twee bij sportverenigingen en nog één rentmeesterschap dat bijna rond is bij een tweede gemeente', aldus Rijndorp.

Rentmeesterschap

In het concept rentmeesterschap wordt de kennis van Bras Fijnaart en Kybys contracting gebundeld. De rentmeester – de twee bedrijven samen, dus – opereert tussen de eigenaar (vaak gemeenten) en de sportverenigingen in. Er wordt samenwerking gezocht met regionale partners voor landelijke dekking. Begin volgend jaar maken Bras Fijnaart en Kybys bekend welke partijen dat zijn.

Rentmeesterschap is van alle tijden

Bij het rentmeesterschap van sportvelden is sprake van hetzelfde financiële en zakelijke beheer zoals men dat in vervlogen tijden tegenkwam bij landhuizen, kastelen en buitenplaatsen. De landeigenaar legde de verantwoordelijkheid voor beheer, onderhoud en inning van de huur of pacht som bij de rentmeester, maar bleef zelf de baas. De

ACHTERGROND

Zorg voor de hele accommodatie

'Wij zorgen ervoor dat de kwaliteit van de velden minimaal op het afgesproken niveau blijft', legt Rijndorp uit. 'We voeren wekelijks onderhoud en groot onderhoud uit en eventueel renovatie en vervanging van velden, gebouwen, verharding, groen, hekwerken en overige inrichtingsmaterialen. We beheren het budget en de planning. Daarnaast hebben we bestaande contracten overgenomen, bijvoorbeeld van energiebedrijven en het cv-installatiebedrijf. Ook meerjarige onderhoudscontracten van kunstgrasvelden met bijhorende garanties zijn overgenomen. We innen ook de gebruikersvergoedingen en verzorgen de communicatie met de club, de nevenaannemers en – indien van toepassing – het sociale werkvoorzieningsschap. De eigenaar blijft echter de baas over het beleid en bepaalt de hoogte van de huurtarieven.'

Elke club heeft een unieke inlogcode voor het digitale platform

Troubleshooter

Problemen van allerhande aard kan de rentmeester oplossen doordat de medewerkers regelmatig op de velden aanwezig zijn. Rijndorp: 'We spreken bijvoorbeeld leden aan als de verplaatsbare doeltjes telkens op het veld worden achtergelaten, of wanneer er hangjeugd is. Wij houden contact met jeugdwerk en BOA's (bijzondere opsporingsambtenaren), die overtredingen mogen verbaliseren. Dat is een geheel andere rol dan toen we als aannemer het maaibestek uitvoerden.'

Digitaal dashboard

Minstens zo belangrijk is de communicatie met belanghebbenden. Bras Fijnaart is het directe aanspreekpunt voor de sportverenigingen. Voor een volledige, snelle en transparante communi-

Over
200
Fields

XL WIDTH. XL PERFORMANCE.

Artificial turf at its finest

Increased thickness. Increased durability. Athlete Friendly. Beautiful looking. Our very own fibre engineers have done it again. We've taken our successful FieldTurf 360 yarn and made it even better – increasing its thickness and width – giving it a **15,600 dtex**.

Why choose FieldTurf 360XL?

- Extremely durable : **200 000 cycles** Lisport
- Incredible aesthetics
- Market-leading resilience
- Soft and comfortable
- Designed for Football / Rugby / GAA
- FIFA and World Rugby certified

FIFA®
QUALITY

Preferred
Producer

catie met de sportverenigingen en gemeente is een online platform ingericht. Alles wat speelt rond de velden is op dit online platform te vinden. Andersom is er ook ruimte voor eventuele klachten en opmerkingen. Elke club heeft een unieke inlogcode en heeft daarmee toegang tot de informatie van zijn eigen complex. De gemeente heeft volledige inzage in de gegevens van alle complexen. Bij Bras Fijnaart op kantoor wordt het digitale platform beheerd.

De gemeente communiceert alleen nog met clubs op beleidsniveau

Kostenbesparing

De uitvoering van de communicatie met de clubs door de rentmeester levert de gemeente een flinke besparing op. Ook hoeft de gemeente voor het onderhoud, maaierwerk en groot onderhoud niet

meer elke keer een inkooptraject op te starten. Dat scheelt aanbestedingskosten.

Gemeente Moerdijk aan het woord

Ico Goedhart, manager van de afdeling waaronder het sportveldenbeheer valt bij de gemeente Moerdijk, geeft aan dat de gemeente zich ontzorgd voelt sinds de pilot rentmeesterschap is gestart: 'Het is fijn dat de rentmeester alle inhoudelijke taken op zich neemt en de communicatie met de verenigingen oppakt.'

Evaluatie

'We hebben nu een paar jaar de tijd gehad om ervaring op te doen en te wennen aan onze veranderende rol als gemeente. Het is voor ons lastig om dingen los te laten, omdat we er altijd nauw bij betrokken waren. Soms vervallen we in onze oude rol en nemen we uitvoeringstaken op ons, waarbij we ons halverwege realiseren dat we deze bij de rentmeester hadden moeten uitzetten', zo evalueert Goedhart tussentijds. 'Maar dat gaat steeds beter. We schatten in dat we tot nu toe 10 tot 15 procent aan kosten besparen. Soms haalt de rentmeester investeringen naar voren, zoals het aanleggen van een beregeningsinstallatie, zodat het onderhoud goedkoper wordt. Het financiële voordeel kan nog groter worden wanneer alle partijen nog beter in hun rol zijn gegroeid en we de kaders nog wat aanscherpen op het gebied van geld, kwaliteit en gebruik.'

De gemeente hoeft niet meer elke keer een inkooptraject op te starten

Volgens Goedhart waren alle gebruikers tevreden over 2015 en zijn ze dat nog steeds. 'Het werkt nog beter als de club direct met de aannemer kan communiceren in plaats van indirect via ons als gemeente. Vaak gaat het om verzoeken om een keer extra te maaien, te prikken, of om klachten over vandalisme. De rentmeester pakt dat meteen op. Zowel de gemeente als de verenigingen hebben een veel beter beeld van wat er allemaal rond de velden speelt. Mensen van de aannemer zijn op de velden aan het werk en ook de uitvoerder is geregeld aanwezig op de sportcomplexen als aanspreekpunt. Clubs kunnen op het digitale platform al hun vragen kwijt en hebben inzage in alle onderhoudsgegevens, contracten en hun rechten en plichten. De rentmeester reageert altijd snel online. Dat wordt door de clubs als zeer prettig ervaren. Als gemeente communiceren we alleen nog met de clubs op beleidsniveau, bijvoorbeeld over wat er op de meerjarenplanning staat.'

Ico Goedhart, gemeente Moerdijk

Seth van der Wielen, Kybys

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6340

RECREATIEGRASSEN

VOOR HET MOOIESTE RESULTAAT

**TOP
GREEN**

DE **STERKTE** VAN EEN
DEALERNETWERK
DESKUNDIG ADVIES EN SERVICE,
DAT MAAKT HET VERSCHIL

VOOR DEALERADRESSEN: ZIE WWW.TOPGREEN.ORG

Klaar voor het toekomstbestendig beheer van sportvelden?

Kennis over het beheer van sportvelden is volop in ontwikkeling. Denk hierbij aan bezuinigingen die ons dwingen efficiënter te werken, de invoering van de greendael en daarmee het streven naar chemievrij beheer én de ontwikkelingen rondom GPS (sensing) en precisiebeheer.

Wilt u uw kennis verder verdiepen? Lees dan hieronder meer over het nieuwe cursusaanbod van HAS Kennistransfer en Bedrijfsopleidingen.

Cursus Smart & Clean beheer

Bent u verantwoordelijk voor het beheer van sportvelden (natuurgras) en heeft u behoefte aan verdieping van uw kennis en het vergroten van uw inzicht op het gebied van precisie technieken en robotisering? Dan is de cursus Smart & Clean beheer wat voor u!

Bij het beheer van de grasmat wordt steeds indringender de vraag gesteld waar, wanneer en hoeveel er beregend, bemest en bewerkt moet worden. Om deze vragen te kunnen beantwoorden wordt steeds meer gebruik gemaakt van precisietechnieken en robotisering. Na de tweedaagse cursus Smart & Clean beheer bent u weer op de hoogte van deze nieuwe ontwikkelingen en kunt u deze toepassen in de praktijk. Iedere cursus-

dag heeft een eigen hoofdthema. De eerste dag is gericht op groei en ontwikkeling van een gezonde grasmat en de tweede cursusdag gaat in op het sturen en interpreteren van data door middel van precisietechnieken en robotisering. De cursus is onderdeel van de opleiding Hoofd Greenkeeper.

Cursus Optimale vitaliteit en Kwaliteit van de grasmat

De basis van een vitale grasmat is een duurzaam beheerde uitgebalanceerde bodem. Wilt u meer inzicht krijgen hoe u de grasmat vitaal en bespeelbaar houdt? Dan is de cursus Optimale Vitaliteit en Kwaliteit voor u geschikt!

De cursus start in maart 2017 bestaat uit 4 dagen en gaat in op de volgende onderwerpen: grasfysiologie, microklimaat, bodemfysiologie, bodemchemie en biologie van de bodem. Met de opgedane kennis over de grasmat en de groeiplaats bent u in staat problemen in het sportveld te signaleren, heeft u kennis om de oorzaak

vast te stellen en bent u in staat om uw beheer hierop af te stemmen. De cursus is onderdeel van de opleiding Expert Natuurgras.

Meer weten?

Kijk voor meer informatie over deze cursussen op www.haskennistransfer.nl (zie bij het opleidingsaanbod 'GROEN'). Of neem contact op met Lamiaa Fareh, Projectmanager Bedrijfsopleidingen via T: (088) 890 3774 E: L.Fareh@has.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6341

Lava in de toplaag opnieuw uitgevonden als onderdeel van slim totaalconcept

Na conceptdenken in kunstgras nu ook in natuurgras

Op woensdag 23 november hielden de initiatiefnemers van het O2-Natuurgrasconcept Kybys en DCM, samen met veldpartner Bras Fijnaart, een studiedag bij Bras Fijnaart. In het O2-Natuurgrasconcept garanderen de conceptpartners tien jaar lang een goede bespeelbaarheid door aanleg en onderhoud voor deze complete periode op zich te nemen.

Auteur: Santi Raats

Het O2-Natuurgrasconcept staat voor 'meer lucht (c.q. zuurstof) in de bodem van natuurgrasvelden', als basis voor een sportveld van hoge kwaliteit. Om dat te bereiken, wordt in de toplaag gezeefde lava aangebracht. Deze lava zorgt niet alleen voor een betere luchthuishouding, maar ook voor betere ontwatering en grasbezetting. Kortom, betere bespeelbaarheid. De samenwerkende partners Kybys, DCM en zes gespecialiseerde veldpartners willen met dit concept de opdrachtgever totaal ontzorgen.

Rolverdeling

Kybys en DCM zijn de initiatiefnemers van het concept. Beide partijen hebben zes aanleg- en onderhoudspartners gekozen voor een landelijke dekking: De Ridder Soesterberg, Wencop Hoveniers, Hofmeijer, Rooden Landscape Solutions, Van der Holst Wassenaar en Bras Fijnaart.

Binnen de nauwe samenwerking geldt op hoofdlijnen de volgende taakverdeling: Kybys regelt de inventarisering en begeleiding bij de renovatie of

aanleg, DCM zorgt voor de producten en de geselecteerde veldpartner legt het veld aan en onderhoudt het tien jaar lang.

O2-Concept van begin tot eind

De producten voor de toplaagverbetering in het O2-Concept zijn de specifieke lava, bemesting en graszaad. Het lavaproduct draagt de naam DCM Lava Oxygen. Kenmerken zijn de eigen manier van winning en het zeven na winning. Ingenieursbureau Kybys stelt de hoeveelheid lava

5 min. leestijd

ACHTERGROND

vast die er door de toplaag gemengd moet worden. De desbetreffende gespecialiseerde aannemer legt het veld aan en houdt een onderhoudslogboek bij. Kybys zorgt daarna voor de monitoring en inspecties door het jaar heen. Tweemaal per jaar wordt gezamenlijk met de partners en opdrachtgever een inspectie uitgevoerd. In het najaar wordt op basis van een inspectie bepaald of het onderhoud dient te worden bijgesteld. Op basis van de inspectie in het voorjaar worden de maatregelen voor het groot onderhoud bepaald.

Bart Bongers van Kybys legt uit hoe het ingenieursbureau vaststelt hoeveel lava er nodig is: 'De hoeveelheid lava wordt bepaald aan de hand van de bestaande situatie. Na een bureauonderzoek van beschikbare achtergrondgegevens wordt een intensieve veldinspectie uitgevoerd. Het veld wordt hierbij onder andere beoordeeld op ontwateringstoestand en bodemopbouw. Ook wordt een mengmonster genomen om de granulaire samenstelling en bemestingstoestand van de toplaag te bepalen. Op basis van de resultaten wordt de lavahoeveelheid per veld bepaald. Over het algemeen heeft een zanderige toplaag minder lava nodig dan klei- of leemhoudende gronden, maar de gemiddelde lava-aanvoer ligt tussen de 400 en 600 ton. Door de inmenging krijgt men een betere luchthuishouding, waterafvoer en stabiliteit in de toplaag, wat positief doorwerkt op de speelbaarheid en groeiomstandigheden van de grasmat.'

Garantie

Met de aanleg en het onderhoud van tien jaar geeft het partnerschap Kybys, DCM en de selectie van veldpartners een bespelingsgarantie voor 300 uur. Onder de garantie vallen een goede grasbezetting, vlakheid en waterafvoer. 300 speeluren is het minimum; in overleg is een garantie-upgrading tot 400 speeluren mogelijk.

In overleg is een garantie-upgrading tot 400 speeluren mogelijk

Water, water en nog eens water

De studiedag was goed bezocht met ruim twintig aanwezigen van gemeenten, marktpartijen en een paar verenigingen, waaronder Rood Wit, de club uit Sint Willibrord, die met Bras Fijnaart een paar jaar geleden een rentmeesterschap voor vijf jaar afsprak. De aanwezige gemeenten kampten zo ongeveer allemaal met hetzelfde probleem: velden waarop langdurig water staat, al dan niet door fouten bij de aanleg. Vaak gehoorde klachten zijn dat een veld tegen lage inschrijving wordt gemaakt en dat na het vertrek van de aannemer de problemen ontstaan. Goof Rijndorp van Bras Fijnaart verwoordt het uitgangspunt van het O2-Natuurgrasconcept: 'Tegen een lage inschrijving kun je onmogelijk zorgen dat een veld tien jaar lang een hoge kwaliteit scoort. Daar zijn een goede investering en langetermijndenken voor nodig.'

Totale ontzorging

Bras Fijnaart heeft al enkele maanden ervaring met het product Lava Oxygen. Het bedrijf leide

het eerste veld in Nederland hiermee aan, in het kader van het meerjarig rentmeesterschap dat het eerder met de gemeente Moerdijk had afgesloten. Het veld van vv De Fendert in Fijnaart valt onder dit rentmeesterschap. Daarnaast heeft Wencop Hoveniers inmiddels ook twee velden aangelegd in Voorthuizen. Het is hoopvol nieuws dat een opdrachtgever, ondanks de toplaagrenovatieprijs van 50.000 euro, één op één gunt omdat de voordelen van totale ontzorging hem aanspreken.

De renovatie

Martijn Corstiaensen van Bras Fijnaart legde uit hoe de renovatie in zijn werk ging: het veld werd allereerst geëgaliseerd, daarna werd 4 tot 5 centimeter lava over de bodem verdeeld. Corstiaensen: 'Dat scheelde aanzienlijk met de 11 tot 12 centimeter zand die we als rentmeester aanvankelijk op het veld wilden laten aanbrengen.' Er volgde de aangepaste organische voorraadbemesting van DCM, waarna de toplaag vlak werd gemaakt. Dit alles werd 15 centimeter diep zorgvuldig met een pennenfrees aevenad. Daarna kon

Goof Rijndorp heeft het eerste veld met Lava Oxygen gelegd en heeft het ook in onderhoud.

Het O2-Concept is in Voorthuizen één op één gegund

worden ingezaaid en gerold. Er volgde helaas een droge periode, waarna Bras Fijnaart de boel aan de gang kreeg door flink te beregenen. Het inzaaien gebeurde met het SV8-mengsel, dat veel droogtebestendig veldbeemd bevat.

Praktijk

Na de presentatie van het O2-partnerschap door Kybys, Bras Fijnaart en DCM aan de Oude Heijningsedijk in Heijningen, bracht iedereen een bezoek aan het veld in Fijnaart dat als eerste in Nederland met DCM Lava Oxygen is aangelegd. Bongers toonde hier enkele veldmonitoringsonderzoeken die Kybys uitvoert tijdens inspecties.

Aanwezige Jan Krijnen, van graszaadleverancier Advanta, was onder de indruk van het veld. 'De toplaag voelt duidelijk stabiel aan. Je zou op het eerste gezicht denken harder, maar dat is

het beslist niet. Er is een verschil tussen harder en stabiel.' Wel vroeg hij zich hardop af of lava niet zorgt voor een té droge bodem. 'Het is een product met veel voordelen. Maar ik ben ook benieuwd hoe het product zich houdt na een normaal verlopende zomer in het volgende seizoen. Het zou kunnen zijn dat de extra berekening die Bras Fijnaart heeft moeten toepassen geen incident was, maar een effect is van het gebruik van lava. Dat hoeft niet, maar het kán. En dat zonder extra berekening zelfs een mengsel met veel veldbeemd de droogte niet goed aankan. Opdrachtgevers moeten zich ervan bewust zijn dat dit mogelijke gevolgen zijn. Zeker nu menige gemeente haar berekening onder controle wil brengen met het oog op duurzaamheid.'

Een tweede kanttekening die Krijnen wilde plaatsen, is dat de continuïteit binnen het

Bart Bongers van Kybys legt de veldmonitoringsonderzoeken uit.

partnerschap van belang is als het gaat om de garantietermijn van tien jaar. 'Het is essentieel voor de veldkwaliteit dat de partners gedurende die tien jaar met elkaar blijven samenwerken.'

Een tweede kanttekening die Krijnen wilde plaatsen, is dat de continuïteit binnen het partnerschap van belang is als het gaat om de garantietermijn van tien jaar. 'Het is essentieel voor de veldkwaliteit dat de partners gedurende die tien jaar met elkaar blijven samenwerken.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6342

LAVA DOOR DE JAREN HEEN

Voor de stabiliteit is lava bijna een standaardonderdeel in de onderbouw van kunstgrassportvelden. Maar het was Arcadis dat eind jaren zeventig, begin jaren tachtig al lava in de toplaag toepaste. Medio jaren tachtig onderscheidde de vroegere Heidemij zich op grote schaal met lava in de toplaag van de toen populaire Stergrazo-velden. In 1997 werd de veldbodem in de bak van het Gelredome nog met lava doorgemengd.

DCM gaf tijdens de studiedag aan dat deze velden te hard werden doordat de oude lava te veel stof, de zogenoemde nulfractie, zou bevatten. DCM vertelde dat de Lava Oxygen gezeefd is en dat de winning op een andere manier gebeurt, waardoor het een rondere vorm heeft dan het scherpere gravel van voorheen en minder snel zorgt voor verdichting.

Volgens Arjan Knottnerus, directeur-eigenaar van Fieldturf Benelux en voorheen werkzaam bij Arcadis, veroorzaakte de lava vooral hardheid omdat het op veel plekken niet in de juiste verhoudingen was gebruikt. Het gebruik van lava luistert volgens hem heel nauw. 'Maar het werd te pas en te onpas gemengd, als peper en zout', aldus Knottnerus over het vergelijkbare toplaagconcept.

Jan Krijnen, Advanta: 'Deze lava is een fantastisch product, maar we moeten de komende tijd gaan onderzoeken hoe het in de praktijk werkt.'

De studiedag over het 02-Concept werd gehouden bij Bras Fijnaart in Heijningen.

Maar alles, echt alles valt of staat met een goed fundament

Dubbel ruimtegebruik levert ingenieuze constructie op voor zowel automobilisten als sporters

De realisatie van Sportpark Willem-Alexander in Schiedam door Van Kessel Sport en Cultuurtechniek is een uniek staaltje van efficiënt gebruik van de ruimte. Het complex op het tunneldak van de A4 werd op 8 oktober officieel geopend. 'Een mooi project voor ons. Dit is de eerste keer dat wij in één keer zoveel Granulight hebben geleverd voor sportvelden', zegt Sherwin Heide, accountmanager speciale bouwstoffen bij Martens en Van Oord.

Auteur: Sylvia de Witt

Foto's: Huub Hendriks (Martens en Van Oord)

Op 2 september 2010 zette de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat, Camiel Eurlings, zijn handtekening onder de ontwikkeling van het laatste gedeelte van de rijksweg A4 tussen Delft en Schiedam. Het betekende de voltooiing van een traject waar ter hoogte van Schiedam en de verbindingsknoop Kethelplein in een landtunnel werd voorzien. De gemeente Schiedam zag in dat zo'n grootschalige ontwikkeling binnen de stadsgrenzen prachtige kansen bood om er iets moois mee te doen. Dit 'moois' kreeg een duidelijk gezicht toen Schiedam inzette op dubbel ruimte-

gebruik. VolkerWessels-onderneming Van Kessel Sport en Cultuurtechniek werkte in opdracht van de gemeente Schiedam aan de totstandkoming van het integrale plan. Er werd nauw samen-gewerkt met diverse bouwers en ontwerpers, waaronder Dura Vermeer, BGSV stedenbouw en landschap en Moederscheim Moonen Architects. Dit jaar is bovenop het tunneldak Sportpark Willem-Alexander gerealiseerd. Het sportpark is het resultaat van vijftien maanden intensieve samenwerking.

Grootste leverancier van Granulight in Nederland

Op zaterdag 8 oktober werd Sportpark Willem-Alexander officieel geopend. Naast de vier kunst-grasvelden, een natuurgrasveld, drie danszalen en twee handbalvelden heeft het complex ook een sporthal, een outdoortrimbaan, een kantine en zijn er onder de luifel een indoor 100 meter-atletiekbaan, een verspringbak en werpkooien voor honkbal en cricket gebouwd. Martens en Van Oord, de grootste leverancier van Granulight in Nederland, leverde het Granulight voor de onderbouw van de

vier kunstgrasvelden en de twee handbalvelden. Ik sta met Sherwin Heide, accountmanager speciale bouwstoffen bij Martens en Van Oord, op een van de vier kunstgrasvelden op het tunneldak. Een aparte ervaring, wetende dat er op hetzelfde moment gewoon auto's onder ons door rijden. En het bijzondere is: je hoort, ziet of ruikt ze helemaal niet.

**'Het steekt door zijn
civieltechnische
eigenschappen echt
met kop en schouders
boven de andere
materialen uit'**

Ruim 26.000 ton Granulight

Naast dit spiksplinternieuwe sportcomplex verrees dit jaar nog een andere sportlocatie in Schiedam. In opdracht van de gemeente Schiedam reali-

seerde Van Kessel Sport en Cultuurtechniek voor HCS (Hockey Combinatie Schiedam) namelijk ook een compleet nieuw hockeycomplex aan de Olympiaweg in Schiedam. En ook hiervoor leverde Martens en Van Oord Granulight. Afgelopen maart begonnen de werkzaamheden voor de onderbouwconstructie van de sportvelden.

'Nog niet eerder hebben we zó veel Granulight in één keer verkocht voor in sportvelden', vertelt Sherwin trots. 'Jaarlijks leveren wij Granulight voor zo'n 40 tot 50 voetbalvelden. En voor de crisis was ons aandeel zelfs hoger, zo'n 200 nieuwbouwvoetbalvelden op jaarbasis.'

In totaal werd er voor het tunneldak een kleine 7.000 ton Granulight geleverd, verspreid over alle zes de velden. Op het Harga-hockeycomplex zijn vijf nieuwe hockeyvelden gerealiseerd; daarvoor werd 20.000 ton Granulight geleverd.

'Alles bij elkaar hebben wij voor dit gehele project circa 26.000 ton Granulight geleverd. Dat is enorm veel', merkt Sherwin op. 'Als vuistregel moet je hanteren dat voor een normaal voetbalveld 1.000 ton Granulight nodig is. Het project is nog niet helemaal gereed. Eén hockeyveld moet nog gerealiseerd worden; dat zal in het voorjaar van 2017 af zijn.'

Lichtgewicht karakter

Het klinkt logisch, maar moet toch nog even gezegd: de kwaliteit van de onderbouw is bepalend voor het gebruiksgemak en de levensduur van een sportveld. Voor de opbouw van de sport-

ACHTERGROND

4 min. leestijd

velden op Sportpark Willem-Alexander en die van het nabijgelegen Harga-hockeycomplex in Schiedam is voor Granulight gekozen vanwege de civieltechnische eigenschappen.

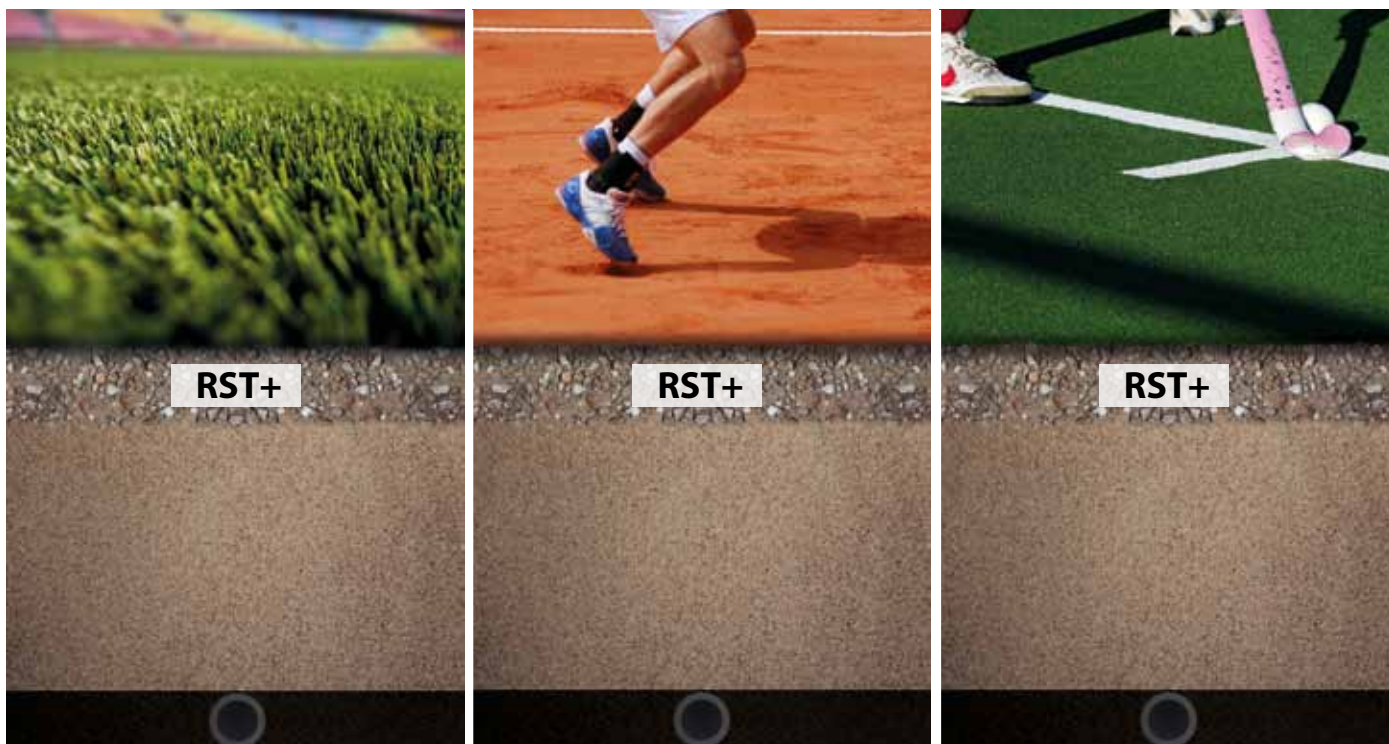
Granulight is een restproduct van de productie van energie. Hierbij komt een aantal producten vrij, waaronder gips, vliegas en Granulight. Granulight is een E-bodemass, niet te verwarren met bodemassen afkomstig van huisvuilverbrandingsinstallaties. Het materiaal voldoet ruimschoots aan de gestelde normen en is dan ook probleemloos overal toe te passen zonder belemmerende maatregelen. Ook kan Martens en Van Oord garanties afgeven in de vorm van certificaten en een groen label voor het product, want het materiaal is duurzaam: zowel de winning als de logistiek en de toepassing. Het is het enige lichtgewicht materiaal met een sportveldennorm, duurzaam en nog voordeliger ook. 'Door zijn stabiliteit, waterdoorlatendheid, verwerkbaarheid en lichtgewicht karakter steekt Granulight echt met kop en schouders boven andere materialen uit', vindt Sherwin. 'En dat lage gewicht was in dit geval de belangrijkste eigenschap. Omdat er bovenop een tunneldak werd gebouwd, moest er rekening worden gehouden met het gewicht. Zand is veel zwaarder. Je hebt wel andere, lichtere varianten, maar dan wordt de gewicht-prijsverhouding minder interessant.'

Gewichtscompensatie

Bij de onderbouwconstructie van de velden van het Harga-hockeycomplex is het hele pakket gebouwd met Granulight vanwege de goede waterdoorlatendheid voor de watervelden, de stabiliteit en het gewicht. Bij de twee handbalvelden van Sportpark Willem-Alexander is bijna 1,10 meter geheel met Granulight gebouwd. 'Terwijl

Sherwin Heide

RST Plus

- Lava vervanger voor de sporttechnische laag van sportvelden.
- Duurzaam geproduceerd product (hergebruik van o.a. infill zand).
- Circulaire bouw.
- Uitstekende stabiliteit.
- Goede waterdoorlaatbaarheid.
- Landelijke dekking opslag depots.
- KIWA ISA-Sport gecertificeerd volgens de normen van NOC*NSF.
- Krachten bundeling van kennis en kunde; Attero, Vink BV en de Limburgse Mineraal Brekerij (LMB).

een sporttechnische laag normaliter volgens de normen maar 10 centimeter is', legt Sherwin uit. 'Je kunt deze laag dus dikker bouwen, maar dan wordt hij gebruikt als evenwichtsconstructie. Dus puur voor het gewicht. In de constructie bij de voetbalvelden is gekozen voor een gedeelte zand. De gewichtscompensatie van Granulight met zand was net goed genoeg om dit te kunnen bouwen. Het kon ook helemaal met Granulight worden gebouwd, maar dit is de keuze geweest.' Sportpark Willem-Alexander heeft vier voetbalvelden en twee handbalvelden. Sherwin: 'Bij de twee handbalvelden, waarvan de bovenste laag van asfalt in de kleur groen geschilderd is, is het hele pakket met Granulight gebruikt.

Er ligt nu gemiddeld 90 centimeter Granulight.' 'Voor de opbouw van kunstgrasvelden wordt óf lava óf Granulight ingezet', vervolgt Heide. 'In het begin van het kunstgrasstijdsperk is men begonnen met lava. Dat was toen een vanzelfsprekendheid. Tegenwoordig hebben wij een belangrijk marktaandeel, omdat wij in dat opzicht prijstechnisch interessanter en lichter zijn.'

Populair materiaal

Granulight voldoet aan de NOC/NSF-ISA-sportnormen, maar dat doen andere materialen ook. Toch viel de keuze op Granulight, en wel vanwege enkele van zijn civieltechnische eigenschappen.

Sherwin: 'Het is een lichtgewicht materiaal, lichter dan het materiaal van de concurrenten. Het is het enige lichtgewicht materiaal dat geschikt is als sporttechnische laag onder sportvelden. Uiteraard is ook de stabiliteit erg belangrijk. Het is zo stabiel, dat je er gewoon met een vrachtwagen overheen kunt rijden. Daarnaast was voor de opdrachtgever vooral de prijs doorslaggevend om voor Granulight te kiezen. Granulight was in prijstechnisch opzicht dus het meest interessant.'

Granulight wordt al sinds 2000 voor sportvelden geleverd. In het begin was het volgens Sherwin nog mondjesmaat, maar zodra opdrachtgevers en ontwikkelaars de voordelen ervan zagen, stapten ze van de traditionele manier van bouwen over op Granulight. Inmiddels is Granulight erg populair bij de aanleg van sportvelden. Ook bewijst het lichtgewicht materiaal zich bij tal van andere toepassingen, zoals aanvulling achter damwanden, kunstwerken, lichte ophoogtoepassingen, bij het dempen van sloten en vaarten en bij andere toepassingen om ongelijke zettingen op te vangen. 'Wij zijn, afhankelijk van hoe de markt zich beweegt, marktleider. Dat wij een behoorlijke speler op deze markt zijn, staat buiten kijf', besluit Sherwin.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6343

Revival van hybride- en natuurgrasvelden in het betaald voetbal in aantocht?

Clubs willen af van kunstgras in het betaalde voetbal

Eind 2015 bespraken leden van het technisch platform van de KNVB 'het ideale veld'. De conclusie was: we hebben de boot gemist, maar we kunnen er nog op springen. Nu wordt gesuggereerd dat profclubs financieel ondersteund worden als ze af willen van hun kunstgras en willen overstappen op hybridevelden.

Auteur: Guy Oldenkotte

5 min. leestijd

Sinds 2014 is de KNVB actiever dan ooit als het aankomt op de toekomst van het Nederlandse voetbal. Het is de beleidsbepalers in Zeist ernst, omdat vele betrokkenen van mening zijn dat het Nederlands voetbal de aansluiting met de internationale top dreigt te verliezen. Tijdens een groot congres, eind 2014, werden er elf speerpunten geformuleerd om de kwaliteit van het Nederlands voetbal over de gehele linie te verbeteren. Ook de vraag of kunstgras gewenst was in het betaald voetbal kwam daar ter sprake. Zestig procent van de ongeveer 180 aanwezigen was het eens met de stelling dat alle eredivisie-duels op natuurgras gespeeld moeten worden. Voormalig toptrainer Co Adriaanse verwoordde het als volgt: 'Kunstgras is fantastisch voor het opleiden van jeugd, maar in de eredivisie is het ongeschikt.' De technisch directeur van Feyenoord, Martin van Geel, deed ook een duit in het zakje. 'Op het allerhoogste niveau moeten we gewoon op natuurgras spelen. Dat is ook de algemene tendens en dat gaat een vervolg krijgen. Dat neemt niet weg dat kunstgras voor opleiden heel goed is.'

Ruim één jaar na het congres kwamen bestuurders en trainers uit het betaald voetbal in december 2015 in Arnhem bijeen om 'het ideale veld' te bediscussieren. Wijzend naar het fonkelnieuwe

hybridegrasveld dat daar op het trainingscomplex van Vitesse lag, sprak de technisch manager van PSV, Marcel Brands: 'Zo wordt de emotie van een echte grasmat behouden. Ik geloof steeds meer dat dit de toekomst is.' De bijeenkomst maakte echter ook duidelijk dat de verdeeldheid over de te bespelen ondergrond binnen het Nederlandse profvoetbal ontzettend groot is. De financiële belangen zijn bij veel clubs bepalend. Nu duidelijk is dat de FIFA ernaar streeft om bij grote internationale toernooien te spelen op een natuurlijke ondergrond, zouden de Nederlandse BVO's met een kunstgrasveld er goed aan doen terug te gaan naar een natuurlijke grasmat. 'Daarom moet dat het streven zijn, zeker ook in de Eredivisie', sprak Brands. 'We hebben de boot gemist, maar we kunnen er nog op springen.'

Winnaars van morgen

In mei dit jaar presenteerde de KNVB ook nog het rapport 'Winnaars van morgen'. Dat rapport bevat een aantal concrete aanbevelingen, die de komende jaren moeten leiden tot een continue doorstroming van talenten. Het heeft als primair doel de positie van het Nederlands clubvoetbal en de nationale selecties te versterken. Om tot die aanbevelingen te komen, sprak de KNVB met vele topvoetballers en coaches uit heden en verleden, technisch directeuren, hoofden van jeugdopleidingen, scouts en ervaren coaches uit andere sporten. Fieldmanagers en accommodatiebeheerders waren er helaas niet bij. Ook wordt uit het rapport niet duidelijk welke ondergrond nu de hoofdrol moet spelen in het Nederlandse voetbal.

Even leek het erop dat men een compromis had gevonden in de vorm van hybridevelden. Begin oktober dit jaar was er sprake van dat de KNVB financieel wilde bijspringen als BVO's zouden besluiten hun kunstgrasmat in te ruilen voor een hybridemat. De bond heeft een speciaal potje voor 'innovatieve projecten'. Dankzij datzelfde potje konden clubs uit de Jupiter League in 2013 deelnemen aan een kunstgrastender. Het idee zou in de eerstvolgende algemene vergadering betaald voetbal (avbv) worden besproken, zo werd aangekondigd.

Verliezers voor nu

Zover is het niet gekomen. De vergadering, eind november, stond bovenal in het teken van de organisatorische perikelen bij de KNVB. Voorzitter Michael van Praag werd herkozen, maar dat ging niet zonder slag of stoot. Ook werd hem een gebrek aan leiderschap verweten tijdens een recente crisis bij de KNVB, die algemeen directeur Bert van Oostveen en op een na alle leden van

ACHTERGROND

de raad van commissarissen hun functie kostte. Gevraagd naar het agendapunt 'hybridevelden' laat KNVB-woordvoerder Bram Groot weten: 'Bij de avbv was dit punt niet geagendeerd, omdat er geen besluit over genomen hoefde te worden. Dit betekent overigens niet dat er niet met clubs over gesproken wordt. De KNVB onderzoekt nog steeds hoe we het spelen op natuurgras verder kunnen stimuleren en aantrekkelijker kunnen maken voor clubs. Hierbij wordt gekeken naar de technische mogelijkheden van het ombouwen van velden, het onderhoud, reglementaire kaders en financieringsmogelijkheden voor clubs.'

Kunstgras is fantastisch voor het opleiden van jeugd, maar voor de eredivisie ongeschikt

HYBRIDEVELDEN

Er zijn verschillende hybride-oplossingen voor voetbal. Desso GrassMaster is daarvan het bekendst. Bij een Desso GrassMaster-veld worden kunstgrasvezels in een natuurgrasveld aangebracht. De vezels worden tot zo'n 18 centimeter diep geplaatst. Desso GrassMaster bestaat al bijna twintig jaar. De oplossing is vooral populair in Engeland, waar topvoetballers zweren bij natuurgras. Een andere oplossing is XtraGrass van TenCate. Deze oplossing bestaat uit een verteerbare backing, waarin kunstgras is aangebracht in een raster. De mat wordt uitgerold op het veld, waarna hij wordt ingestrooid met graszaad. Als het gras volgroeit is en de backing verteerd, bieden de kunstgrasvezels extra stevigheid aan de mat. XtraGrass is inmiddels ruim tien jaar oud en begint, na een aantal successen in Engeland, nu ook voet aan de grond te krijgen in ons land.

In een Desso GrassMaster-systeem worden de kunstgrasvezels 18 centimeter diep geplaatst.

SPORTVELDONDERHOUD

SPECIALIST IN AANLEG & ONDERHOUD
VAN KUNST- EN NATUURGRAS

Aanleg
Dagelijks onderhoud
Groot onderhoud
Bemesting
Berekening
Persoonlijk advies

Oudendijk 94

4285 WL Woudrichem

www.hsmsport.nl

info@hsmsport.nl

SGS INTRON

VOOR INSPECTIE EN CERTIFICERING
VAN UW SPORTVLOER

- SGS INTRON kan u helpen met
- periodieke keuringen
 - certificering van sportvelden en -sportvloeren
 - inspectie van o.a. dug-outs en goals
 - advies in duurzaamheid van sportaccommodaties
 - materiaal- en constructietesten
 - CE-markering
 - een second opinion

SGS INTRON

Venusstraat 2
4105 JH Culemborg
t: 088 - 214 5133
e: nl.intron@sgs.com
w: www.sgs.com/intron-certificatie

SGS INTRON IS ONDERDEEL VAN SGS: WERELDLEIDER OP HET GEBIED
VAN INSPECTIE, CONTROLE, ANALYSE EN CERTIFICERING

SGS

Fieldmanager of the Year 2017
Gerard Verweijen
Gefeliciteerd!

Kunnen wij u ook helpen met maatwerkadviezen voor uw sportvelden?

Neem contact op met een van onze vier Experts Natuurgras: Bart, Johan, Peter of Dirk. Wij helpen u graag verder. Stel uw vraag via info@voscapelle.nl of bel 0416 - 311 326.

Hoofdstraat 35 | Sprang-Capelle | 0416 - 311 326 | www.voscapelle.nl

Natuurlijk goed

Ook bij FC Groningen kan men tegenwoordig weer tevreden zijn over het veld.

Het lijkt er dus op dat de betaaldvoetbalorganisaties hun eigen plan trekken

Tobbers met zorgen

Met de winterstop in aantocht zullen ideeën over de velden bij betaaldvoetbalorganisaties voorlopig in de ijskast worden gezet. Veel belangrijker is de vraag wat de uitkomst van het onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zal betekenen voor kunstgras in de breedtesport. Mocht het RIVM tot de conclusie komen dat SBR-granulaat ongeschikt is voor toepassing in kunstgrasvoetbalvelden, dan heeft de bond de komende maanden wel andere zorgen. Dan zullen de bijna 2.000 kunstgrasvelden in ons land meer aandacht vragen dan de velden in de bijna 40 stadions die worden gebruikt door betaaldvoetbalorganisaties. Desondanks heeft een aantal clubs inmiddels het heft in eigen hand genomen. Zo heeft Vitesse de mat in het stadion in het Gelredome laten vervangen door XtraGrass van TenCate. Dezelfde oplossing werd al gebruikt voor het trainingsveld van het eerste team op het trainingscomplex van de club. Ook PSV heeft

SPECIAAL ONDERHOUD

Voormalig Fieldmanager van het Jaar, Bernard van den Bosch, adviseert verenigingen met een hybrideveld. Zo stelt hij onder meer dat een hybrideveld het beste kortgeschoren kan worden. Ook dient men het regelmatig te verticuteren en vilt en ander dood materiaal uit de toplaag te halen. Er moet dus vaker gevertidraaid of op een andere manier belucht worden dan normaal, om zo veel mogelijk zuurstof in de grond brengen. Als je dat niet doet bij een toplaag die door de kunstgrasvezel gevoeliger is voor verdichting, hou je geen bodemleven over. Van den Bosch adviseert organische meststoffen, omdat bekend is dat deze net iets meer bodemleven in stand houden. Een hybrideveld moet anders en schraler bemest worden dan een gewoon veld, waarbij ook weer het bodemleven centraal staat.

inmiddels een dergelijk systeem op haar trainingsaccommodatie laten installeren. Bij Ajax hebben ze echter besloten het trainingscomplex te laten voorzien van een Desso GrassMaster-veld, terwijl FC Groningen, de club wiens stadionveld lange tijd werd beoordeeld als slechtste in de competitie, afgelopen zomer het stadionveld heeft voorzien een Desso GrassMaster-systeem. De stadionvelden van AZ en Feyenoord zijn eveneens voorzien van een GrassMaster-systeem.

Het lijkt er dus op dat de betaaldvoetbalorganisaties hun eigen plan trekken, met of zonder financiële ondersteuning van de KNVB. Of het aantal kunstgrasvelden in het betaald voetbal de komende jaren zal afnemen, valt nog te bezien. De meeste verenigingen hebben hun (financiële) beleid aan deze ondergrond aangepast. De extra inkomsten die ze nu dankzij deze ondergrond kunnen genereren, zijn belangrijk voor hun begroting. Het wordt echter interessant om te zien wat ze gaan doen wanneer de kunstgrasmat toe is aan vervanging: kiezen ze dan opnieuw voor kunstgras, of gaan we terug naar hybridevelden of volledige natuurgrasvelden?

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6344

Shake-up in kunstgrasland

Alle kunstgrassystemen op sportvloerenlijst worden opnieuw getest

Het Fifa-programma voor kunstgrasvoetbalvelden gaat op de schop. Vanaf 1 januari 2017 zijn de nieuwe normen van kracht.

Ook krijgt het programma een andere naam.

Auteur: Guy Oldenkotte

Het is niet voor het eerst dat de Fifa wijzigingen doorvoert in de kwaliteitsnormen waaraan kunstgrasvoetbalvelden moeten voldoen. Toch verwacht de industrie dat de wijzigingen die ditmaal gaan plaatsvinden verstrekende gevolgen zullen hebben voor het Fifa Quality Turf-programma en voor het aantal kunstgrassystemen dat wordt aangeboden in ons land. 'De grootste verandering is de vervanging van de Lisport-test door de Lisport XL-test. Met deze machine kan de slijtage van een kunstgrasveld door betreding worden gesimuleerd', zegt Gert-Jan Kieft, projectmanager R&D bij Kiwa ISA Sport. Bij de oude machine werd een rol met noppen duizenden malen over een stuk kunstgras gerold. 'De Lisport XL is veel groter dan de oude betredingsmachine. Hiermee kunnen we het slijtagebeeld beter simuleren. De rollen met noppen, die via een trolley over het veld bewegen, zijn

twee keer zo groot als bij de oude machine en ook het oppervlak van de testmatten is veel groter.' Ook kunnen de testinstituten, zoals Kiwa ISA Sport, nu de slijtage testen over een groter oppervlak. 'In de oude situatie was het te betreden oppervlak 60 cm bij 40 cm. Met de nieuwe Lisport XL is dat 2,5 m bij 1 m. Op deze manier kun je de belasting op een veld beter nabootsen.' Behalve de slijtagetest is ook de meetmethode voor de balrol aangepast. 'We werken nu met meetpoorten, zodat we de balrol op verschillende punten kunnen meten. De eisen waaraan de balrol moet voldoen, zijn ook enigszins aangepast.' Volgens Oleg Sokol van de Fifa zijn de wijzigingen in het handboek een gevolg van voortschrijdend inzicht. 'In het handboek zijn de laatste studieresultaten en de feedback van stakeholders opgenomen. De nieuwe en gewijzigde testmethodes zijn een gevolg van de belangrijkste opmerkin-

gen die we hebben ontvangen sinds de publicatie van het handboek in 2012.'

Veldslag in aankomst?

Bij de sportveldenindustrie in ons land leeft het idee dat vooral de nieuwe slijtagetest ertoe zal leiden dat veel kunstgrasvoetbalsystemen die in Nederland worden aangeboden niet langer aan de Fifa-normen voldoen. 'Dat valt eigenlijk reuze mee', zegt Kieft daarover. 'De meeste systemen die wij tot dusver hebben getest, voldoen aan de eisen.' Kieft wijst er daarbij op dat Kiwa ISA Sport slechts een van de testlaboratoria is waar kunstgrassystemen voor labtesten kunnen worden aangeboden en dat hij en zijn collega's nog niet klaar zijn met de systemen die tot dusver zijn aangeboden. Toch neemt Kieft iets opmerkelijks waar: 'We zien dat juist de geprofileerde vezels meer slijtage tonen,

6 min. leestijd

waardoor ze sneller plat gaan liggen.' Dat is opmerkelijk, omdat dit soort vezels, die een speciale vorm of hardere kern hebben, juist bedacht zijn om slijtage van een veld te vertragen.

De grootste verandering is de vervanging van de Lisport-test door de Lisport XL-test

Op de sportvloerenlijst staan in totaal bijna 700 kunstgrassystemen. Om deze systemen ook volgend jaar te kunnen aanbieden, dienen ze allemaal opnieuw aan de labtests te worden onderworpen. Kieft denkt echter dat de sportveldenbouwers selectief zullen zijn bij het hertesten van de systemen. 'Ik verwacht dat men ervoor kiest om alleen die producten aan te bieden die een goede kans van slagen hebben.' Gosewin Bos van Antea Group onderschrijft die lezing. 'Wij bieden niet al onze systemen aan voor de hertesten', erkent hij. Antea Group heeft ruim 50 systemen die momenteel zijn opgenomen op de Sportvloerenlijst. 'Dat is

bedrijfseconomisch simpelweg niet verantwoord. We monitoren natuurlijk welke systemen het beste voldoen aan de marktvraag en laten die vervolgens opnieuw testen.' Ook Seth van der Wielen van Kybys verwacht dat er aanzienlijk minder kunstgrasvoetbalsystemen aangeboden zullen worden dan er nu op de Sportvloerenlijst staan. 'De investeringen staan niet in verhouding tot het werk dat er ligt op het gebied van kunstgras in Nederland. De nieuwe norm zal zorgen voor meer uniforme systemen die minder vraaggestuurd zijn, maar die zijn ontstaan uit de overtuiging of de oprechte filosofie van de leverancier. Om de kosten te drukken, gaan bedrijven efficiënter om met keuringen. De lijst zal daardoor naar verwachting behoorlijk worden opgeschoond en aanzienlijk korter worden.'

Heeft SBR-discussie invloed?

Gert-Jan Kieft van Kiwa ISA Sport verwacht dat de huidige discussie omtrent SBR-granulaat zijn weerslag zal hebben op de systemen die worden aangeboden voor de hertest. 'Ik denk dat sommige sportveldenbouwers nu zullen besluiten om bepaalde systemen die ingestrooid zijn met SBR, niet aan te bieden voor de herkeuring, omdat ze verwachten dat de vraag hiernaar in de nabije toekomst zal afnemen.' Mochten de sportveldenbouwers massaal hiervoor kiezen, dan is de kans groot dat SBR over een paar jaar definitief verleden tijd is op de Nederlandse kunstgrasvoetbalvelden; zij het dat dit het gevolg is van de keuze om ze niet langer aan te bieden, en niet een oordeel over hun eventuele schadelijkheid. Toch heeft deze ontwikkeling een keerzijde. 'SBR komt goed uit de nieuwe Lisport XL-test. Alternatieven hebben het hierbij een stuk lastiger. Sporttechnisch blijft SBR erg goed. Dat weten we ook uit de praktijk', stelt Seth

ACTUEEL

Vanaf 1 januari 2017 zullen de Fifa-kwaliteitsconcepten voortaan door het leven gaan als Fifa Quality en Fifa Quality Pro. Fifa Quality wordt de vervanger van de Fifa One Star-kwaliteitsnorm, terwijl de Fifa Two Star-kwaliteitsnorm vervangen wordt door Fifa Quality Pro. De aanpassing van de benamingen is in lijn met de kwaliteitsnormen die de Fifa hanteert voor voetballen en doellijntechnologie.

van der Wielen. Het stoppen met aanbieden van systemen met SBR zou dus aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de investeringskosten en het profijt van andere kunstgrasvoetbalsystemen. Toch is het moeilijk te voorspellen wat de toekomst zal brengen voor instrooigranulaat. 'We zien nu in de tests dat de laagdikte van het instrooigranulaat in bepaalde systemen bepalend is. Dergelijke systemen hebben dat granulaat hard nodig', merkt Gert-Jan Kieft op. Die afhankelijkheid zou ook wel eens een kwetsbaar punt kunnen zijn. 'Velden die willen voldoen aan de Fifa Quality Pro (de vervanger van de Fifa Two-Star, zie kader) worden nu ook getest op de splash van het instrooigranulaat, het wegspringen van het granulaat wanneer een bal op het veld stuitert.' De splash van het instrooigranulaat neemt toe met de laagdikte ervan. Juist de systemen die ingestrooid zijn met SBR-granulaat, hebben doorgaans een dikke laag instrooigranulaat. Behalve de toevoeging van de splash-test wordt voortaan ook de 'hitteafgifte' van een kunstgrasvoetbalsysteem geclassificeerd. De hitte op kunstgrasvoetbalvelden is doorgaans een pijnpunt,

Seth van der Wielen

Gosewin Bos

Gert-Jan Kieft

Equipment

Hét adres voor kwaliteits tuin- en parkmachines
voor buitensportaccommodaties.

DOLMAR

Dienstverlening

Jarenlang ervaring in het onderhouden van
professioneel gras en groen.

Composteer- inrichting

Expert op het gebied van bodemproducten,
groen afval en bio-energie.

De bodem als **basis**

Voor al uw groenafval, reparaties en verkoop van tuin-
& parkmachines en bodemverbetersaars. U kunt bij ons terecht voor
een totaalaanbod van service en innovatieve kwaliteitsproducten.

Neem contact met ons op!

+31 (0)183 401 306

info@vgr.nl

kijk voor meer info op **www.vgr.nl**

De Lisport XL test een groter oppervlak.

Het stoppen met aanbieden van systemen met SBR zou dus aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor de investeringskosten en het profijt van andere kunstgrasvoetbalsystemen

vooral voor velden die ingestrooid zijn met SBR-granulaat.

Ontspanning in de markt?

De kunstgrasmarkt is de laatste paar jaar enorm overspannen geraakt. Het resultaat is dat kopers kunnen kiezen uit ruim 700 verschillende systemen, in een markt die tot voor kort geschat werd zo'n 2.000 velden groot te zijn. Inmiddels is dat aantal al overstegen. Bij keuzemogelijkheden is doorgaans de klant 'de winnaar', maar het lijkt erop dat het krankzinnige aantal kunstgrassystemen waaruit men kan kiezen, weinig heeft bijgedragen aan betere systemen of stabilisatie van de markt. Volgens Gosewin Bos zal daar voorlopig geen verandering in komen. 'Ik verwacht dat de markt voorlopig nog wel overspannen zal blijven.' Seth van der Wielen denkt dat aanbieders gericht en meer onderscheidend zullen gaan aanbieden. 'Dat zullen ze doen op basis van de kwaliteit vanuit

hun filosofie over een totaalsysteem. Tegelijkertijd verwacht ik dat ze in hun afweging de prijscomponent te veel zullen meenemen, omdat die in aanbestedingen vaak van doorslaggevend belang is.' Volgens Van der Wielen zal daarop geanticipeerd worden door strategische kunstgrassystemen, die de onderkant van de toegestane kwaliteitgrens raken maar prijstechnisch interessant zijn, op de Sportvloerenlijst te zetten. 'De kunstgrasmarkt is al tien jaar een vechtmart en dit gaat niet direct veranderen. Het aantal aanbieders wordt mogelijk kleiner, maar de partijen die eventueel afvallen, zijn nu veelal ook niet in staat om serieus mee te dingen. Feitelijk verandert er dus niet veel. Het huidige gevecht wordt uitgevochten door de vijf grootste partijen en die blijven dat landschap regeren', aldus Van der Wielen. Die ontwikkelingen op de markt baren ook de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek zorgen, erkent Ben Moonen van de BSNC. 'Het is een punt van zorg voor ons. We zien steeds meer zelfstandige advi-

seurs die geen lid zijn van de branchevereniging. Dat baart ons zorgen. Vandaar dat het onderwerp van gesprek is in ons platform Adviesbureaus en Kennisinstellingen.' Plannen om actie te ondernemen heeft de BSNC echter nog niet. 'Als we werkelijk iets willen veranderen en van die vechtmart af willen, dan moet er iets veranderen op overheidsniveau, zowel landelijk als lokaal en tot in alle geledingen', denkt Seth van der Wielen. Als het aankomt op de Sportvloerenlijst, ziet Van der Wielen slechts één oplossing: 'Een kort en overzichtelijk aanbod van systemen die verschillen in sporttechnische kwaliteit en duurzaamheid, gekoppeld aan het specifieke gebruik als hoofdveld, trainingsveld of multifunctioneel veld. Deze lijst zou het makkelijker moeten maken om appels met appels te vergelijken.' In dat opzicht valt het te verwachten dat er toch nieuwe systemen aan de lijst blijven worden toegevoegd. Gosewin Bos van Antea Group weet dat wel zeker. 'Ook voegen we er een aantal vernieuwende systemen aan toe', zo erkent hij. Toch ziet Van der Wielen het als een uitgelezen mogelijkheid om afscheid te nemen van gedateerde kunstgrassystemen die nu maar op de Sportvloerenlijst blijven staan.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6345

De splash van SBR granulaat wordt voortaan ook getest.

‘Iedere BVO zou op natuurgras moeten spelen’

Stadionmanager Theo van Benthum (NEC) knoopt al twintig jaar de eindjes aan elkaar

Ondanks een beperkt budget zorgt Theo van Benthum er al twintig jaar voor dat er een Eredivisie-waardige grasmat in het Goffertstadion ligt. Als stadionmanager van NEC is hij verantwoordelijk voor de kwaliteit van zowel het hoofdveld als alle velden op het trainingscomplex van de Nijmeegse club – een enorme uitdaging. Toch kijkt hij vol ambitie naar de toekomst: ‘Ik wil van het Goffertstadion weer een stadion maken dat van deze tijd is.’

Auteur: Nino Stuivenberg

Van Benthum is al sinds 1987 werkzaam bij NEC. Na een periode als verzorger bij het tweede en eerste elftal ging hij in 1996 als stadionmanager aan de slag. ‘Ik had een technische achtergrond en ervaring in de horeca. Zo kwamen ze destijds bij mij terecht’, vertelt hij. Als stadionmanager is hij onder andere verantwoordelijk voor het hoofdveld en het trainingscomplex van de Nijmeegse voetbalclub. ‘Het trainingscomplex van NEC bestaat uit twee natuurgrasvelden en drie kunstgrasvelden.

De natuurgrasvelden worden uitsluitend door het eerste elftal gebruikt’, vervolgt hij. ‘Omdat we natuurgrasvelden hadden, ben ik me meteen meer gaan verdiepen in natuurgras. Ik heb wat cursussen gevolgd en heb een opleiding gedaan om er zo veel mogelijk van te weten te komen.’ Inmiddels is hij uitgegroeid tot een expert op het gebied van fieldmanagement. Het onderhoudsteam van NEC is klein; er zijn twee vaste werknemers in dienst die fulltime met alle velden bezig zijn. Zelf verricht hij

niet veel operationeel werk, maar hij houdt continu een oogje in het zeil; elke dag is hij aanwezig op de club. ‘Natuurlijk niet altijd volle dagen, maar ik ben elke dag wel even op de club te vinden.’

Beperkt budget

De omvang van het onderhoudsteam hangt sterk samen met het beperkte budget dat bij NEC beschikbaar is. ‘Voor het hoofdveld hebben we

20.000 euro per jaar ter beschikking, een relatief klein budget. Dat geld besteden we aan gras, zaad, zand en externe partijen die ingehuurd moeten worden. Op het gebied van onderhoud doen we zo veel mogelijk zelf, maar dat is niet altijd mogelijk. We hebben bijvoorbeeld geen doorzaaimachine, dus als dat moet gebeuren, komt er een onder-aannemer.' Desondanks scoort het hoofdveld van het Goffertstadion jaarlijks hoog in de resultaten van spelersvakbond VVCS. 'We hebben al jaren een veld dat goed beoordeeld wordt, maar dat wordt wel steeds lastiger', geeft Van Benthum toe. Zo is de topklaag van het veld in het Goffertstadion al enige tijd aan vervanging toe; de huidige topklaag ligt er al vanaf 2004. Tot nog toe werd dat steeds uitgesteld, maar de planning is om de topklaag komende zomer eindelijk te vervangen. 'Het is moeilijk om een gezonde financiële planning te realiseren, vooral voor groot onderhoud of bijvoorbeeld het vervangen van die topklaag. Eigenlijk ben je alleen maar aan het overleven met het geld dat je hebt.'

'Met een klein budget moet je continu zien te overleven'

Niet tevreden

Door de financiële situatie in combinatie met de weersomstandigheden is Van Benthum eigenlijk niet tevreden over hoe de mat er momenteel bij ligt; er is te weinig wortel. Bij NEC groeit er bovendien geen gras in de winter. 'Grote clubs als Ajax en Feyenoord beschikken over SGL-groeilampen [lampen die de groei van gras stimuleren, red.]. Die hebben wij niet.' Van Benthum moet dus creatief te werk gaan om de eindjes aan elkaar te knopen. 'We proberen het hoofdveld zo min mogelijk te belasten, zodat we met weinig speelschade te maken hebben.' Het hoofdveld van NEC wordt daarom alleen door het eerste elftal bespeeld: slechts één keer per twee weken. Er wordt ook niet op getraind. 'Daar hebben we twee aparte natuurgrasvelden voor op het trainingscomplex.'

Het Goffertstadion wordt zo min mogelijk gebruikt voor evenementen. 'Maar soms ontkomen we er niet aan', vertelt Van Benthum. 'Na de laatste thuiswedstrijd wordt er nog weleens wat georganiseerd, en daar wil ik dan ook best rekening mee houden.' Afgelopen zomer

werden bijvoorbeeld de *Special Olympics* in het Goffertstadion georganiseerd, in samenwerking met de gemeente Nijmegen. 'Normaal ga ik één keer per zomer met de Fieldtopmaker over het veld, maar dat kon daardoor niet.' Toch ziet hij ook voordelen: 'We vangen het met andere middelen op. En gelukkig scheelt het financieel ook weer wat.'

Continu in dilemma

Een goed veld begint bij een goede basis, volgens Van Benthum. 'Zo lang het gras nog groeit, moet je een goede basis leggen, zodat je zo veel mogelijk wortel hebt. Er komen steeds betere rassen. Zelf maken wij gebruik van RPR en dat bevalt goed.' Verder is het van belang om mensen met expertise om advies te vragen, vindt hij. 'Als we wat diepgaander advies nodig hebben, ga ik vaak naar een specialist.' Ook heeft hij regelmatig contact met andere fieldmanagers uit de Eredivisie. 'We hebben een Whatsapp-groep waarmee we af en toe contact hebben.' Wat wordt daarin zoal besproken? 'Dat is niet zo spannend, hoor', lacht hij, terwijl hij zijn telefoon erbij pakt. 'Soms heb je advies nodig of vraag je waar anderen mee bemest hebben. Of je vraagt of een ander ook last heeft van bepaalde schimmels.'

Het is altijd weer een uitdaging om het veld gedurende het seizoen in topconditie te houden. 'We proberen de speelschade te beperken. Zelf werk ik met een vast schema; dat is onze basis. Daarnaast probeer ik zo veel mogelijk te anticiperen op bijvoorbeeld de weersomstandig-

heden. Waar nodig stuur ik bij met kleur en stikstof.' Bij het onderhoud sta je continu voor dilemma's, vertelt Van Benthum. 'Je maakt altijd een afweging tussen de cultuurtechnische en de sporttechnische waarden. Het is voor het gras beter om het niet te kort te maaien, terwijl spelers juist een strak veld willen. Als je te veel besproeit, krijg je luie wortels, maar als je te weinig sproeit, absorbeert het veld minder. En dat levert weer meer speelschade op. Je staat continu in tweestrijd en je moet uitzoeken wat het minst slecht is voor je veld.'

Politieagent

Spelers en trainers denken niet altijd mee over die dilemma's, vindt Van Benthum. 'Veldonderhoud is niet alleen maaien, maar heeft ook te maken met belasting. Spelers en trainers hebben niet altijd een idee hoeveel er nodig is om een goed veld te realiseren.' Van Benthum geeft daar zelf een voorbeeld bij. 'Met slecht weer gaan ze een rondootje doen met twintig mensen en ploegen ze het veld om. Twee dagen later zijn ze dat vergeten en vinden ze dat het veld er slecht uit ziet.' Het veld is voor spelers pas belangrijk als ze erop spelen. 'Het liefst zouden ze elke dag op het hoofdveld trainen. Een trainer zou moeten bedenken: als ik nu op het hoofdveld train, dan wordt het veld er niet beter op voor de wedstrijd, dus laat ik dat maar niet doen.' Van Benthum moet nu vaak zelf die rol van politieagent op zich nemen. 'Dat zou wel wat meer vanuit de spelers mogen komen, het koesteren van het veld', vindt hij. 'Ze zouden zich meer moeten verdiepen in de belasting van het veld en de vraag wanneer het bespeelbaar is. Zij denken alleen

Van Benthum in gesprek met groundsman Wim.

n a t i o n a l e Grasdag

“Hoe groen is uw sportveld?”

Green Deal 2020

over úw kansen en mogelijkheden

Youri Mulder

inspirerend optreden van Nederlands bekendste voetbalanalist

FC Utrecht

veldbezoek met Arno Harmsen en Jan Gijzen

Stem mee

in een interactief zaalprogramma

Stadion Galgenwaard • 1 februari 2017

Schrijf vandaag nog in op:

www.nationalegrasdag.nl

maar: als we een goede groundsman hebben, dan hebben we ook een goed veld.' Hij probeert bij spelers regelmatig te polsen hoe de mat erbij ligt. 'We proberen er altijd voor te zorgen dat de mat er zo goed mogelijk bij ligt.' Het publiek ziet dat ook, vertelt hij. 'Van hen hoor je vaak wel dat de mat er goed uitziet.'

Hybridemat de toekomst

Over kunstgras heeft Theo van Benthum een duidelijke mening. Hij is er niet op tegen, maar vindt dat BVO's op natuurgras moeten spelen. 'Spelers hebben een duidelijke voorkeur voor

natuurgras en ook het publiek vindt het een stuk mooier. Daar doe je het voor.' Spelen op kunstgras is anders, vindt Van Benthum. 'Voetbal op kunstgras is niet beter of slechter, maar wel anders. Het zit een beetje tussen zaalvoetbal en veldvoetbal in.' Toch begrijpt hij dat veel amateurclubs op kunstgras overstappen. 'Als een knollenveld het alternatief is, dan is kunstgras voor het spelletje natuurlijk beter. Maar BVO's die de middelen hebben om een goed natuurgrasveld te leveren, moeten dat ook gewoon doen.'

Het hoofdveld in het Goffertstadion

Theo van Benthum

'We proberen het veld zo min mogelijk te belasten, zodat we met weinig speelschade te maken hebben'

Kunstgras kan op de lange termijn weleens nadelig zijn voor het Nederlandse voetbal, denkt Van Benthum. 'Door over te stappen op kunstgras verlies je als Nederland de aansluiting met de Europese top. We leiden alleen maar kunstgrasvoetballers op. De jeugd past zich zo aan, dat is geen probleem. Maar ze moeten wel jaren op natuurgras spelen om bij de Europese top te komen. Als dat niet gebeurt, ga je die strijd verliezen.' Over hybridevelden is hij positiever, want die zouden volgens Van Benthum weleens de toekomst kunnen hebben. 'De hybridemat kan een uitkomst zijn. Ik heb het hybrideveld van Vitesse gezien en dat lag er fantastisch bij: weinig speelschade, de eigenschappen van natuurgras en het veld kan veel meer uren hebben. Je moet echter wel voorzichtig zijn met oordelen, want je kunt pas over een jaar of vijf echt uitspraken doen over hybridevelden. De velden moeten zich nog bewijzen.'

Na twintig jaar als stadionmanager zit Van Benthum nog altijd vol ambitie. 'Ik wil hier een ideale situatie creëren', vertelt hij. 'Ik zie nu dat we heel beperkt zijn met onze faciliteiten, de velden, maar bijvoorbeeld ook krachthonken. Ik wil een ideaalplaatje realiseren.' Het stadion moet geüpdatet worden, vindt hij. 'Uiteindelijk willen we weer een stadion krijgen dat van deze tijd is.'

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6346

Korrels op de korrel tijdens jubileumeditie congres

SBR-infill ook op Nationaal Sportvelden Congres het gesprek van de dag

Op donderdag 1 december organiseerde vakblad Fieldmanager voor de tiende keer het Nationaal Sportvelden Congres. Gesprek van de dag tijdens deze jubileumeditie was de discussie rondom SBR-infill. 's Avonds werd voor de zevende keer de Fieldmanager of the Year Award uitgereikt.

Dit jaar ging Gerard Verweijen, uitvoerder bij het Zevenaarse sportbedrijf Ataro, er met de eer vandoor.

Auteur: Nino Stuivenberg

 8 min. leestijd

ACTUEEL

Zee, een punt dat hij illustreerde met de uitspraak 'je zal maar bestuurder zijn'. Bestuurders krijgen namelijk veel op hun bordje, constateert Van der Zee. Hij riep dan ook op tot samenwerking, om het plezier in voetbal weer centraal te laten staan.

Discussieforum

Na de opening stond er een discussieforum over SBR-infill op het programma. Aan de hand van een drietal stellingen, waarbij bezoekers via hun telefoon hun stem konden uitbrengen, werd de discussie geleid door Huub Keijzers. Sprekers tijdens dit discussieforum waren Patrick Balemans (KNVB), Ben Demmer (gemeente Borne), Jacques van Gerven (voorzitter SV Valkenswaard) en Theo Ceelen (CSC Sport). Tijdens het forum legde Van Gerven onder meer uit waarom sv Valkenswaard – na eigen onderzoek – heeft besloten om niet langer gebruik te maken van kunstgras. De beweegreden: 'Het RIVM constateert dat er geen acuut gevaar is, wat impliceert dat ze de consequenties op de lange termijn niet kennen.' Van Gerven gaf daar ook een voorbeeld bij: 'Stel je voor dat je bij een zwembad komt en bij dat zwembad hangt een bordje waarop staat: dit zwembad levert geen acuut gezondheidsgevaar op. Duik je dan met je kinderen in het water, of wacht je even? Daaronder hangt nog een bordje: wij zijn de kankerverwekkende stoffen in dit zwembadwater nader aan het onderzoeken.' De gemeente Borne kiest er juist voor om het advies van het RIVM te volgen. Demmer, van die gemeente: 'Ook wij hebben eigen onderzoek laten doen, wat ik overigens elke vereniging zou willen zien doen. Bij ons concludeerde

de GGD dat de velden voldoen aan de veiligheidseisen, maar welke normen hanteer je? Je staat continu in tweestrijd, want welke norm is nu de juiste?' Balemans zei vooral naar de toekomst te willen kijken en benadrukte de resultaten af te wachten van het onderzoek van het RIVM, die medio december verwacht worden.

Het publiek stemde actief mee met de stellingen. Zo was 84% van de bezoekers het eens met de stelling dat 'het SBR-debacle heeft geleerd dat niemand in de sportsector de regie heeft'. Een punt dat ook Ceelen aanstipte: 'De ontwikkelingen rond SBR gaan zo snel, dat we er geen grip meer op hebben. We zijn de regie kwijt. We moeten op de korte termijn actie ondernemen.' Op de vraag van Keijzers wie die regie dan zou moeten oppakken, verwezen Ceelen en Van Gerven naar het RIVM en de KNVB, maar Balemans was het daar niet mee eens: hij vindt dat de hele branche hier samen aan moet werken. Balemans kreeg bijval van het merendeel van de bezoekers, want 65% van hen was het oneens met de stelling 'De bonden hebben de macht. Het wordt tijd dat ze die gebruiken!' Demmer vond overigens ook dat de KNVB te weinig had laten horen na de uitzending van Zembla, maar daar wilde Balemans niets van weten. Hij vond juist dat de KNVB goed gecommuniceerd had en verwees daarbij naar het dossier dat de bond heeft opgebouwd. Verder waren de bezoekers redelijk eensgezind wat betreft de stelling dat adviseurs en fabrikanten in de sportsector moeten leren denken in de belangen van de opdrachtgever: 75% stemde vóór. Demmer gaf daarbij wel

Het congres vond dit jaar plaats op de KNVB Campus in Zeist. Meer dan tweehonderd bezoekers wisten de weg naar deze nieuwe locatie te vinden. Het programma werd geopend in de plenaire zaal met een korte introductie van dagvoorzitter Huub Keijzers. Daarna trapte Jan Dirk van der Zee, directeur amateurvoetbal bij de KNVB, het lezingenprogramma af. Van der Zee ging tijdens zijn presentatie onder meer in op de hectische periode waarin de Nederlandse voetbalbond zich momenteel bevindt en op de vraag hoe men daar weer uit kan komen: de bond wil voetbal weer beter maken en wederom internationale allure opbouwen. Van der Zee stipte ook de problematiek rondom SBR-infill aan. Zijn vraag: krijgen we de maatschappelijke waarde van kunstgras ooit weer goed tussen de oren van ouders en bestuurders? Bestuurders hebben het sowieso al niet makkelijk, volgens Van der

aan dat er meer eenheid moet komen, want wie is nu precies de opdrachtgever: de gebruiker of de eigenaar? De gebruiker moet weer centraal komen te staan, vindt hij. Een punt dat Ceelen in zijn latere presentatie ook zou aanstippen. Ceelen constateerde verder dat momenteel de laagste prijs vaak nog de doorslag geeft bij de keuze voor een type veld. Zijn boodschap: 'Daar moeten we mee ophouden. We moeten weer naar prestatievelden.' Hij verwees daarbij naar een alternatieve manier van aanbesteden met strengere eisen, die in Den Haag al wordt toegepast. De opmerkingen van Ceelen werden door enkele bezoekers overigens met scepsis aan-gehoord. Zo gaf een van de bezoekers aan: 'Zo te zien is de grootste SBR-bouwer van Nederland in één keer van gedachten veranderd.' Een opmerking die haarfijn aantoont dat door Zembla het geloof in de sector is beschadigd en dat deze vertrouwensbreuk overbrugd zal moeten worden.

Kwaliteitsbesef

Aurelien Le Blan volgde de discussie vanaf de zijlijn en mocht na het forum een presentatie geven. Hij merkte daarbij terecht op dat Nederlanders erg direct zijn, wat volgens hem goed terug te zien was in de discussie. De Fransman was niet de enige die de SBR-discussie met argusogen bekeek; meer buitenlanders verbazen zich over de grote ophef in Nederland. Zo vertelde Nicolas de Geyter, Vlaming in dienst van Astrobot, dat een discussie van deze

omvang in België nooit zou kunnen plaatsvinden. Ook Dennis Andersen ziet in Denemarken en Noorwegen nog geen spoor van paniek omtrent SBR. Bij de presentatie van Le Blan kwam natuurgras voor het eerst pas echt ter sprake. Le Blan, CEO van Labosport, liet tijdens zijn lezing een meetinstrument zien waarmee de conditie van het veld tot in detail gemeten kan worden. Het systeem, Scoreplay, is al toegepast in onder meer Wembley en het Stade de France. Wie weet bereikt Scoreplay na deze presentatie ook de Nederlandse voetbalvelden.

Na de lezing van Le Blan stond er een primeur op het programma: de ondertekening van het convenant Duurzame Kwaliteit Sport. Het convenant, dat als doel heeft het kwaliteitsbesef in de sector een nieuwe impuls te geven, bevat zeven stellingen, waaronder deze: 'We moeten zo snel mogelijk ophouden met het hanteren van materiaaltechnische specificaties en ons baseren op sporttechnische eisen'. Die stelling zou later nog omstreden blijken te zijn. Dagvoorzitter Keijzers leidde het convenant in, waarna Frank van der Peet (voorzitter BSNC) en Patrick Balemans (KNVB) hun handtekening onder de overeenkomst zetten. Ook Ties Joosten (Kiwa Isa Sport) werd naar voren geroepen, maar hij was niet van plan om het convenant zonder slag of stoot te tekenen, wat tot applaus uit de zaal leidde. Nadat het punt veranderd was in: 'We moeten niet ophouden met het hanteren van

materiaaltechnische specificaties, maar ons wel primair baseren op sporttechnische eisen', zette Joosten alsnog zijn handtekening, waarna anderen zijn voorbeeld volgden. Gedurende de koffiepauze en lunch toonde het Nationaal Sportvelden Congres zich wederom een uitstekende gelegenheid om te netwerken. Het is een van de weinige momenten waarop de hele branche bij elkaar komt; daar werd door de bezoekers dan ook goed gebruik van gemaakt. De verschillende stands van hoofdrolspelers uit de markt vormden daarvoor een goed uitgangspunt.

Haagse methode

Na de lunchpauze werd het programma in twee delen gesplitst. Rabin Baldewsingh, wethouder Sport van de gemeente Den Haag, lichtte onder meer toe hoe Den Haag in 2021 de European Capital of Sport hoopt te worden: door te investeren in breedtesport. Met inspirerende quotes van Mandela en een vleugje humor wist hij de zaal naar zich toe te trekken. In zijn presentatie ging Baldewsingh ook in op de 'Haagse methode', de manier van aanbesteden die Ceelen eerder al aanstipte in zijn lezing. Den Haag hoeft zich momenteel geen zorgen te maken over de SBR-discussie: van de 41 velden in de gemeente zijn er slechts drie ingestrooid met SBR-infill. En dat is geen toeval, volgens Baldewsingh. 'Acht jaar geleden hebben wij gezien dat SBR voor ons niet de beste velden opleverde. We hebben toen bewust de keuze gemaakt om geen SBR meer te gebruiken. Daar zijn we momenteel natuurlijk heel blij mee.'

Kunstgras was een veel voorkomend onderwerp tijdens het Nationaal Sportvelden Congres en dat merkten ook de bezoekers. Jan van den Boom van Barenbrug: 'We mogen volgens mij best wat trotser zijn op ons natuurgras; dat zijn we nog te weinig, als Nederlanders.' Toch waren er ook tal van lezingen met natuurgras als uitgangspunt. Zo presenteerden Martijn Corstiaensen (Bras Fijnaart) en Jacco Meijerhof (Hofmeijer) het O2-natuurgrasconcept. Bij dit concept wordt in de top laag van een natuurgrasveld lava in plaats van zand gebruikt. Volgens de initiatiefnemers zorgt

Het congres was wederom een uitstekende mogelijkheid om te netwerken

dat onder andere voor een goede vlakheid, een goede grasbezetting en een lage CO2-footprint. Duurzaamheid was een thema dat regelmatig terugkwam op het congres, met name in de vorm van de Green Deal. Martin Keve (ministerie van Infrastructuur en Milieu) gaf er een presentatie over en William Boogaarts, Greenkeeper of the Year 2016, informeerde bezoekers over chemievrij beheer. Boogaarts wist zijn kennis van de golfbaan

moeiteloos te vertalen naar het voetbalveld, tot genoegen van de bezoekers. Ook hybridevelen kwamen tijdens het congres aan bod: Arno Harmsen (Grasmeesters) nam een presentatie voor zijn rekening over dat onderwerp. Harmsen gaf een overzicht van de typen die er beschikbaar zijn op de markt. Hij wilde de bezoekers graag een boodschap meegeven: besef dat er bij de aanschaf en het onderhoud van een hybrideveld meer komt kijken dan bij een 'gewoon' veld.

Nieuw schandaal?

Laura Jonker (KNVB) presenteerde op het congres de bevindingen van haar onderzoek over competitievervalsing van kunstgras in het betaald voetbal, die eerder al in vakblad Fieldmanager te

lezen waren. Jonker polste vooraf in de zaal wat de verwachting van de toehoorders, waarbij bleek dat nagenoeg iedereen dacht dat kunstgras niet voor competitievervalsing zou zorgen. Zij kregen gelijk: Jonker deed mee dat de invloed van kunstgras op resultaten in het betaald voetbal minimaal is. Jonker werd door bezoekers stevig aan de tand gevoeld over de resultaten van het onderzoek. Er ontstonden meteen ideeën voor vervolgonderzoek: heeft de opleiding van Nederlandse voetballers op kunstgras invloed op de internationale achterstand van het Nederlands elftal? Hoe zit het met slidings? En blessures? Jonker kon niet op alle vragen een sluitend antwoord geven, aangezien de meeste vragen buiten het bereik van haar onderzoek vielen. Een ander berucht thema omtrent kunstgras is kunstgrasrecycling. Dennis Andersen van het Deense Re-Match was aanwezig op het congres en vertelde over de activiteiten van zijn bedrijf, dat velden recyclet. Volgens Andersen moet er actie ondernomen worden, voordat er een milieuprobleem ontstaat. De Nederlandse markt is voor Re-Match door de regelgeving nog ver weg, maar internationale uitbreiding naar Duitsland zit er snel aan te komen.

Het Oranjeplein was het toneel van de afsluitende borrel, waarna de bezoekers tevreden huiswaarts gingen. Vervolgens druppelden de avondgasten binnen en stond het avondprogramma op de planning, met de uitreiking van de Fieldmanager of the Year Award als hoogtepunt. Nadat alle gasten een tafel gevonden hadden, werd de avond afgetrapt met een lezing van Ben Demmer en Jan Willem Boon, die daarbij enkele voorspellingen deden voor de komende vijf jaar. Hun boodschap: stap niet zomaar over op kunstgras, bezint eer ge begint! Na de lezing ging dagvoorzitter Keijzers over op de uitreiking van de FotY Award. De sponsors werden bedankt, en aftredend juryleden Gerrit de Koe en Ernst Bos werden bedankt voor bewezen diensten. Daarna kon de uitreiking écht beginnen. Alle genomineerden werden een voor een geïntroduceerd in een korte video, waarna het individuele juryrapport voorgelezen werd. Onder luid tromgeroffel werd vervolgens door juryvoorzitter Bernard van den Bosch de winnaar bekendgemaakt: Gerard Verweijen! Na een spannende avond werd Verweijen verkozen tot Fieldmanager of the Year boven Jan de Vries, Arie Crezee en Evert Bussink.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6347

Verweijen over nieuwe ambassadeursrol: 'Ja, ik wil'

Gerard Verweijen verkozen tot Fieldmanager of the Year 2017

De winnaar van de Fieldmanager of the Year Award 2017 is bekend: Gerard Verweijen. Verweijen werd door de jury gekozen uit de groep genomineerden die verder bestond uit Arie Crezee, Evert Bussink en Jan de Vries, die door juryvoorzitter Bernard van den Bosch stuk voor stuk als 'kanjers' werden omschreven.

Auteur: Nino Stuivenberg

De jury had het dit jaar niet makkelijk, geeft Van den Bosch, zelf in 2010 de eerste Fieldmanager of the Year, eerlijk toe. Van den Bosch werd bij zijn beoordeling bijgestaan door zijn collega's Aad van Wijk, Jacco Meijerhof, Co Vos, Sjaak Groen en aftredend jurylid Gerrit de Koe. Verweijen bleek uiteindelijk de beste van de vier genomineerden, al is daar lang over gesproken. Hij kreeg de schaal uitgereikt tijdens het avondprogramma van het Nationaal Sportvelden Congres op 1 december.

Jongeren: meld je aan

Van den Bosch was zeer te spreken over de genomineerden van dit jaar. 'We hebben vier genomineerden die trots mogen zijn dat ze het tot de laatste vier geschopt hebben; het zijn allemaal kanjers.' Alle fieldmanagers werden op basis van zes criteria langs de meetlat gelegd: innovatie, communicatie, public relations, beleid, organisatie en vakmatigheid. Die criteria bezorgden de juryleden nog wel eens kopzorgen, geeft Van den Bosch toe. 'Je hebt natuurlijk allerlei verschillende fieldmanagers: bij

BVO's, aannemers, gemeenten en adviesbureaus. Al die fieldmanagers onderwerp je aan dezelfde criteria, terwijl dat heel lastig is met die verschillende achtergronden.' Om daar rekening mee te houden, heeft vakblad Fieldmanager begin dit jaar de criteria nog eens geëvalueerd door middel van een lezersonderzoek. Het resultaat van die evaluatie is dat de zes criteria verschillend gewogen worden (zie kader). Een andere constatering van de jury is dat er minder deelnemers waren dan vorig jaar, en vooral

dat er weinig jongeren meedoen. 'Er waren minder aanmeldingen, al ging dat gelukkig niet ten koste van het niveau. Wel zien we weinig jongeren. Er zijn wel jongeren actief in het vak, maar zij doen het werk vaak pas drie à vier jaar en melden zich daarom niet aan voor zo'n competitie. Ik zou hen zeker aanraden om het gewoon te proberen.' Om meer interesse bij jongeren te wekken, hoopt Van den Bosch dat de nieuwe Fieldmanager of the Year zijn vak breed zal uitdragen. 'Als je deze titel wint, ben je een vertegenwoordiger van de hele groep. We verwachten dan wel wat *exposure*.'

Vol lof

Verweijen wordt in het rapport omschreven als een fieldmanager die zijn vak 'over de volle breedte beheerst'. Het juryrapport: 'Verweijen is iemand die enthousiast en kundig over zijn vaak praat. Hij heeft zijn inhoudelijke kennis uitgebreid door het behalen van het diploma Expert Natuurgras, en heeft ook aandacht voor innovatie: hij gebruikt nu op vier sportcomplexen een robotmaaier.' Ook de overgang van de gemeente naar het verzelfstandigde Ataro komt aan bod. Die stap heeft Verweijen 'sterk gemotiveerd', luidt het juryrapport. 'Verweijen is bevlogen om de tak buitendienst verder uit te bouwen met moderne technieken. Bovendien ondersteunt hij de sector door bij te dragen aan de cursussen van IPC Groene Ruimte. Hij verkoopt het vak ook door bij AOC Oost leerkrachten en leerlingen te wijzen op de mogelijkheden en de aantrekkelijkheid van een baan in het groen.'

De kersverse Fieldmanager of the Year was na afloop 'heel blij' met zijn nieuwe titel: 'Dit is natuurlijk geweldig. Ik had het eerlijk gezegd niet verwacht. Het niveau van de vier genomineerden

WELKE CRITERIA HANTEERT DE JURY?

VAKMATIG

28,33 PROCENT

- Heeft kennis van de voor hem of haar relevante aspecten van het vak.
- Dit houdt onder andere in: kennis van bodem, gras en grasgroei, maar ook van kunstgras, gebruik van machines en cultuurtechniek en (indien relevant) aanbestedingsprocedures.
- Is in staat deze kennis te vertalen naar concrete toepassingen.

ORGANISATIE

17,92 PROCENT

- Is in staat zijn werk te organiseren, al dan niet in samenwerking met collega's en/of ondergeschikten.
- Is een voorbeeld voor collega's en ondergeschikten.
- Kan goed samenwerken met collega's en ondergeschikten.
- Is in staat zijn verantwoordelijkheid binnen de organisatie goed in te vullen.

BELEID

11,67 PROCENT

- Is in staat doelstellingen van de organisatie waar hij of zij werkzaam is te vertalen naar de dagelijkse praktijk en andersom. Heeft daarbij oog voor de gebruiker.
- Is in staat om beschikbare budgetten goed te benutten en houdt zich daaraan.

PUBLIC RELATIONS

9,58 procent

- Werkt op een constructieve manier mee aan een beter begrip voor het vak.

COMMUNICATIE

14,58 PROCENT

- Is in staat op een klantvriendelijke manier met zijn klanten om te gaan en hun belangen te verdedigen, of dat nu verenigingen, gemeentes of aannemers zijn.

INNOVATIE

17,92 PROCENT

- Ontwikkelt nieuwe machines en technieken of aanpassingen daaraan.
- Is in staat nieuwe technieken en nieuwe kennis actief toe passen in de dagelijkse praktijk.
- Heeft oog voor rol van ICT.
- Is actief op het gebied van kennisverwerving (cursussen, vakbladen, beurzen, bezoeken buitenland en collega's etc.)

TOTAAL

100 PROCENT

is hoog, en uiteindelijk beslist de jury, dus je weet niet goed wat je moet verwachten.' De eerste keer dat Verweijen bij de pre-genomineerden zat, was het dus meteen raak. De titel betekent dat

Verweijen zich het komende jaar Fieldmanager of the Year mag noemen. Hoe is hij van plan om die titel uit te dragen? 'Bijvoorbeeld door anderen uit te nodigen om eens bij mij langs te komen. Verder hoop ik jongeren te inspireren om het vak in te gaan. Dat doe ik nu ook al, door samenwerking met IPC Groene Ruimte en AOC Oost. Ik heb er in ieder geval een baantje bij, het komende jaar.' Verweijen kreeg de schaal en een schild uitgereikt door Hein van Iersel (hoofd-redacteur Fieldmanager), die zijn verwachtingen uitsprak over de winnaar: iemand die een ambassadeur voor zijn vak is. Dagvoorzitter Huub Keijzers merkte daarbij op dat Verweijen als het ware een huwelijk aangaat met het winnen van de prijs, waarna Verweijen de legendarische woorden 'Ja, ik wil' uitsprak.

V.l.n.r. Evert Bussink, Gerard Verweijen, Jan de Vries en Arie Crézee.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6348

Perfect Pitches

Vakblad Fieldmanager laat in deze rubriek de meest bijzondere projecten van de afgelopen periode zien

Ook in deze uitgave van Fieldmanager staat weer een forse opsomming van Perfect Pitches. Acht keer per jaar een verslag van de meest

bijzondere projecten op gebied van sport. Uw project ook op deze projectenparade? Stuur een mail naar project@nwst.nl en u wij zenden u alle info.

REALISATIE BOOTCAMPVELD

Een actieve leefstijl is nodig om geestelijk en fysiek gezond te blijven. De bedrijven Nature's Pride en Royal Boskalis Westminster N.V. geven beide het goede voorbeeld op. Ze legden beide een grote sportvoorziening aan, waar de werknemers van deze bedrijven voor, tijdens of na het werk kunnen komen sporten. Nature's Pride koos voor een bootcampveld met hardloopbaan rondom en Boskalis voor een groot multifunctioneel sportveld waarbij het bedrijfslogo in het kunstgras is verwerkt. De faciliteiten werden aangelegd door Yalp en VarioGrass. Bootcamp is momenteel een zeer populaire sport, waarbij met het eigen lichaamsgewicht getraind wordt met behulp van minimale apparatuur. Sporten wordt op die manier toegankelijk voor iedereen.

Opdrachtgever: Royal Boskalis Westminster N.V. & Nature's Pride

Architect: Yalp

Contactpersoon architect: Ruben Hartmann

Contactgegevens architect: 0547 289 410 / ruben.hartmann@yalp.nl

Aannemer: Vario Grass

Contactpersoon aannemer: Jasper Eppingbroek

Contactgegevens aannemer: 06-10018416 / j.eppingbroek@variograss.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6349

VERWIJDEREN INFILL TEN BEHOEVE VAN RENOVATIE IN SINT TRUIDEN

Het hoofdveld van Sint Truiden (Bel) in stadion Stayen was aan vervanging toe. Om dit mogelijk te maken, heeft Intergrass de infill uit de mat gehaald, waarna de mat kon worden opgerold. Nadat al het kunstgras verwijderd is, heeft Intergrass ook in samenwerking met Domo de aanleg van het nieuwe voetbalveld verzorgd. Daarmee is de Belgische Jupero League bespeler een unieke club in de Belgische voetbalwereld, want het is de enige betaald voetbalorganisatie die al haar thuiswedstrijden op kunstgras speelt. Dat past ook goed bij dit bijzondere voetbalstadion, want dit stadion kent verder onder meer een restaurant en u kunt de wedstrijden van STVV zelfs vanuit een hotelkamer boven de tribune bekijken.

Opdrachtgever: Domo Sports

Aannemer: Intergrass

Contactpersoon aannemer: dhr. Korterink

Contactgegevens aannemer: 0522-463250

INSTALLATIE LED VERLICHTING VOOR EK SKEELER

Het Europees Kampioenschap Skeeleren vond deze zomer plaats in Heerde. AAA-LUX partner Van Gelder plaatste twee lichtmasten op het binnenterrein van de baan. De skeelers profiteerden zo van optimaal licht terwijl toeschouwers op de tribune, en thuis voor de TV, alle verrichtingen nauwkeurig konden volgen. Aan het EK Skeeleren namen ruim 260 deelnemers uit 18 landen deel. Het toernooi vond plaats op de skeelerbaan in Heerde en AAA-LUX partner Van Gelder uit het nabijgelegen Hattem had de opdracht gekregen er voor te zorgen dat de deelnemers letterlijk en figuurlijk in het licht werden gezet. Van Gelder plaatste 2 masten op het midden terrein met elk 5 AAA-LUX LED armaturen. Voor de armaturen was gekozen uit een combinatie van WS200 en WS250 armaturen.

Opdrachtgever: Skeelerclub Oost Veluwe

Aannemer: Van Gelder

Contactpersoon aannemer: Herman van Ommen, 0525 659888

Leverancier: AAA-LUX

Contactpersoon leverancier: Michel van Dooren,
michel.vandooren@ledexpert.nl

RENOVATIE STADIONVELD DE KUIP

Renovatie van het stadionveld na afloop van de competitie 2015-2016 en het evenementenseizoen waaronder Monster Jam. Opnemen en afvoeren van de oude grasmat in De Kuip, prepareren van de onderbouw en de aanleg van de nieuwe grasmat voor seizoen 2016-2017. In de zomerstop van 2016 zijn tevens de natuurgras trainingsvelden van de selectie van SC Feyenoord en het hoofdveld op trainingscomplex Varkenoord afgereesd, aangevuld en opnieuw ingezaaid. In oktober 2016 is het kunstgras trainingsveld van SC Feyenoord gerenoveerd waarbij de oude top laag is opgenomen en afgevoerd en is een nieuwe kunstgras top laag aangebracht voorzien van de FieldTurf Core vezeltechniek.

Aanneemsom: € 325.000

Opdrachtgever: Stadion Feijenoord NV en Feyenoord AV Rotterdam

Contactpersoon opdrachtgever: de heren R. Salomons en E. Beltman namens Stadion Feijenoord NV en mevrouw P. Calicher namens Feyenoord AV

Aannemer: FieldTurf Benelux BV

Contactpersoon aannemer: de heer A.J. Knottnerus

Contactgegevens aannemer: www.fieldturbbenelux.com

INSTALLATIE LED VERLICHTING VOOR TENNISVERENIGING MARKANT

TV Markant uit Breda wilde haar verantwoordelijkheid nemen door voor haar tennisbanen te kiezen voor duurzame Led-verlichting. De banen liggen echter aan de rand van een woonwijk en veel bewoners waren bang voor extra lichthinder. Optivision Led-verlichting van Philips scoort goed op lichthinderreductie en dit is prettiger voor de bewoners. Met de keuze voor Optivision Led-sportveldverlichting profiteert TV Markant namelijk niet alleen van minder lichthinder. De lampen hoeven ook niet meer op te warmen, waardoor het licht nu alleen brandt als er gespeeld wordt. Hierdoor gaat de verlichting langer mee en zijn de energie- en onderhoudskosten lager. Ook is de verlichting flexibel in te zetten en zijn de spots te dimmen.

Opdrachtgever: Tennisvereniging Markant

Plaats: Breda

Adviseur sportverlichting: Komatic/Sportinlight

Accommodatieadvies: KNLTB

PROJECTEN

KWALITEITSBEHEERSING SPORTVELDEN GEMEENTE ARNHEM

Vanaf januari 2017 wordt het Sportbedrijf Arnhem verzelfstandigd. Om vanuit de aankomende regierol de kwaliteit van de sportaccommodaties te waarborgen heeft KYBYS in opdracht van het gemeentelijk sportbedrijf een maatwerk kwaliteitsborgingsysteem ontwikkeld waarin het beoogd kwaliteitsniveau van de gemeente is vastgelegd. Vooruitlopend op deze aankomende verzelfstandiging wordt vanaf 2013 invulling gegeven aan het kwaliteitssysteem middels jaarlijkse kwaliteitsbeoordelingen van de 67 sportvelden.

Aanneemsom: € 75.000,-

Opdrachtgever: Sportbedrijf Arnhem

Contactpersoon opdrachtgever: C. van der Kraan

Contactgegevens opdrachtgever: info@sportinarnhem.nl 026 - 377 5757

Adviseur: KYBYS

Contactpersoon adviseur: Bart Bongers

Contactgegevens adviseur: bart.bongers@kybys.nl, 0411 - 678 055

ETG AMSTERDAM AIRDOME IJBURG

De Amsterdam Airdome is een nieuw type airdome dat oplossing biedt aan de geïntensiverde sportvraag gedurende de wintermaanden. In dit geval voor HC Athena en HC IJburg als ook de aan de schoolsport van het IJburg College. De Airdome is een flexibele structuur die in twee weken is opgezet en speelklaar gemaakt. De dubbele membraamconstructie verzekert lagere brandstofkosten, een betere isolatie en een zo laag mogelijke gevoeligheid tegen vandalisme.

Aanneemsom: ca. € 65.000 huur per jaar

Opdrachtgever: Gemeente Amsterdam

Contactpersoon opdrachtgever: Jillard Keizer

Contactgegevens opdrachtgever: 06 14319227

Architect: DUOL

Contactpersoon architect: Grega Valenticic

Contactgegevens architect: 06 83571015

Aannemer: European Turf Group BV

Contactpersoon aannemer: Arnoud Fiolet

Contactgegevens aannemer: 06 83571015

INFILL RENOVATIE TENNISBAAN JAMIOULX

Bij de tennisvereniging in Jamioulx (dichtbij Charleroi) heeft Intergrass de infill van een tennisbaan gerenoveerd. Het oude zand is er met onze machines bijna grotendeels uit gehaald en opgevangen in big bags. Doordat het een indoor tennisbaan is, was de oude infill droog, waardoor het makkelijker was om het te verwijderen. De mat is daarna van nieuw zand voorzien. Door deze infillrenovatie voldoet de tennisbaan weer aan alle sporttechnische eigenschappen. Deze oplossing was voor deze tennisvereniging ideaal, want hierdoor konden ze de kosten van een gehele renovatie uitsparen.

Opdrachtgever: Domo Sports

Aannemer: Intergrass

Contactpersoon aannemer: dhr. Korterink

Contactgegevens aannemer: 0522 463250

INSTALLATIE LED VERLICHTING VOOR TENNISPARK SKINLO

AAA-LUX partner Strago heeft de 12 tennisbanen van Tennispark Skinlo in Schijndel eerder dit jaar van AAA-LUX Led armaturen voorzien. De zes kooien van 2 banen elk worden nu verlicht met 24 AAA-LUX WS-100 armaturen. Dankzij de installatie van de AAA-LUX Led armaturen bespaart de vereniging nu zo'n EUR 3.000 per jaar aan energiekosten.

Opdrachtgever: Tennispark Skinlo

Aannemer: Strago

Contactpersoon aannemer: Jan van Leeuwen

Contactgegevens aannemer: 0183 632955

Leverancier: AAA-LUX

Contactpersoon leverancier: Michel van Dooren

Contactgegevens leverancier: michel.vandooren@ledexpert.nl

AUTOMATISCHE BEREGENING VOOR ZES SPORTPARKEN IN WIJCHEN

De door de Gemeente Wijchen uitgeschreven aanbestedings-procedure "Automatische Beregening Sportvelden" is toegewezen aan Aquaco. De aanbestedingsprocedure omvat de automatische beregening van zes sportparken in de Gemeente Wijchen: vv AWC Wijchen, vv Alverna Wijchen, vv UHC Hernen, vv Niftrik, vv Diosa Balgoy en vv Batavia Batenburg. De aanleg van de beregenings-installaties is inmiddels in de afrondende fase.

Opdrachtgever: Gemeente Wijchen

Contactpersoon opdrachtgever: Twan Evers, t.evers@wijchen.nl

Leverancier: Aquaco

Contactpersoon leverancier: Denise Peter, d.peters@aquaco.nl

AUTOMATISCHE BEREGENINGS-INSTALLATIE VOOR TWEE WATER-HOCKEYVELDEN IN ZEIST

Elk veld is voorzien van acht sproeiers op standpijp van het type Perrot P2S en elke sproeier heeft een bijbehorende Perrot afsluiter. Als watervoorziening is gekozen voor een bron met onderwaterpomp. De aansturing van de beregeningsinstallatie gebeurt met twee beregeningsautomaten van het type Weathermatic SL 1600, voor elk veld een eigen automaat. Elke beregeningsautomaat is gekoppeld aan het Smartlink systeem waarmee 24/7 de automaat geprogrammeerd en/of uitgelezen kan worden, zowel op locatie bij de club als daarbuiten. Nabij elk veld zijn ook sleutel-schakelaars op paal geplaatst waarmee de beregening in werking kan worden gesteld.

Opdrachtgever: SV Phoenix Zeist

Contactpersoon opdrachtgever: Dhr. B. Mulder Dhr. G. Zandbergen,
tel: 030-692 248

Aannemer: Fa. Agterberg

Contactpersoon aannemer: Dhr. F. Agterberg, tel: 030-2201582

RENOVATIE BUITENSPOORTACCOMMODATIE KWIII KAZERNE IN APELDOORN

In opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf heeft Sallandse United de buitensportaccommodatie op de Koning Willem III kazerne in Apeldoorn compleet gerenoveerd. De verouderde nationale hindernisbaan is vervangen door een nieuwe internationale hindernisbaan met aanvullende sportvoorzieningen waaronder een 20 meter hoge klimtoren voorzien van klimwanden, diverse touw kliminstallaties, kunstgras Multisportvelden en een beachvolleybalveld. De internationale hindernisbaan heeft een lengte van 500 meter en bestaat uit 20 uiteenlopende hindernissen, waarmee een grote variatie aan sporttechnieken beoefend kan worden. Rondom de hindernisbaan zijn twee kunstgrasvelden aangelegd en gecertificeerd voor multifunctioneel sportgebruik (voetbal / tennis / handbal / volleybal) die voldoen aan de sporttechnische NOC-NSF norm voor universele buitensport. Als toplaag is een semi sanded kunstgrassysteem toegepast. Met een korte vezellengte en hoog aantal steken is de kunstgrasmat zeer dicht, slijtvast en van hoge kwaliteit. Dit systeem is uniek in Nederland om het (nog) niet veel voorkomt.

Aanneemsom: € 1.739.000,=

Opdrachtgever: Rijksvastgoedbedrijf

Aannemer: Sallandse United BV

XL Pro: non-infill-kunstgras van Nederlandse bodem

Condor Grass is klaar voor introductie op de Nederlandse kunstgrasmarkt

Nu het instrooien van kunstgrasvelden met SBR-infill onder druk staat, komen er voor de markt alternatieven in beeld. Een daarvan is het aanleggen van een non-infill-veld. Condor Grass produceert op Nederlandse bodem al sinds 2007 de XL Pro-mat, die inmiddels in verschillende West-Europese landen is aangelegd. Liggen er ook op de Nederlandse markt kansen in het verschiet?

Condor Grass werkt voor het verkopen van XL Pro samen met het Zwitserse XL Turf. Hoewel het Nederlandse bedrijf de mogelijkheid heeft om de velden rechtstreeks te verkopen, is er bewust gekozen voor samenwerking met deze partij. XL Turf is erin geslaagd een succesvol systeem te ontwerpen dat Condor Grass vervolgens met speciale productietechnieken vervaardigt. Inmiddels zijn er al meer dan 65 velden aangelegd in Frankrijk, Zwitserland, Duitsland en Luxemburg.

Optimaal comfort

Infill-materiaal in een kunstgrasveld heeft een grote en vaak positieve impact op de veiligheid en het speelcomfort. Maar – los van de actuele SBR-discussie – infill geeft vaak ook zorgen en irritatie bij spelers, omwonenden en fieldmanagers. Korrels die verdwijnen in kleding, atmosfeer of

omgeving, of geuremissie bij hogere temperaturen en bijkomende kosten vanwege het onderhouden en aanvullen. Een logische oplossing daarvoor is een infill-vrij systeem. Bij het XL Pro-systeem wordt geen gebruik gemaakt van zand en infill.

Een EPP-onderlaag zorgt voor een optimale shockabsorptie. De bovenlaag bestaat uit een kunstgrastapijt dat voorzien is van miljoenen filamenten per vierkante meter. In de mat zorgt een gekrulde knit-de-knit-vezel voor stabilisatie, ondersteuning en shockabsorptie. Een flexibel en slidingvriendelijk monofilament verzekert een natuurlijke balrol en optimale bespeelbaarheid. De onderkant van het tapijt wordt versterkt met glasvezel, zodat het systeem zonder het gewicht van zand en infill toch stabiel geïnstalleerd kan worden.

Eenvoudig in onderhoud

Voor XL Pro gelden er geen bijkomende materiaal-kosten gedurende de levenscyclus. XL Pro heeft geen waterontharder of andere reinigingsmiddelen nodig. Bij ingevulde systemen verdwijnt granulaat rondom het veld, in de atmosfeer, in de kleedkamers of in de kleding van de spelers: granulaat dat vervolgens weer aangevuld moet worden op het veld. Bij XL Pro is dat niet nodig. De mat heeft ook geen terugkerende kosten voor het opkloppen van vastgekleefd granulaat en dieptereiniging. De levensduur van een XL Pro-veld is gelijk aan die van een ingestrooid kunstgrasveld: acht tot tien jaar.

Bij onge vulde kunstgrassystemen ligt de aanschafwaarde weliswaar hoger dan bij ingestrooide systemen vanwege de complexere systeemconstructie, maar dit verschil kan gedurende de levenscyclus worden terugverdiend. XL Turf schat dat onderhoudskosten van een XL Pro-kunstgrasveld tussen de 6.000 en 10.000 euro per jaar lager liggen. Aan het eind van de levenscyclus is het gewicht van het uiteindelijk af te voeren XL Pro-systeem minimaal 50 procent lager dan dat van een ingevuld systeem. Door de gescheiden systeemopbouw ontstaat geen vermenging van het materiaal. Hierdoor zijn de verwijderingskosten lager dan bij een ingevuld systeem.

Per vierkante meter worden vier keer zo veel vezels aangebracht als bij een veld mét infill

Sportvloerenlijst?

Tot op heden zijn er geen volledig onge vulde systemen goedgekeurd volgens de FIFA-normeringen, wat wel vereist is om op de Nederlandse Sportvloerenlijst geplaatst te kunnen worden en voor officiële competitiewedstrijden.

In het buitenland wordt er wél volop competitie gespeeld op de XL Pro-velden: de non-infill-systemen voldoen namelijk aan criteria zoals DIN 18035-7 en EN 15330-1. Hein Heerink van Condor Grass: 'Nederland kent een echte aanbestedingsmarkt, waarbij de laagste prijs tot nog toe vaak leidend was. Daar komt bij: onbekend maakt onbemind. Non-infill is relatief onbekend in Nederland. Wij proberen daarom meer ruchtbaarheid te geven aan de voordelen van onge vulde systemen. Niet alleen voor grote velden; ook voor de aanleg van kleinere trapveldjes kan XL-Pro wel degelijk interessant zijn.'

Volgens Heerink moet de markt daarbij verder kijken dan de looks. 'Wij maken bij Condor Grass miljoenen vierkante meter kunstgras tapijt voor landscape-toepassingen: constructies die vaak nauwelijks nog te onderscheiden zijn van natuurgras. Een onge vuld sportsysteem hoeft echter niet sexy te zijn; het moet goed bespeelbaar en duurzaam zijn. Het is belangrijk dat een mat valide en

robuust is. XL Pro heeft zich al bewezen in de rest van Europa, met als resultaat de langste referentielijst ter wereld op het gebied van onge vulde systemen.' Condor Grass bereidt zich momenteel voor op een lancering in Nederland. 'In ons eigen testlab voeren we momenteel testen uit met een nieuwe techniek, waardoor we hopelijk als eerste in aanmerking komen voor een FIFA-normering en voor de Nederlandse Sportvloerenlijst.' Mocht het zover komen, dan zal Nootenboom Sport ingeschakeld

**'Het product hoeft
niet sexy te zijn;
het moet duurzaam zijn'**

worden voor de aanleg van de velden. Heerink: 'Installatie van onge vulde velden vergt meer kennis en kunde. Daarom kiezen wij graag voor een ervaren installateur.'

**CONDOR
GRASS**

Nootenboom Sport bv
Aanleg en onderhoud van sportaccommodaties

Be social

Scan of ga naar:

<http://www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6372>

SBR lijkt passé wat zijn de alternatieven

Genoeg keuze om SBR te vervangen

Sportveldenbouwers roemen nog altijd de karakteristieken en kwaliteit van SBR-granulaat, maar onder druk van de publieke opinie moeten gemeenten nu nadenken over alternatieve instrooigranulaten. Wat zijn die alternatieven en waarom zouden we ze in overweging moeten nemen?

Auteur: Guy Oldenkotte

7 min. leestijd

Of uw bureau of brievenbus overspoeld is met kerstkaarten en eindejaarsgeschenken of niet, tegen de tijd dat u deze editie van Fieldmanager leest, is de belangrijkste vraag van het jaar al beantwoord. Is SBR-granulaat in kunstgrasvoetbalvelden nu wel of niet veilig? De algehele verwachting is dat het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) zal concluderen dat SBR voldoet aan alle eisen, om die stelling medio februari in zijn eindrapportage verder te onderbouwen. Slechts een verbod van de Europese Unie in het kader van de strenge eisen van de Reach-norm zou de toepassing van SBR-granulaat dan nog kunnen verhinderen. Die Reach-norm staat momenteel ter discussie. Maar hoe we het ook wenden of keren, de tijd dat u ongestoord SBR kon toepassen in uw kunstgrasvoetbalveld is voorbij. Gemeenten zullen gedwongen worden om na te denken over alternatieve granulaten.

Paul van Berkel

Gosewin Bos

De kurk is uit de fles

In het hoofdredactioneel commentaar van de vorige editie merkte hoofdredacteur Hein van Iersel op dat 'de geest uit de fles' is wat betreft SBR. 'Nog geen duizend RIVM-onderzoeken krijgen hem weer terug erin.' Dat klopt, niet in de laatste plaats omdat de stop van die fles nu wordt aangeboden als een alternatief voor SBR. 'Kurk is het meest voor de hand liggende alternatief, omdat het dezelfde laagdikte heeft als SBR-granulaat', zei Theo Ceelen van CSC Sport daarover. Met andere woorden: vervang het SBR-granulaat in uw bestaande veld door een laag kurk van dezelfde afmetingen, en u zou theoretisch gezien gewoon kunnen doorspelen. Dat enthousiasme wordt echter niet door iedereen gedeeld. 'Er is nog geen langetermijnervaring met kurk', zegt Rob Heusinkveld van Fieldturf Benelux. 'We zien dat degeneratie plaatsvindt en dat het sneller slijt. Bovendien bevat ook kurk stoffen die

Rob Oude Luttikhuis

Rob Heusinkveld

ACHTERGROND

Kurk is het meest voor de hand liggende alternatief

we liever niet hebben.' Heusinkveld doelt daarmee op chloor. Wil Ditzel van Global Sports Europe en Gosewin Bos van Antea Group merken echter op dat de kwaliteit van kurk sterk kan verschillen. 'Een kurkeik heeft een jaar of tien nodig om te groeien', stelt Bos. 'Als het in een kunstgrasvoetbalveld wordt toegepast, adviseer ik om de kwaliteit na een paar jaar opnieuw te beoordelen. Zo weet men zeker dat het veld nog voldoet.' Wil Ditzel stelt dat veel afhangt van het deel van de boom waaruit het kurk voor kunstgrasvoetbalvelden wordt gewonnen. 'Kurk uit de kern van de kurkboom is fijn en consistent, terwijl het kurk langs de buitenkant van de boom meer weg heeft van hout.' Paul van Berkel van Van Kessel Sport en Cultuurtechniek, een onderdeel van Volker wessels, benadrukt dat niet te lichtvaardig moet worden omgegaan met de selectie van het deel van de boom waaruit het kurk komt. 'Voor een lange levensduur heb je hard kurk nodig, omdat het minder slijt. Kurk heeft ook als voordeel dat het niet ruikt en is veel koeler om op te spelen. Maar het is licht van gewicht; het risico bestaat dat het bij extreme neerslag gaat opdrijven.' Dat aan het meest voor de hand liggende alternatief ook nadelen kleven, zou een reden moeten zijn om de eisen voor granulaat beter te formuleren, stelt Rob Heusinkveld. 'Er is geen eenduidig idee over de eisen waaraan granulaat nu eigenlijk moet voldoen met betrekking tot de gezondheid en slijtage. Dat maakt het lastig om over alternatieven na te denken.'

Afkoelen met kokos

Voor gemeenten en clubs die overwegen een nieuw kunstgrasvoetbalveld aan te schaffen, is het momenteel lastig het hoofd koel te houden. De Sportvloerenlijst bevat ruim 700 constructies en vanaf januari gelden er nieuwe FIFA-kwaliteitsnormen. Welke systemen komen er door de test en bieden een garantie voor de toekomst? Wil Ditzel ziet een gouden toekomst voor natuurlijke, 100% biologische instrooigranulaten en verwacht een opleving van zijn Geofill. 'SBR is al negen jaar verboden in Italië en Geofill

Why fear the game?

Houdt uw gras in perfecte conditie met SeaMax

INNOVATIEVE,
DUURZAME FORMULE

SeaMax

De perfecte grasmat begint met een eenvoudige beslissing

Sportsmaster WSF SeaMax is een hoogwaardig zeewierextract dat voor een verbeterde blad- en wortelopname van voedingsstoffen zorgt. SeaMax is ideaal voor het gebruik op greens, tees, fairways, maar zeker ook op sportvelden!

- Duurzaam geogst zeewier uit hernieuwbare bronnen.
- Ontworpen, ontwikkeld en getest om gras kwaliteit, kleur en wortelgroei te verbeteren.

www.icl-sf.nl

ICL
Where needs take us

Er is geen eenduidig idee over de eisen waaraan granulaat nu eigenlijk moet voldoen met betrekking tot de gezondheid en slijtage

is daar de afgelopen jaren een goed alternatief gebleken.' Geofill is een combinatie van kurk met kokosvezels. 'Sinds begin 2016 hebben wij al zeventien systemen met verschillende granulaten getest volgens het nieuwe FIFA-protocol. Al die systemen zijn glansrijk door de tests gekomen.' Onder die systemen bevinden zich ook kunstgrasvoetbalvelden, waarvoor het Geofill speciaal is aangepast aan het Noord-Europese klimaat. 'De combinatie van kurk met kokosvezel doet het erg goed in Zuid-Europa. Maar in Noord-Europa, waar meer neerslag valt, combineren wij het kurk met kokosvezel en gecoat SBR, of, als zelfs gecoat SBR niet gewenst is, TPE of EPDM. Het kan worden toegepast op een harde onderbouw, maar ook op een kunstgrasmat die is aangebracht op een shockpad.' Rob Oude Luttikhuis van Rolugro wenst Ditzel daarbij succes. 'Wij hebben ook overwogen om kokos in onze kunstgrasmaten te strooien, maar het is materiaal dat zich lastig laat verwerken. Ik zou niet weten hoe ik het op mijn veld moet aanbrengen in de korte periode die heb om dat veld te realiseren.' Dat ongemak heeft Oude Luttikhuis doen besluiten geen kokos als instrooigranulaat aan te bieden. Bewerkelijkheid is ook voor Rob Heusinkveld van Fieldturf Benelux een reden om kanttekeningen te plaatsen bij kokos. 'Het is een instrooigranulaat dat veel onderhoudsaandacht vraagt, vooral het loshouden van het granulaat om te voorkomen dat het in de winter bevroert. Kokos houdt nu eenmaal vocht vast. Wij hebben dat al eens ervaren. Bovendien vermiteert het.' Om die reden is kokos ook niet de favoriet van Paul van Berkel. 'Het gevolg kan zijn dat je groei van kruiden of grassen op het veld krijgt, temeer omdat kokos water opneemt.' Voor Gosewin Bos is dat de reden om kokos als ongeschikt te beschouwen voor het Nederlandse klimaat. 'De kans op rotting is te hoog, terwijl je ook risico loopt op bevriezing.' Maar Wil Ditzel ziet dat niet als een probleem. 'Eigenlijk wil je water in het veld hebben, voor wat natuur-

lijke koeling. De vrees voor opvriezing deel ik niet. Spelers van een voetbalclub in Göttenborg, die spelen op een veld met Geofill, erkennen dat het wat harder wordt in de winter, maar dat heb je ook met de andere instrooigranulaten. Volgens hen is een veld met Geofill ook in de winter gewoon te bespelen.' Voorwaarde is wel, zo erkent Ditzel, dat het veld regelmatig goed wordt gecompecteerd. 'Het klopt dat het meer professionele aandacht vraagt. Ons advies is om het ten minste tweemaal per jaar door een professional te laten decompacteren.'

Terug naar TPE of EPDM?

Wie Geofill overweegt, maar huiverig is voor gecoat SBR, kan dus ook kiezen uit een combinatie met TPE of EPDM. Deze granulaten worden al lange tijd aangeboden als alternatief voor SBR. 'Deze granulaten bestaan al lang en hebben zich inmiddels bewezen', stelt Ditzel. De granulaten worden vooral aangebracht in een dunne laag, in combinatie met een shockpad of e-layer. 'Deze alternatieven zijn duurder', noemt Paul van Berkel als reden waarom gekozen wordt voor een dunne laag. Bij het aanleggen van een shockpad of e-layer onder een veld kan volstaan worden met een dunne laag TPE of EPDM, terwijl het veld wel voldoet aan de sporttechnische en speltechnische eisen. Dat scheelt in de kosten. 'Maar dat maakt het ook zo lastig om over prijsverschillen te spreken en om prijzen van systemen te vergelijken', stelt Gosewin Bos. 'Een ton TPE of EPDM is vele malen duurder dan een ton SBR of kurk. Daar staat echter tegenover dat men er minder van aanbrengt op een veld.' Producenten van TPE claimden lange tijd dat dit granulaat het enige juiste alternatief was voor SBR-granulaat. Omdat de korrels speciaal voor deze toepassing werden gemaakt, zou TPE bijdragen aan de sport- en speltechnische eigenschappen. Bovendien zou het geen materialen bevatten die schade aan het milieu of de gezondheid veroorzaken. 'De kwaliteit van TPE verschilt echter', merkt Paul van Berkel op. 'De korrels zijn mooi rond en in combinatie met een monofilamentvezel blijven ze losser.' Maar Rob Heusinkveld merkt op dat ook deze korrels worden gemaakt van aardolie. 'Er zitten dus minerale oliën in. Ik heb nog geen eenduidig bewijs gehoord voor de stelling dat daar geen gezondheidsrisico's aan kleven.' Die minerale oliën worden ook genoemd als oorzaak van het feit dat velden met TPE-granulaat eerder verhardten. 'Ook daar geldt dat de kwaliteit van het granulaat bepalend is. Wij hebben echter velden liggen die zes à zeven jaar geleden zijn ingestrooid met TPE en die nog altijd prima voldoen, zo weerlegt Gosewin Bos de claim. Wanneer de kiloprijs wordt vergeleken, dan is TPE

het d uurst. EPDM zou een alternatief kunnen bieden, maar aan dat materiaal kleef een vervelende smaak. Ruim tien jaar geleden bleek dat EPDM gevuld was met krijt. Zo kon men het materiaal goedkoper aanbieden dan wanneer het volledig van EPDM werd gemaakt. Het nadeel was echter dat het krijt de velden deed verhardten, nadat het EPDM was gaan lekken onder invloed van slijtage. 'Maar EPDM heeft een kwaliteitsverandering doorgemaakt', zegt Paul van Berkel. 'De chemische samenstelling is veranderd, zodat er nu EPDM's zijn die minder verhardten.' De nieuwste generatie EPDM zou beter bestand zijn tegen uv-straling, waardoor het langer flexibel blijft.

PE de oplossing?

Wordt het een instrooigranulaat op basis van een natuurlijk product, zoals kurk of kokos, of grijpen we terug naar bekende alternatieven, zoals TPE of EPDM, om SBR-granulaat te vervangen? Zowel kurk als kokos, Geofill, TPE en EPDM heeft voor- en nadelen. In de laatste categorie valt ook de vraag wat er met het granulaat moet gebeuren wanneer een kunstgrasveld wordt vervangen. De nieuwste trend is instrooigranulaat op basis van PE; dat is hetzelfde materiaal dat voor de vezels wordt gebruikt. PE-instrooigranulaat zou dus aan het einde van zijn levensduur op dezelfde wijze herverwerkt kunnen worden als de vezels. 'Ik verwacht dat veel sportveldenbouwers dit granulaat beter zullen bekijken', stelt Gosewin Bos. Fieldturf Benelux heeft het inmiddels in zijn pakket opgenomen. 'Het is een 100% recyclebaar materiaal, dat voldoet aan alle eisen die in Duitsland en Oostenrijk aan granulaat gesteld worden. Ook voldoet het aan de strengste Reach-norm en de DIN-norm', zegt Rob Heusinkveld. PE is in principe harder dan TPE en EPDM. 'Wij hebben het echter iets zachter gemaakt. Ook is de vorm niet zo homogeen als bij TPE, waardoor je minder last hebt van een knikkerbakeffect.' Volgens Heusinkveld is de prijs van dit granulaat vergelijkbaar met die van TPE en EPDM. 'Het voordeel is echter dat het soortelijk gewicht van het materiaal veel lager is dan dat van TPE en EPDM. Daarom heb je er veel minder van nodig per vierkante meter.' Heusinkveld schat dat de benodigde hoeveelheid Promax op een veld slechts de helft is van de hoeveelheid benodigde TPE of EPDM. SBR, gecoat SBR, TPE, EPDM, kurk, kokos of PE als basis voor instrooigranulaat... Roep nu niet dat het u aan keuze ontbreekt.

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6350

En nu gas erop

Ophouden met polderen
en een duidelijke stip aan de
horizon zetten

Het waren een paar heftige maanden voor de sector. Het infill-debacle woedt nog in volle hevigheid door. Helaas is de koorts nu zo hoog opgelopen dat ook het laatste beetje nuance weg is uit het verhaal. Voor de opdrachtnemerskant van de industrie is het dossier pittig en ingewikkeld. Echt dramatisch is het natuurlijk voor de andere kant van de onderhandelingstafel: de clubs en de gemeentes. Die mogen nu aan hun leden en de burger het verhaal uitleggen. Natuurlijk heeft iedereen bij zijn volle verstand getekend voor die velden, waar nu niemand meer op lijkt te willen spelen. Daarbij geldt ook: wie gaat dat betalen? De kosten voor het leegborstelen en opnieuw invullen van een veld gaan volgens verschillende bronnen makkelijk over een ton heen.

Ik weet het; het hele verhaal is waarschijnlijk schromelijk overdreven. Door een pizza die tien minuten te lang in de oven heeft gestaan, een halfuurtje file op de A2 of gewoon de korstjes van een halfje bruin krijg je waarschijnlijk meer paks binnen krijgt dan met een jaar lang voetballen. Alleen: wie gelooft de experts nog? Ik hoorde vanmiddag dat een vader met zijn zoontje naar de dokter was gegaan, omdat er een korreltje SBR in zijn oor terechtgekomen was. Geloof me, als de geest zo ver uit de fles is, heb je echt zwaar materieel nodig om het vertrouwen te herwinnen.

Wat er gebeurt, is vreselijk en de financiële en sportieve consequenties zijn enorm, maar aan de andere kant kun je ook zeggen dat zelfs dit nadeel een voordeel heeft. Dat wil zeggen, als de bonden het moment pakken en de regie herpakken. Nu heb je de kans om in sneltreinvaart een aantal belangrijke beslissingen door te drukken. Dat houdt dan wel in dat we moeten ophouden

met polderen en een duidelijke stip aan de horizon moeten zetten. Het is prima om de aannemers en fabrikanten hierover te laten meedenken, maar als iedereen zijn plasje heeft gedaan en zijn mening heeft ingebracht, moet er een keuze gemaakt worden. Natuurlijk begint iedereen dan te piepen: het kan niet, het mag niet, het is niet eerlijk of we zijn nog niet zo ver. Zal allemaal wel zo zijn, maar als de eerste aanbesteding wordt uitgeschreven, staat iedereen gewoon aan de start en blijkt het allemaal wel mee te vallen.

In een interview in deze uitgave verwijt onderzoeksjournalist Roelof Bosma de sector opportunisme. Daar heeft hij natuurlijk gelijk in, maar – ik mag het misschien niet zeggen – opportunisme is een geuzennaam voor de sector die er een legitiem belang bij heeft om met die oplossingen te komen waar de markt om vraagt. Dat opportunisme heeft wel *checks & balances* nodig, om met die oplossingen te komen waar de markt op termijn gelukkig van wordt.

Met vriendelijk groet,
Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Hoofdredacteur

Be social

Scan of ga naar:

www.Fieldmanager.nl/artikel.asp?id=17-6351

De partners van

Fieldmanager

THE WORKER IS KING

www.gkbmachines.com

JOHN DEERE

Kraakman Perfors B.V.
Landbouw-, tuin- en parkmachines

